

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
ŞEHİRCİLİK DOKTORA TEZİ**

**KENTSEL KAMUSAL MEKANDA
DEĞER YARATMA YAKLAŞIMINDA
KATILIMCI BİR MODEL ÖNERİSİ**

**Elif KORKMAZ (Y.Şehir Plancısı)
DANIŞMAN: Prof. Dr. Güzin KONUK**

İSTANBUL – OCAK 2007

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
ŞEHİRCİLİK DOKTORA TEZİ**

**KENTSEL KAMUSAL MEKANDA
DEĞER YARATMA YAKLAŞIMINDA
KATILIMCI BİR MODEL ÖNERİSİ**

**Elif KORKMAZ (Y.Şehir Plancısı)
DANIŞMAN: Prof. Dr. Güzin KONUK**

İSTANBUL – OCAK 2007

Elif Korkmaz tarafından hazırlanan “Kentsel Kamusal Mekanda Değer Yaratma Yaklaşımında Katılımcı Bir Model Önerisi” adlı araştırmanın Doktora Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

İmza
Doktora Tezi Danışmanı

Bu çalışma Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehircilik Programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Güzin KONUK (M.S.G.S.Ü.)

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Aykut KARAMAN (M.S.G.S.Ü.)

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU (İ.T.Ü.)

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ilgar KIRZIOĞLU (S.D.Ü.)

Jüri Üyesi : Yard. Doç. Dr. Pelin GÖKGÜR (M.S.G.S.Ü.)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
SUMMARY	IV
RESİM LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
TABLOLAR LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	IX

GİRİŞ

Sorunun Tanımlanması ve Araştırmanın Amacı	1
Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	4
Araştırmanın Yöntemi	8

BÖLÜM 1. KAMUSALLIK OLGUSU – KAMUSAL MEKAN / DEĞİŞİMİ / BOYUTLARI VE TASARIM SÜRECİ İLE İLİŞKİSİ

1.1.Kamusallık Olgusu / Değişimi	10
1.1.1. Kamusallık Olgusu	10
1.1.2. Kamusallığın Değişimi	11
1.2. Kentsel Kamusal Mekan / Değişimi	11
1.2.1. Kentsel Kamusal Mekan Olgusu	11
1.2.2. Kentsel Kamusal Mekanın Değişimi	17
1.3. Kentsel Kamusal Mekanın Boyutları	20
1.4. Kentsel Kamusal Mekan Tasarım Süreci Girdileri	29
1.4.1. Küreselleşme/Etkileri ve Ekonomik Değişimin İtici Rolü	29
1.4.2. ‘Yerellik’ Olgusu ve Değişimi	30
1.4.3. İnsan-Mekan İlişkisi / Değişimi	33
1.4.4. Kollektif Bellek ve Değişimi	34
1.5. Bölüm Sonucu	37

BÖLÜM 2. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN YENİDEN KAZANIM SÜRECİ VE DEĞER YARATMA YAKLAŞIMI

2.1. Kentsel Kamusal Mekanın Yeniden Kazanım Süreci	39
2.1.1. Süreç İçerisinde Yer Alan Aktörler / Roller	41
2.1.2. Aktörler / Değer Yaratma Yaklaşımı	46
2.1.2.1. Ekonomik Açıdan Değer Yaratma Boyutu	51
2.1.2.2. Ekolojik Açıdan Değer Yaratma Boyutu	52
2.1.2.3. Sosyal Açıdan Değer Yaratma Boyutu	53
2.2. Bölüm Sonucu	55

BÖLÜM 3. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN SOSYAL AÇIDAN DEĞER KAZANIM SÜRECİ

3.1. Katılımcı Tasarım Süreci	57
3.1.1. Sürecin Bileşenleri / Tasarım Değerlendirme Kriterleri	62
3.1.1.1. Paydaşlar / Ekonomik - Ekolojik - Sosyal Değerlendirme Kriterleri	63
3.2. Toplumsal Tasarım	63

3.2.1. Toplumsal Tasarım Hedefleri / Sosyal Açıdan Değer. Parametreleri	72
3.2.1.1. Güvenlik	74
3.2.1.2. Erişilebilirlik	75
3.2.1.3. Çok Fonksiyonluluk	77
3.2.1.4. Kimlik-İmaj	78
3.2.1.5. Sosyal Yaşam	79
3.2.1.6. Esneklik	79
3.3. Çok Yönlü Mekansal Analiz / Kentsel Tasarım Analiz Kriterleri	80
3.4. Bölüm Sonucu	81

BÖLÜM 4. TAKSİM – ŞİŞLİ AKSI ÖRNEĞİNDE TASARIM DEĞERLENDİRMESİ

4.1. Taksim – Şişli Aksı Çevre Düzenleme ve Cephe Rehabilitasyon Projeleri	84
4.2. Proje İrdeleme Kriterleri	88
4.2.1. Kentsel Tasarım Analizleri	89
4.2.2. Tasarım Değerlendirmesi	94
4.2.2.1. Paydaşların Tanımlanması ve Bölgede Çok Yönlü Değer Yaratma Olgusunun Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesi	95
4.2.2.2. Paydaşların Sosyal Açıdan Değer Yaratma Parametrelerine Yaklaşımlarının Tespiti	104
4.3. Bölüm Sonucu	108

BÖLÜM 5. DEĞER YARATMA AMAÇLI ÖNERİ ÖRGÜTLENME MODELİ

5.1. Organizasyonel Katılım	117
5.2. Örgütlenme Modeli / Yeni Katılımcı Ortam	120
5.3. Kurumsal ve Yasal Araç ve Düzenlemeler	144
5.4. Bölüm Sonucu	147

BÖLÜM 6. SONUÇ

6.1. Genel Değerlendirme ve Sonuç	149
6.2. Öneriler	151

KAYNAKLAR	154
------------------	------------

EKLER	162
--------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	164
-----------------	------------

ÖNSÖZ

Kentsel alanların yenilenmesi ve yeniden kente kazandırılması konusu özellikle son dönemde giderek önem kazanmaktadır. Endüstri devrimi, kentleşme ve göç olgusu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ve ekonomik gelişme dinamiklerine bağlı olarak yön kazanan mekansal değişim sonucunda tüm büyük kentlerde kentsel kamusal mekanlar giderek tüketilme, ticarileşme ve yok olma sürecine girmiştir. Bu tez çalışmasında, kentsel yaşamın yansıtıldığı en önemli mekanlar olarak kentsel kamusal mekanların yeniden canlandırılması ve çok boyutlu değer kazanımına yönelik öneri örgütlenme modeli oluşturulmuş, öneri modelin gerçekleştirilme araçlarına ilişkin önermeler ortaya konmuştur. Öneri çerçeve kapsamında katılımcı sürecin bileşenlerinin değer yaratma yaklaşımları ve ortaklık çalışmaları yoluyla bütünleştirilmesi ve kurumsal/yasal çerçeve ile sürecin desteklenmesi halinde uygulanabilir bir çözüm çerçevesi oluşturulabilecektir.

Doktora eğitimim sürecinde bilgi ve deneyimleri ile beni destekleyen ve yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Güzin KONUK'a, tez çalışmamda beni yönlendiren ve bana sürekli destek sağlayan tez izleme jüri üyeleri Prof. Dr. Güzin KONUK, Prof. Dr. Aykut KARAMAN ve Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU'na, süreç içerisinde gösterdikleri anlayış ve desteklerinden dolayı İSTON A.Ş.'ye, bütün çalışmalarımı ilgi, sabır ve anlayışla destekleyerek bana güç veren aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamı inceleyen jüri üyelerine emekleri için teşekkür ederim.

Elif KORKMAZ

Y. Şehir Plancısı

Ocak 2007

KENTSEL KAMUSAL MEKANDA DEĞER YARATMA YAKLAŞIMINDA KATILIMCI BİR MODEL ÖNERİSİ

Elif KORKMAZ

ÖZET

Tez bütününde, günümüz kentlerinde yerel ve global ölçeklerde yaşanan değişimlerin kentsel kamusal mekanlara yansımaları ile yaşanan sorunların çözümüne ve kentsel geliştirmenin ve yenilemenin önemli mekansal aracı olan kentsel kamusal mekanların yeniden değer kazanımına yönelik sosyal açıdan değer yaratma parametrelerinin ve bu toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesinin aracı olarak toplumsal tasarım olgusunun tanımlanması ve bu bağlamda özel açılımlar geliştirilerek öneri örgütlenme modeli ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde; genel yaklaşım, amaç, kapsam ve araştırmanın yöntemi konuları yer almaktadır. Kamusal / değişim, kamusal mekan / değişim konularında tanım ve kavramların verildiği birinci bölümde çalışmanın düşünsel temelleri ve oluşturulan çerçevenin temel kavramlarının ele alınışı ile ilgili konular tanımlanmaktadır. İkinci bölümde; günümüzde kentsel kamusal mekanlarda yaşanan sorunlara çözüm bulmak ve mekan kalitesini artırmak amacıyla öneri çerçevesinin kuramsal temellerini oluşturan kentsel kamusal mekanın yeniden kazanım süreci, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımları ortaya konmaktadır. Üçüncü bölümde toplumsal açıdan değer kazanımında yenilikçi yaklaşım ve toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde katılımcı tasarım süreci, sürecin aktörleri, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma kriterlerine yaklaşımları, toplumsal tasarım hedefleri olarak tanımlanan sosyal açıdan değer yaratma parametreleri ve çok yönlü mekansal analiz kriterleri tasarım değerlendirme / proje irdeleme kriterleri olarak tanımlanmaktadır.

Dördüncü bölümde; Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilen cephe rehabilitasyon ve çevre düzenleme projelerinin kentsel tasarım analizleri ve tasarım değerlendirme

kriterleri kapsamında irdelenmesi çalışmalarını yer almaktadır. Proje irdeme çalışmaları aracılığıyla, alan araştırması sonucu elde edilen veriler, beşinci bölümde önerilecek kuramsal ve eylemsel çerçevenin proje geliştirme boyutunda nasıl değerlendirilebileceği konusunda açılımlar sunmaktadır.

Beşinci bölümde; kentsel geliştirmenin önemli mekansal aracı olarak kentsel kamusal mekanların çok yönlü değer kazanımına yönelik, ülkemiz koşullarında uygulanabilme yeteneğine sahip öneri örgütlenme modeli tanımlanmaktadır. Kentsel kamusal mekanların sosyal açıdan değer kazanımına yönelik toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde yeni katılımcı ortam ve kurumsal / yasal araç ve düzenlemeler modelin önemli bileşenleridir. Tüm toplum kesimleri fikir üreten, karar veren ve iş üreten olarak sürece dahil etmeyi, bir anlamda kentsel güç birliği oluşturmayı hedefleyen öneri model kapsamında, gelişme dinamiklerinin harekete geçirilmesine, kaynak ve potansiyellerin etkin kullanımına ve tüm toplum tarafından paylaşılan vizyon gelişimine yönelik stratejik açılımlar ülkemiz şartlarında kentsel kamusal mekanların değer kazanımında önem taşımaktadır.

Altıncı bölümde de; çalışmanın genel sonuç ve değerlendirmeleri ile öneri örgütlenme modeli çerçevesindeki önermelerin hayata geçirilmesinde gerekli olan bilgi ve araçların geliştirilmesi amacıyla İstanbul özelinde yapılması gerekli olan çalışmalara ilişkin öneriler yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: kentsel kamusal mekan, değer yaratımı, sosyal boyut, katılımcı tasarım süreci, toplumsal tasarım.

A PROPOSAL OF PARTICIPATORY MODEL IN APPROACH FOR ADDING VALUE IN URBAN PUBLIC SPACES

Elif KORKMAZ

SUMMARY

According to thesis, for solving the problems which are ought to the changes at local and global scales in the cities and also in urban public spaces and for adding value to urban public places which are the main tools of urban development and regeneration. The parameters of adding value in social aspect are the aims of community design. The thesis aimed to explain community design, it's components and in this context to develop a proposal organizational model for adding value to the urban public spaces.

In the introduction, the general approach, global, scope and methodologies of the study are described. In the first chapter, definitions and concepts are given according to publicity / changes, public spaces / the changes of public spaces which addresses the conceptual foundations, specific approach and viewpoint and the handling of the underlying concepts of the framework to be introduced in the second chapter, for solving the main problems of urban public spaces and increasing the quality of spaces, the process of regeneration and the approaches of adding value in economic, ecologic and social aspects, which are the conceptual foundations of proposed framework, are explained. In the third chapter, according to new approaches of adding value in social aspect and the concept of community design, participatory design process, the components of process, stakeholders of process, the approaches of stakeholders to the economic, ecologic and social adding value criterias and in this context design evaluation criterias are described. The fourth chapter presents the case study researches. In Taksim – Şişli axes urban design and facade rehabilitation projects are evaluated in context of urban design analysis and design evaluation criterias, which are described according to conceptual researches of study. The results of the case study researches present new approaches of how the conceptual

and practicable framework can be evaluated at the level ‘project development’ dimension.

In the fifth section, as an essential tools of urban development urban public spaces should be added values. For adding values proposed organizational model, which is capable of implementation in the special conditions prevailing Turkey, is developed. To add values in social aspects in context of community design; participatory process, structural / legal tools and reforms are important components of model. Urban task force is also an important input of the model. urban task force intends working together with all community groups in the all sections of the process from ‘project development’ to ‘implementation and evaluation’. In context of model, the strategic approaches which include the aims of the activation of development dynamics, the efficient usage of sources and potentials and the development shared vision, are important for adding values in urban public spaces in the special conditions of our country. The sixth chapter addresses the general consequences and evaluations, the necessary conditions, informations, tools, which are developed in the special conditions of Istanbul, for the viability of the proposal model and discusses the needs to be done.

Key words; urban open spaces, adding value, social dimension, participatory design process, community design.

RESİM LİSTESİ

Resim 4.1. Harbiye Askeri Müze

Resim 4.2. Radyoevi

Resim 4.3. Nişantaşı

Resim 4.4. Uğur Mumcu Anıtı

Resim 4.5. Şişli Camii

Resim 4.6. Atatürk Müzesi

Resim 4.7. Halaskargazi Caddesi Genel Görünüş

Resim 4.8. Şişli Camii Önü Düzenleme Sonrası Görünüşü

Resim 4.9. Bölgede Gerçekleştirilen Düzenleme Çalışmaları

Resim 4.10. Bölgede Gerçekleştirilen Düzenleme Çalışmaları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1. Ortaklık Oluşumunda ve Katılım Sürecinde Artan Oranda Katılım Sağlayan Beş Aşama

Şekil 4.1. Taksim – Şişli Aksı Düzeneleme Projesi

Şekil 4.2. Kentsel Tasarım Analizleri

Şekil 4.3. Aktörlerin Bölgede Güvenliği Değerlendirmesi

Şekil 4.4. Aktörlerin Bölgede Erişilebilirliği Değerlendirmesi

Şekil 4.5. Aktörlerin Bölgede Kimlik ve Çevresel Düzeni Değerlendirmesi

Şekil 4.6. Aktörlerin Bölgede Sosyal Yaşam ve Çok Fonk. Değerlendirmesi

Şekil 4.7. Aktörlerin Bölgede Konforu Değerlendirmesi

Şekil 4.8. Aktörlerin Bölgenin Esnekliğini Değerlendirmesi

Şekil 5.1. STK'ların Rollerini

TABLO LİSTESİ

- Tablo 2.1. Yapı Çevresi Elemanlarına İlişkin Kararlarda Aktörlerin Rolü
- Tablo 2.2. Tasarım Sürecinde Aktörlerin Kısa ve Uzun Dönemli Değerleri
- Tablo 3.1. Ekonomik – Sosyal – Ekolojik Değer Yaratma Kriterleri
- Tablo 3.2. Sosyal Açıdan Değer Yaratma Parametreleri
- Tablo 4.1. Aktörler / Kısa - Orta – Uzun Vadeli Değerler
- Tablo 4.2. Aktörlerin Bölgede Güvenliği Değerlendirmesi
- Tablo 4.3. Aktörlerin Bölgede Erişilebilirliği Değerlendirmesi
- Tablo 4.4. Aktörlerin Bölgede Kimlik ve Çevresel Düzeni Değerlendirmesi
- Tablo 4.5. Aktörlerin Bölgede Sosyal Yaşam ve Çok Fonk. Değerlendirmesi
- Tablo 4.6. Aktörlerin Bölgede Konforu Değerlendirmesi
- Tablo 4.7. Aktörlerin Bölgenin Esnekliğini Değerlendirmesi
- Tablo 5.1. Değer Yaratma Amaçlı Öneri Örgütlenme Modeli

KISALTMALAR

AHDER: Afete Hazırlık Derneği

CRP: Crossriver Partnership

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

PPS: Project for Public Spaces

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

SORUNUN TANIMLANMASI VE ARAŞTIRMANIN AMACI

Kentsel kamusal mekanın zaman içindeki değişim süreci incelendiğinde, günümüz koşullarında özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentleşme ve göç olgusuna bağlı olarak kentsel kamusal mekanların giderek kentsel strüktürde kaybolduğu ya da açık alan sistematığının, bütünlüğünün sağlanamamış olduğu görülmektedir. Fiziksel strüktürdeki bu olumsuz değişimlerin toplumsal yapıya yansımaları ve zamanla kentsel kamusal mekanların kent halkının ihtiyaçlarına cevap veremez konuma sürüklenmiş olması kentsel yaşamda çözümsüzlüğe neden olmaktadır.

Son 50-60 yılda endüstri devriminin ve daha sonra bilgi teknolojilerinin gelişimi ile özellikle az gelişmiş ülkelerin kentlerinin kaderi olarak hızlı ve düzensiz kentleşme hareketleri ve göç olgusu sonucunda fiziksel strüktürde yaşanan hızlı değişimler kentsel kamusal mekanlara yansımakta (taşıt trafiğinin kentsel kamusal mekanları parçalaması örneğinde olduğu gibi) ve bunun sonucunda bütüncül bir açık alan sistematığı oluşturulamamaktadır.

Yaşanan ekonomik, politik ve sosyal değişimler karşısında kentsel dokuda yaşanan değişimler sonucunda tarihi kent merkezleri trafik ve aşırı kullanımlar nedeniyle tahrip olmakta kentsel doku parçalanarak sürekliliğini kaybetmektedir. Ekonomik gelişme dinamiklerine bağlı olarak yön kazanan mekansal değişim sonucu özel ve kamusal kavramlarının içiçe geçmesi sözkonusudur. Küreselleşme süreci ve kentsel mekanın girişimciler tarafından ürün olarak görülmesi ile birlikte yaşanan hızlı değişimin kentsel strüktürdeki yansımaları özel – kamusal içiçeliğini vurgulamaktadır. Bu anlamda fiziksel mekanda kentsel kamusal mekan olan kaldırımların, caddelerin otomobiller tarafından işgal edilmesi, alış veriş merkezlerine giriş çıkışların kontrollü olması bu içiçeliği yansıtmaktadır. Bunun sonucunda sahiplenilmeyen, kontrol, güvenlik, konfor, kimlik, adaptasyon gibi birtakım kriterlere sahip olmayan kentsel kamusal alanlar işlevlerini yerine getirememekte, hızla tahrip edilmekte ve zamanla yok olmaktadır.

Toplumsal açıdan incelendiğinde yaşanan bilinçsiz ve hızlı değişim sürecinin toplum bütününde çeşitliliğe (diversity), çatışmaya ve zamanla yozlaşmaya dönüşümüne, kimlikten yoksun, anlamsız ve değişen koşullara adaptasyonu güç olan mekanların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Son 10-20 yıldır toplumsal kimlikte önemli bir dönüşüm yaşanmakta ve toplumun kültüründe ve örgütlenmesinde yaşanan bir değişimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yaşamda ortaya çıkan bu değişimler genel söylemde 'postmodernizme' doğru bir değişimle ilgilidir. Postmodernizmde yaşam biçimi, esnek teknoloji ve hızlı üretimle yakından ilişkili olarak fikirlerin, ürünlerin, imajların gelip geçiciliği, kısa ömürlülüğü söz konusudur. Bu tüketim biçimi mekana yerin tüketilmesi, simüle edilmesi biçiminde yansımaktadır. Bu süreçte bir anlamda mekan zaman tarafından fethedilmektedir. Aynı zamanda gelip geçicilik olgusu mekanda toplumsal kültürün ve yerel kimliğin tanımlanamamasına ve zaman içinde kaybolmasına neden olmaktadır.

Küreselleşme sürecinin ve sermayenin ortaya çıkardığı mekansal ve sosyal sorunların yaşandığı kentsel mekanda kentsel kamusal alanlar parçacı yaklaşım yerine bütüncül olarak ele alınmalı ve bu tür alanların tasarımında kullanıcıların katılımı göz ardı edilmemelidir. Kentsel kamusal mekanların değişen yaşam koşulları karşısında sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak bu tür bir yaklaşımla mümkün olabilecektir.

Araştırmanın amacı, kamusal alanı tanımlayarak bu kavram çerçevesinde kentsel kamusal mekanın önemini vurgulamak, kentsel kamusal mekanların değişim sürecinde yaşanan sorunları ortaya koymak, bu mekanların boyutları ve tasarım süreci ile ilişkilerini tanımlamak, kentsel kamusal mekan tasarımının günümüz şartlarında çağdaş gündemleri olan; küreselleşme ve etkileri, 'yerel' olgusu / değişimi, insan – mekan ilişkisi / değişimi ve kolektif bellek / değişimi konularını irdelemek, değişim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak geçmişle geleceği ilişkilendirerek sentezleyen, aktif katılımlı ve kentsel kamusal mekanların değişen koşullara adaptasyonunu sağlamaya yönelik kentsel kamusal mekanın yeniden kazanım süreci, sürecin bileşenleri, çok yönlü (ekonomik, ekolojik, sosyal) değer

yaratma boyutlarını tanımlamak, kentsel kamusal mekanın sosyal açıdan değer kazanımına yönelik katılımcı tasarım süreci kapsamında paydaşlar / rolleri ve değer yaratma yaklaşımlarını ortaya koymak, toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde sosyal açıdan değer kazandırma ve toplumsal denge politikalarını, sürdürülebilir gelişmeyi içeren toplumsal tasarım hedeflerini tanımlamak ve bu çerçevede öneri değerlendirme modelini geliştirmektir.

Tez bütününde, günümüz kentlerinde yaşanan değişimlerin kentsel kamusal mekanlara yansması ile yaşanan sorunların çözümüne ve kentsel kamusal mekanların yeniden değer kazanımına yönelik sosyal açıdan değer yaratma parametrelerinin ve bu toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesinin aracı olarak toplumsal tasarım olgusunun tanımlanması ve alan araştırması kapsamında Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilen çevre düzenleme ve cephe rehabilitasyon projelerinin toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde katılımcı süreç, paydaşlar / rolleri, ekonomik, ekolojik ve toplumsal değerlendirme kriterleri bağlamında irdelenmesi, alan çalışması sonucu elde edilecek verilere dayanarak ülkemiz şartlarına özgü açılımlar geliştirmek yoluyla öneri örgütlenme modeli ortaya konması amaçlanmıştır.

Katılımcı süreç, sürecin aktörleri, rolleri, ekonomik, toplumsal ve ekolojik değer yaratma olgularına yaklaşımları bu çerçevede gerek şart olarak önem taşımaktadır. Katılımcı tasarım süreci aynı zamanda sürecin tüm aktörlerine yaşamları ve gelecekleri hakkında karar üretme fırsatı tanıyan mekanda ortaya çıkan değerlerin gelişimi ve paylaşımını sağlayan araç olarak değerlendirilir. Bu bağlamda günümüzde kentsel kamusal mekanlarda yaşanan sorunlara çözüm bulmak ve mekan kalitesini artırmak amacıyla kentsel kamusal mekanın yeniden kazanım süreci, katılımcı süreç, aktörler / rolleri, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımları ortaya konmaktadır.

Farklı ilgi ve motivasyonlara sahip aktörlerin ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma olgularına yaklaşımları ve süreçten beklentileri farklılıklar göstermektedir. Ekonomik ve ekolojik değerlerin yanı sıra çalışma kapsamında kentsel kamusal mekanın toplumsal boyutunun öneminin vurgulanması ve toplumsal açıdan

değer yaratımı bağlamında ülkemiz şartlarına uygulanabilme yeteneğine sahip sosyal değer yaratma parametreleri (toplumsal hedefler) tanımlanarak toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde tanımlanan hedeflere ulaşmaya yönelik örgütlenme modelinin tanımlanması hedeflenmektedir.

Ülkenin kendine özgü koşullarında anlamlandırılmasına olanak sağlayan politika ve projelerin geliştirilmesi, kurumsallaşmanın sağlanması yerel değerlerin ve kimliğin yaşatılmasında önemli girişimlerdir. Kentsel kamusal mekan tasarımı disiplinler arası kolektif çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda farklı disiplinlerin bir araya gelerek çözüm üretmesi sağlanmalıdır. Tüm aktörlerin (üst düzey yöneticilerin, girişimcilerin, projeyi hazırlayan ve uygulayanların ve kullanıcıların) sürecin her aşamasında katılımının sağlanması gerekliliği, kullanıcı katılımının sağlanamadığı ya da sadece belli aşamalarda istek ve değerlendirmelerinin dikkate alındığı tasarım modeli yerine, sürecin her aşamasında birebir katılımın, inceleme ve değerlendirmenin olduğu ülkemiz şartlarında uygulanabilme yeteneğine sahip örgütlenme modelinin, modelin bileşenlerinin, organizasyon şemasının, kurumsal ve yasal dayanağının tanımlanması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Kamusal, toplum içinde bireyin özel kontrolü ve bireysel özgürlüğü dışında kalandır. Tüm toplumun kullanımına, kontrolüne ve paylaşımına açıktır. Bu kapsamda kentsel kamusal mekan da tüm toplumun kullanımına, paylaşımına açık, herkes tarafından erişilebilir ve toplum bireylerine eşit olanaklar sağlayan mekanları ifade eder. Farklı sosyo kültürel ve ekonomik yapıya sahip kent halkının kullandığı çeşitli fonksiyonlara sahip ve farklı ölçekteki kentsel kamusal mekanlar aynı zamanda kentsel strüktürde toplumsallaşmanın yaşandığı, kentsel kimliğin ve kolektif belleğin yaşatıldığı ortak kullanım alanlarıdır.

Endüstri devrimi ve sonrasında yaşanan değişimler sonucu kentsel strüktürde kentsel kamusal mekanlar tüketilmekte, parçalanmakta ve giderek yok olmakta, açık alan sistematığının bütünlüğü sağlanamamaktadır. Küreselleşme ve değişen ekonomik

dinamiklerin etkisiyle aktivitelerin 'yere bağlı olma' özelliği ortadan kalkmış, dünya bir anlamda küçülmüş, değişen yaşam koşullarının etkisiyle mekan tüketilmeye, özelleşmeye ve ticarileşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak kamusal ve özel mekanların sınırları değişime uğramakta, yarı özel yarı kamusal mekan kavramlarının içiçeliği söz konusu olmaktadır. Tüm dünyada gözlenen bu aynılaşma süreci ve sürekli değişen gelip geçici modalar yerelliğin ortadan kalkmasına, toplumsal yaşamın, yerel kültürün ve kolektif belleğin kaybolmasına neden olmaktadır. Değişim sürecinde yaşanan tüm bu sorunlara çözümler bulmak ve kentsel kamusal mekanların değişen koşullara adaptasyonunu sağlamak amacıyla mekanın yeniden kazanım sürecinde ve mekanda yeniden değer yaratımı yaklaşımlarında çok boyutlu ve çok aktörlü yapı söz konusu olmalıdır.

Bu bağlamda hipotez; yerel ve global ölçeklerde yaşanan değişimlerin kentsel kamusal mekanlara yansımaları ile ortaya çıkan sorunların çözümünün ve kentsel geliştirmenin ve yenilemenin önemli mekansal araçları olarak tanımlanan kentsel kamusal mekanların sosyal açıdan yeniden değer kazanımının ancak katılımcı bir süreçle gerçekleşebileceğidir.

Araştırma kapsamında kamusal ve kentsel kamusal mekanların öneminin vurgulanması, değişen rolünün tanımlanması, yeniden kazanım süreci, kentsel kamusal mekanda ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımı, sosyal açıdan değer yaratımında yenilikçi yaklaşımlar kapsamında kentsel kamusal mekanda yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak bütünsellik içinde katılımın ve sürecin tüm aktörlerinin ve rollerinin tanımlanması, toplumsal tasarım sürecinin ve tasarım değerlendirme kriterlerinin ortaya konması, Taksim-Şişli aksında geleneksel tasarım süreci ile gerçekleştirilen çalışmaların tasarım değerlendirmesi ile tanımlanan proje irdeleme parametreleri kapsamında irdelenmesi ve gelecekteki kentsel kamusal mekan tasarımı çalışmalarına farklı bakış açısı getirmek ve kentsel kamusal mekanlarda uzun vadeli çok yönlü değer kazanımı sağlamak amacıyla ülkemiz şartlarında öneri örgütlenme modelinin, yeni katılımcı ortamın, yasal yönetsel çerçevenin ortaya konması hedeflenmiştir.

Kentsel kamusal mekanların kullanıcı perspektifinden tasarlanmasında ve kullanıcıların değerlerini yansıtmasında üç önemli boyut ortaya çıkmaktadır: istekler, haklar ve anlamlar. Ancak kentsel kamusal alanların gelişiminde klasik tasarım sürecinde bu boyutlar gözardı edilmektedir. Sadece fiziksel aktivitelerin organizasyonuna yönelik tasarımlar mekanda yer alan fonksiyonların sadece yerleşimlerine yönelik konseptini verir. Kullanıcı açısından incelendiğinde ise insanlar ve mekanlar arasındaki ilişkiler ve bunun fonksiyonların konumlandırılmasındaki etkileri incelenmelidir. İnsanlar, kaynaklar, yapılar ve diğer toplumsal aktiviteler kentsel kamusal mekanda yer alan elemanları ve fonksiyonları kuşatmaktadır. Alanın tarihi, kullanıcıların gelenekleri, değerleri ve bunların ilişkileri ile ilgili çalışmalar fonksiyonların konumlandırılmasında önemli faktörlerdir.

İnsan ve çevre arasındaki ilişkiler karmaşık ve interaktiftir. Bu ilişkilerin gözardı edilmesi başarılı tasarım ve yönetim politikalarının oluşmasını engellemektedir. Kentsel kamusal mekanların toplumsal kaliteleri ve kullanıcıların istek, aktivitelerini destekleyen, etkileyen mekanların ayırdedici kaliteleri tasarımın önemli boyutları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarım çalışmaları kapsamında alanın spesifik karakteristiklerinin, fonksiyon ve aktivitelerin fiziksel ve estetik kalitelerinin veya yönetim politikalarının vurgulanması kentsel kamusal mekanın ve davranışın anlaşılmasına değer katmaktadır.

Katılımcı tasarım sürecinin yapısı, tanımlanan grupların tasarım konsepti oluşumundan projenin uygulanmasına kadar tüm aşamalarda katılımını amaçlar.

Çevresel kalitenin ve geniş kapsamlı aktif kullanıcı kitlesinin mekanı kullanımının sağlanması için çok fonksiyonlu ve yönetim ağırlıklı bir yaklaşımı olması gerekmektedir. Kullanıcıların düşünceleri ve yönetim elemanları ile toplantıları ve tartışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında tasarımcılar organizasyon şeması olarak 'insan boyutu'nu da kapsayan bir program hazırlamalıdır. Yönetim ve halkın ortak kararları doğrultusunda oluşturulan bu program amaç ve istekleri ve tasarım rehberlerini içermelidir.

Katılım süreci aktörlerinin kentsel kamusal mekanlarda ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma olgularına yaklaşımları ve süreçten beklentileri farklılık gösterir. Mekanı algılayış biçimleri kullanıcıları yansıtır ve bu yolla aktörler süreç içerisinde gelişme projeleri için geniş oranda sosyal rolleri tanımlarlar. Sonuç olarak kentsel tasarım projeleri yalnızca köhneleşmiş bölgelerin yeniden kazanılmasına yönelik çevresel fayda ve yeni iş imkanlarının sağlanmasıyla ekonomik fayda sunmakla kalmaz aynı zamanda bu çerçevede önemli sosyal değer de kazandırır. Kaliteli ve yaşanabilir çevreler finansör, girişimci, tasarımcı, yerel otorite ve kent halkı gibi tüm aktörlerin bakış açılarıyla değerlendirilen tasarım süreci sonucunda kısa ve uzun vadede çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda değer kazanan ve ilişkileri güçlendiren mekanlar olacaktır. Kentsel kamusal mekan kalitesinin ve toplumsal yaşam kalitesinin artırılmasının araçları olarak sosyal değer yaratma parametrelerinin toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde tüm aktörler tarafından değerlendirilmesi, toplumda mekana aidiyet ve sahiplenme hissinin yaratılması, demokratik gelişimin sağlanması, artı potansiyellerin ve kaynakların etkin kullanımı, değişen koşullara adaptasyonu sağlanabilen sürdürülebilir gelişimin sağlanması açısından büyük önem taşır. Sürecin önemli bileşenleri olan sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımı ile paydaşlar arasında iki yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkiler sistemi kapsamında sosyal açıdan değerlendirme parametreleri, toplumsal hedefler, bu hedeflere ulaşmayı sağlayan toplumsal tasarım süreci, sürecin bileşenleri, toplumsal hedefleri gerçekleştirmeye yönelik vizyon ve stratejilerin ortaya konduğu, yeni katılımcı ortamın, kurumsal, yasal ve yönetsel çerçevenin tanımlandığı, ülkeye özgü şartlara adapte edilebilen yeni katılımcı model ve organizasyonel yapı tanımlanmıştır. Toplumsal hedeflerin gerçekleştirilme süreci olarak tanımlanan toplumsal tasarım ancak katılımı, organizasyon şemasını ve yasal kurumsal çerçeveyi içeren örgütlenme modeli ile ortaya konabilir.

Araştırmanın giriş bölümünde; genel yaklaşım, amaç, kapsam ve araştırmanın yöntemi konuları yer almaktadır. Birinci bölümde; kentsel kamusal mekanlarda yaşanan değişim süreci ve öneri modelin girdileri olarak tanımlanan kamusal olgusu / değişimi, kamusal mekan / değişimi, kamusal mekan tasarım süreci girdileri ortaya konmaktadır. İkinci bölümde; araştırmanın düşünsel ve kuramsal temellerini

oluşturan kentsel kamusal mekanın yeniden kazanım süreci, ekonomik, ekolojik, sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımları tanımlanmaktadır. Üçüncü bölümde; kentsel kamusal mekanın sosyal açıdan değer kazanımında yenilikçi yaklaşımlar, katılımcı tasarım süreci, sürecin bileşenleri, çok yönlü değerlendirme kriterleri, toplumsal tasarım olgusu, sosyal açıdan değerlendirme parametreleri (toplumsal tasarım hedefleri) ve çok yönlü mekansal analiz kriterleri (kentsel tasarım analiz kriterleri) ortaya konmaktadır. Dördüncü bölümde; Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilen cephe rehabilitasyon ve çevre düzenleme projelerinin tasarım değerlendirme çalışmaları ile tanımlanan proje irdeleme kriterleri bağlamında değerlendirilmesi çalışmaları yer almaktadır. Beşinci bölümde; alan çalışması sonucu elde edilen verilere dayanarak ülkemiz şartlarında uygulanabilme yeteneğine sahip, yeni katılımcı ortamı, katılım süreci aktörlerini, katılım metodlarını, organizasyonel yapıyı, ortaklık şemalarını ve kurumsal / yasal çerçeveyi içeren öneri örgütlenme modeli ortaya konmaktadır. Gelecekte kentsel kamusal mekan tasarımı çalışmalarında proje geliştirme boyutunda öneri çerçevesinin nasıl ele alınması gerektiği konusunda açılımlar yer almaktadır. Altıncı bölümde ise; genel sonuç ve değerlendirmeler ile öneri modelin hayata geçirilmesine yönelik geliştirilmesi gereken bilgi ve araçlara ilişkin öneriler yer almaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma yöntemi olarak karma bir yöntem seçilmiştir. Öncelikle kamusallık ve kentsel kamusal mekan üzerine yapılmış çalışmaların yorumlanmasına çalışılacak, kamusallığın ve kentsel kamusal mekanın değişen anlamı araştırılarak yorumlanacak, kentsel kamusal mekanın boyutları tanımlanacak, kentsel kamusal mekan tasarımının çağdaş girdileri, mekanın canlandırılması, yeniden kazanım süreci, kentsel kamusal mekanda ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımları ortaya konacak, sosyal açıdan değer yaratımına yönelik toplumsal hedefler, bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde katılımcı tasarım süreci, sürecin bileşenleri, paydaşlar / çok yönlü değer yaratma kriterleri, sosyal açıdan değerlendirme parametrelerine yaklaşımları tanımlanacaktır. Literatür araştırması ile ortaya konan kentsel kamusal mekanın çok yönlü değer kazanımı amacıyla

tanımlanan alt bileşenler bağlamında mekan performansının test edilmesine yönelik tasarım değerlendirmesi yapılacak ve bu kapsamda da Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilen tasarım çalışmaları değerlendirilecektir. Tasarım değerlendirmesi sonucu elde edilecek verilere dayanarak ülkemiz koşullarında kentsel kamusal mekan tasarımı çalışmalarına uygunluğu ve yönlendiriciliği sağlanabilen ve toplumsal tasarım süreci kapsamında yeni katılımcı ortamı ve kurumsal / yasal düzenlemeleri içeren değer yaratma amaçlı öneri örgütlenme modeli tanımlanacaktır. Öneri modelin alt bileşenleri olarak; paydaşlar, katılım yöntemleri, organizasyonel yapı, proje yönetimi, ortaklık şemaları, kurumlar, eylem ve finansal destek grupları, charrette süreci, forumlar vb. konular detaylı olarak tanımlanacaktır.

Alan Araştırması: Araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulmasının, değerlendirme parametrelerinin ve proje irdeleme kriterlerinin tanımlanmasının ardından İstanbul’da Taksim-Şişli aksı ve çevresinde gerçekleştirilen çalışmalar tasarım değerlendirmesi kapsamında incelenecek, alan araştırması için seçilen pilot bölgeye (Taksim-Şişli aksı) ilişkin konu ile ilgili kurumlarla yapılacak görüşmelerden ve tasarım değerlendirme tablosundan elde edilecek veriler kentsel kamusal mekan tasarımı çalışmalarında yönlendirici olacak, değer yaratma amaçlı öneri örgütlenme modelinin ortaya konmasına temel oluşturacaktır.

BÖLÜM 1. KAMUSALLIK OLGUSU – KENTSEL KAMUSAL MEKAN / DEĞİŞİMİ / BOYUTLARI VE TASARIM SÜRECİ İLE İLİŞKİSİ

1.1. KAMUSALLIK OLGUSU – KENTSEL KAMUSAL MEKAN VE DEĞİŞİMİ

1.1.1. KAMUSALLIK OLGUSU

Kamusal, toplumun kullanımına açık ve daima kullanılabilir nitelikte olandır. Özel ile kamusal arasındaki en önemli ayırım, bireyin kendi iç mekanı ile kendi dışında kalan mekanın ayırımı ile tanımlanır. İnsanın içinden ve dışından gelen güçler bireyin en özelini etkiler ve şekillendirir. Birey, kendi kontrolü dışında olan güçler arasında ilişkiler kuran ve arabuluculuk yapan özgürlükler arası özne olarak nitelendirilmektedir. Bireysellik biyolojik ve sosyal güçlerin kesişiminde yer alır, onları değiştirir ve aynı zamanda bu güçler tarafından şekillendirilir.

Kentsel kamusal mekanların sınırları özel ve kamusal arasında hem etkileşime olanak tanıyan hem de özelliği koruyan bir arayüz oluşturmaktadır. Kamusal ve özel arasındaki sınırlar çocuğun kendisi ve diğerleri ayırımını yapmasıyla başlar. Özellik, hayatın bireysel kapasiteye sahip ve bireysel kontrol altında olan bölümüdür. Fiziksel mesafeye ve etkileşimin kontrolüne bağlıdır. Bireysellik ihtiyacı bireyin özelliklerine, kişiliğine, yaşam standartlarına, sosyo kültürel yapısına bağlı olarak farklılık gösterir. Kamusal gözlemin, bilginin ve resmi kontrolün dışındadır. Özel mekan özgürlüğün sağlandığı, bireyselliğin tanımlandığı ve ortaya çıktığı alanlardır. Aynı zamanda psikolojik gelişim için bir araç, bireysel kimliğin tanımlanması, sosyal ağda bir yer edinme ve kamusallığa giriş olarak nitelendirilebilir.

Kamusallık ise özel sınırlar ve kontroller dışında kalandır. Kentsel kamusal alanlar çok fonksiyonlu, erişilebilir ve özel mekandan ayırdedilebilir, arabulucu mekanlardır. Kamusal, kamu otoritesi tarafından kontrol edilen ve yönetilen, bir toplumun tüm üyelerinin paylaşımına açık alanlardır.

Yapı formu özelliği etkiler. Ancak çeşitli bariyerler, filtreler ve önlemlerle bireysel kontrol/etkileşim arasında denge sağlanır. Görsel özellik olgusunda tasarımcı genellikle görsel ve fiziksel bariyerlerle kontrolü sağlar.

1.1.2. KAMUSALLIĞIN DEĞİŞİMİ

Kamu ve özel arasındaki sınır, ayırımı ve iletişimi anlatır. İkisi arasında entegrasyona ve iletişime olanak sağlamasıyla tanımlanır. “Sosyal esnekliğin sağlanabildiği durumlarda, yasal ve politik netlik ile geçirgenlik derecesinin kombinasyonu entegrasyonu ve iletişimi kolaylaştırmaktadır.”¹

Kamu ve özel ayırımı kentin yapısını ve kent hayatının karakteristiklerini etkilemektedir. Kamu ve özel arasındaki sınır, her ikisinin de birbirlerine olumsuz müdahalelerini minimuma indirmekte ve bu yolla yönetilmeleri sağlanabilmektedir.

Günümüzde yaşanan değişimlere paralel olarak kamu ve özel arasındaki sınırın esnekliği de artmaktadır. Özellikle iletişim teknolojilerinin ve internetin gelişimiyle kamusal ve özeliin çözümsüzlüğü ortaya çıkmakta, yeni teknolojiler ve yeni medya ile kamusalın ve özeliin içiçe geçme süreci artmaktadır. Televizyonda ve internet ortamında özel yaşantıların izlenebiliyor olması, kentsel kamusal mekanların özel kameralarla kontrol altına alınması bu içiçe girmişliğin önemli göstergeleridir.

1.2. KENTSEL KAMUSAL MEKAN / DEĞİŞİMİ

1.2.1. KENTSEL KAMUSAL MEKAN OLGUSU

Kentler çeşitli aktivitelerin, faaliyetlerin ve görüntülerin yer aldığı mekanlardır. Kentsel kamusal mekanlar kentsel davranış biçimlerini, görünüşleri, yapıların cephelerini ve tüm kentsel elemanları içerirler.

---

¹ Madanipour, A., (2003)., “Public and Private Spaces of The City”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.

Kamusal açık alanlar özel alanların sınırları dışında yer alan, kamu otoritesi tarafından yönetilen ve tüm kent halkı tarafından ulaşılabilen, kullanılabilen ve paylaşılabilen alanlardır.

Kentsel kamusal alanlar insan istek ve aktivitelerine cevap verebilecek biçimde tasarlanan kamuya açık ve daima kullanılabilir niteliktedir. Kentsel kamusal mekanlar genellikle yapılanmış alanlar arasında yer alan işlevsel boşluklardır.

Kentsel kamusal alanlar kentsel yaşamın omurgasını oluşturan, üretilen mal, hizmet, fikir ve yaşam pratiklerinin sergilendiği, etkileşimin gerçekleştiği alanlardır. Konu ile ilgili olarak geniş kapsamlı araştırmalar gerçekleştiren Bentley “kentler, insanlar arasındaki iletişim ve değişim aktiviteleri için vardır ve kentsel kamusal alanlar bu aktivitelerin oluşması ve sürdürülmesinin yapı taşlarıdır. İletişim ve değişim konularında ne kadar teknolojik gelişme sağlanırsa sağlansın, yüz yüze ilişkiler birçok durumda tayin edici önem taşımaktadır. İnsanlar kentsel kamusal mekanları yaşmalıdır ve bu nedenle kentsel kamusal mekanlar hiçbir zaman kentin gündeminden düşmeyecektir” demektedir.²

Kentsel alanların ‘kamusallık’ niteliğine yönelik olarak yapılmış çalışmalar, politik ve felsefi kuramları tartışan çeşitli sosyal bilimciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Karl Marx’ın toplumsal üretim ilişkilerinin mekansal diyalektiği çözümlemesini, toplum-mekan etkileşimleri bağlamında geliştiren Lefebvre ve üretim ilişkileri ile emek arasındaki etkileşimin mekansal biçimlenişe yansımaları ile ilgili çalışmalarını Harvey kentsel kamusal mekan üzerinde tartışan toplumbilimcilerdir. Lefebvre, mekanı tanımlarken onun toplumsal olan üzerindeki belirleyici etkisini ve sosyal-mekansal farklılıkların mekanın toplumsal üretiminin sonucu olduğunu belirtmektedir.³ Sosyal ve mekansal özellikleri birbirinin parçası olarak diyalektik bir yaklaşımla ele alan Lefebvre’nin “mekanın toplumsal üretimi” kuramı, kentsel

---

² Bentley, I., (1993)., Community Development and Urban Design, in Making Better Places – Urban Design Now, 72-79, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.

³ Lefebvre, h., (1991)., The Production of Space, translated by D. Nicholson-Smith, Blackwell Publishers, London.

gelişmenin toplumsal ve mekansal boyutları ile ilişkisini “kentsel gelişme olgusunu, geniş ölçüde, toplumsal ve bireysel deneyimlerin ürünü” olarak değerlendirmekte ve mekanın çok yönlü insan eylemlerinin hem ortamı hem de ürünü olduğu konusunu tartışmaktadır.⁴

‘Sosyal-politik çelişkiler mekansal olarak gerçekleşir. Mekansal çelişkiler toplumsal ilişkilerdeki çelişkileri eyleme dönüştürür. Bir diğer deyişle, mekansal çelişkiler, sosyal-politik çıkarlar ve güçler arasındaki çelişkileri yansıtır, bu çelişkiler mekanda açıklıkla ortaya çıkar ve mekansal çelişkiler halini alır’ (Lefebvre, 1991).

1980’lerden itibaren kent dışında, kentin yakın çevresinde yatırımlara ağırlık verilmiştir. Yatırımların kent dışına kaymasıyla kent merkezleri ve aynı zamanda kent merkezlerinde yer alan kentsel kamusal mekanlar köhneleşmeye ve giderek yok olmaya başlamıştır. Kentsel kamusal mekanlar giderek bölünme ve yok olma sürecine girmiştir.

Ancak düzensiz ve yoğun kentleşme hareketleri ve nüfus artışı sonucu özellikle büyük kentlerde kentsel kamusal mekanlar giderek yok olmakta ve dolayısıyla toplumsal yaşam ve yaşam kalitesi de olumsuz etkilenmektedir. Yaşanan bu değişimlerin ardından özellikle büyük kentlerde kentsel kamusal mekanların yeniden kazanımı sözkonusudur. Bu yeniden kazanım sürecinde çok yönlü değişim, fiziksel, sosyal, ekonomik dönüşüm yaşanmalıdır. Kentlerde yaşanan bu alansal çözülmeye kentsel kamusal mekanın bütünleştirici rolü olmalıdır.

1980’lerden sonra kentsel tasarım uygulamalarında sosyal ve kültürel yaşamı yönlendirme konusunda kentsel kamusal mekanlara önem verilmiş, tüm dünyada caddeler, meydanlar ve diğer kentsel kamusal mekanlar politik ve sosyo kültürel değişimin temel mekanı olarak belirlenmiştir.

---

⁴ Carp, J., (1999)., The Peopling of Public Space: Interpreting Lefebvre’s Ooduction of Space Theory for Planning Practice, PhD Thesis, University of Illinois at Chicago, Illinois.

18. yy. rasyonalistleri toplumsallaşmak için özgür mekanlar oluşturma gerekliliğini vurgulamışlardır. 19. yy.'da da romantizmle insanların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri mekanların olması gerekliliği belirtilmiştir. “Bireylerin kendi duygu ve bireyselliklerinin anlamlı ifadelerini bulabilecekleri mekanlar olmalıdır”⁵.

18. yy.'da kentsel kamusal mekanların ve yapıların sade tasarımı ve dizilimi ve 19. yy.'da görülen zengin dekorasyon gerilimin yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Bu gerilim 20. yy.'da da modernizm ve postmodernizm arasında yeniden kendini göstermektedir. Bu, rasyonalizm ve romantizm geriliminin yeni versiyonu olarak nitelendirilmektedir.

Kentlerin büyümesi, nüfus artışı ve küreselleşme hareketlerinin etkisi olarak yaşam tarzı ve iletişim sistemlerindeki değişimle birlikte özel ve kentsel kamusal alanlar üzerinde baskılar gerilime ve dengesizliklere neden olmaktadır.

Kamusal ve özel alanlar birbirine bağlı, birbirini etkileyen ve birbirini şekillendiren ilişkiler içindedir. Kamusal ve özel alanlar çok kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılamazlar. Yarı özel ya da yarı kentsel kamusal alanlar bu kesin ayırımın yapılamayacağını göstergeleridir.

‘Kendi’ ve ‘diğerleri’ arasındaki ve özel – kamusal alan arasındaki sınırlar korunma ve iletişim için tanımlanır. Bu ifade ile sınır özel ve kamusal alanın bir parçasıdır. Sınır kamunun ve özelin biraraya geldiği ancak ayrı tutulduğu bir alan olarak tanımlanmakta, bu iki alan tarafından şekillenmekte aynı zamanda onları şekillendirmektedir. İki alan arasında bulunan sınır rollerin tanımlanmasında önemlidir. Güç ilişkileri sistemini yansıtmaktadır. Sınır aynı zamanda davranışların şekillenmesini, girişlerin kontrolünü ve farklı sosyal grupların yönetimini sağlar.

---

⁵ Madanipour, A., (2003)., “Public and Private Spaces of The City”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.

Kentsel doku, kentsel kamusal alanlar ağı oluşturmali ve bu ağı işlevsel kullanım alanlarının içinde geliştiği ortam ve toplumsal ‘olan’ olarak algılanmalıdır.

“Modern kentin yeniden yapılandırılmasında en acil problem, insanların buluştukları, toplandıkları, biraraya geldikleri, karşılaştıkları ve hepsinden daha önemlisi ait oldukları bir mekansal sistem oluşturmaktır.”⁶

Kentsel Kamusal Mekanın Rollerini: Kentsel kamusal mekanın rolü, yayalar için hareket olanağı sağlayan çevre, sosyal etkileşim için mekan, kent yönetimi için araç ve farklı kimlikleri yansıtan işaretler sistemi oluşturmak olarak tanımlanabilir. Ancak bunun yanısıra kentsel kamusal mekanlar fiziksel ve ruhsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik mekansal, psikolojik, sosyal, politik, ekonomik ve sembolik rollere sahiptir. Bu bölümde kentsel kamusal mekanların rollerini üzerine tanımlamalar yapılacaktır. (Akkar, 2003).⁷

Kentsel Kamusal Mekanın Fiziksel Rolü: Kentsel kamusal mekanlar çeşitli kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik fonksiyonlara sahip, tüm kent halkı tarafından erişilebilen, çekici, geçirgen, konforun sağlanmasına yönelik uygun kentsel donatılara sahip alanlardır. Caddeler, bulvarlar kentin önemli iletişim kanallarıdır. İletişim fonksiyonlarının yanısıra, kamu mekanları çeşitli aktivitelere sahip alanlardır. Farklı ekonomik, sosyal ve politik aktivitelerin mekanıdır. Kentsel kamusal alanların bir diğer rolü kentte açık alanları farklılaştırmasıdır. Kentin estetik kalitesinin gelişimini sağlayan mekanlardır. Aynı zamanda kentsel kamusal mekanlar ekolojik açıdan da sağlıklı ve doğal çevreye uyumlu aynı zamanda çevreyi tanımaya ve öğrenmeye yönelik fırsatlar sunan mekanlardır.

---

⁶ Alexander, C., (2002)., The Gradual Transformation of Public Space in Establishing Thessaloniki as a Major Regional Center, Patternlanguage.com.

⁷ Akkar, M., (2003)., “ İngiltere’de Kamusal Mekanların Kamusalığı Sorunu: Newcastle Upon Tyne Örneği”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.

Kentsel Kamusal Mekanın Psikolojik Rolü: Kentsel kamusal mekanlar kent halkının psikolojik sağlığı üzerinde ve ayrıca kişilerin (kendini, becerilerini sergileyebilme ve farklılıklarla buluşma yoluyla) bireysel gelişiminde olumlu etkilere sahiptir. Kent halkı için gerekli dinlenme ve huzurun ritmini sağlar. Sosyal aktiviteler ve sosyal etkileşim için mekan oluşturur. Sosyal entegrasyonu, ‘diğer’leri ile birlikte olmayı, ‘kendi’ni, ‘diğer’lerini ve ‘çevre’yi keşfetmeyi sağlar.

Kentsel Kamusal Mekanın Toplumsal Rolü: Kentsel kamusal mekanlar farklı sosyo ekonomik yapıya, statüye, geçmişe sahip kent halkının eşit olanaklarla biraraya geldiği, bütünleştiği, kültürlerini yansıtan mekanlar olarak toplumsal ve kültürel boyuta sahiptir. Kentsel kamusal alanlar eğitici, bilgilendirici ve iletişim sağlayan rolleri ile farklı gruplar arasında sosyal kohezyonun önlenmesinde ve sağlıklı toplumsal yaşamın oluşturulmasında önemli katkı sağlar. Mekanda yer alan aktivitelere bağlı olarak mekanın kullanımı ve toplumsallaşma artar. Kullanıcı kontrolü ve katılımı da kentsel kamusal mekanın kullanımını etkileyen toplumsal boyutun önemli bir bileşenidir.

Kentsel Kamusal Mekanın Politik Rolü: Kamu mekanlarının politik rolleri demokrasiye katkıları ile yakından ilişkilidir. Rapoport’un belirttiği gibi “kamu mekanları herkese açık ve insanların özgürce seçtiği, spontane aktivitelerin bulunduğu alanlardır. Bu iki karakteristik demokrasiyi geliştirmektedir. Kamu mekanları insanlara, kendilerini özgürce ifade edebilme fırsatı, özgürce hareket edebilme fırsatı ve diğerleri ile etkileşime girme fırsatı sunar. İnsanlara politik aktivite ve gösteri alanı da sunmaktadır.”⁸

Kentsel Kamusal Mekanın Ekonomik Rolü: Kentsel kamusal alanlar ticaret aktivitelerinin en önemli mekanıdır. Ayrıca bu alanlar çevresinde yer alan diğer kentsel alanların ekonomik değerleri üzerinde de etkilidir. Kentsel kamusal mekanlar kullanım oranlarına bağlı olarak çevresine ekonomik fayda sağlayan alanlardır.

---

⁸ Rapoport, A., (1977)., Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press, Oxford.

Kentsel Kamusal Mekanın Sembolik Rolü: Kamu mekanlarının sembolik rolü birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Jacobs “kamu mekanlarının kentlerin canlı organları olduğunu belirtmektedir.”⁹ Kentsel kamusal mekanlar kentlerde kimliğin yansıtıldığı mekanlardır. Bir kentsel kamusal mekanın okunabilirliği, algılanması, kullanıcıya bir anlam ifade etmesi ve kullanılabilirliği o mekanın estetik değerleri, kimliği ve imajı ile doğrudan ilişkilidir. Kentsel kamusal mekanların kente verdiği genel imaj, ait olduğu kentin genel imajı ile birleşmektedir. Venedik’te San Marco Meydanı, Londra’da Trafalgar Meydanı bu tür önemli kentsel kamusal alanlardır.

Kentsel kamusal alanlar yüksek değer katan elemanlar içerebilirler; dini ya da sembolik toplantı alanları gibi. Grupların ya da toplumların kültürel, tarihi, dini, sosyal ve politik değerlerini yansıtan kamu mekanları bu grup ve toplumlar için sembol olmakta, sembolik anlamları ile devamlılık hissinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Kentsel kamusal mekanın kullanıcıya anlam ifade etmesi ve bu yolla değişim sürecinde kolektif belleğin yaşatılabilmesi mümkün olmaktadır.

1.2.2. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN DEĞİŞİMİ

Kentsel kamusal mekan kent bütününde gösteri ve performans alanıdır, gerçeğliğin test edildiği mekandır, farklılığın ve kimliğin keşfidir, bireyin kendisinin ve diğerlerinin farkındalığını ve sosyal ilişkiler kurmasını sağlayan alanlardır. Bir anlamda çok yönlü doğruların bulunduğu ve farklı düşüncelerin adapte edildiği alanlardır.

Modern Asya kentlerinde Avrupa kentlerinde olduğu gibi motorlu taşıt kullanımı, sosyal ve mekansal çeşitlilik ve karmaşa artmıştır. Modernizm ve Postmodernizm süreçleri ile bilim ve teknolojideki gelişmelere ve küreselleşmeye paralel olarak kamusal ve özel mekanların biçimsel ve sosyal yapısı üzerinde önemli değerimler gözlenmektedir. Modern kentlerde otomobil kullanımının artmasıyla kentsel kamusal mekanlar kentsel strüktürde parçalanmaya başlamıştır.

---

⁹ Jacobs, J., (1961)., The Death and Life of Great American Cities, Random House, New York.

Kentsel kamusal mekanlar aynı zamanda toplumsallığın yaşandığı alanlardır. Ayırdedici özelliklere sahip komşuluk ünitelerinin herbiri etnik, kültürel ve ekonomik açıdan mekansal farklılıklar dikkate alınarak formülize edilmiştir. Bu sistemlerin endüstrileşme süreci ile değişen koşullardan ve tüm dünyada süregelen aynılaşıma eğiliminden korunması amaçlanmıştır.

Modernizm sürecinde kentsel mekanda motorlu taşıtların bir anlamda kontrolü ele geçirmesi ile insanlar ve yapılar, yapılar ve boş alanlar arasındaki ilişkiler zamanla değişime uğramış, kentsel mekanda caddeler ve meydanlar kamusal açık alanlar olarak eski önemini yitirmeye ve kentsel strüktürde kaybolmaya başlamıştır. Çok katlı binalar inşa edilmiş ve kentsel kamusal mekan olarak büyük, açık alanlar oluşturulmuştur. Modernist kentsel kamusal mekanlar serbest yüzen, hızlı hareket eden mekanlar olarak nitelendirilmektedir.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, kentleşme ve küreselleşme kentlerde kamusal ve özel alanlar arasındaki ilişkilerin hızında ve ölçeğinde değişime neden olmuştur. Kentler giderek büyümüş, fonksiyonel ve sosyal akslar boyunca gelişerek dağılmış bir görüntüye sahip olmaya başlamıştır. Bu süreçte kentsel kamusal mekanlar kültürel, ekonomik ve politik değerleri entegre etme özelliğini de kaybetmiştir. Kentin reklamını yapan ve kenti satan araç haline gelmiştir. Küresel ortamda aynı zamanda kentsel kamusal mekanların sosyal kohezyonun ve kültürel zenginliğin yansıtılmasına yardımcı olması beklenmektedir.

Küreselleşme ile kentsel kamusal mekanda finansal etkinlikler, “yere bağlı olmayan”¹⁰ yatırımcılar ve büyük ölçekli girişimciler yer almaya başlamıştır. Kentsel kamusal mekanlar çok boyutlu sosyal yaşantı için mekan oluşturmaktan çok bir sonuca ulaşmak için araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sonuca ulaşmada en önemli amaç mekanın yarışabilirliğini artırmaktır. Güvenli ve çekici bölgeler

---

¹⁰ Urry, J., (1999)., Consuming Places, Lancaster University, Routledge Press., Bailrigg, Lancaster, U.K.

yatırımcıları, çalışanları ve ziyaretçileri çeken bölgeler olmuştur. Kentsel kamusal mekanlar da bu özelleşme ve ticarileşmenin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Son yıllarda internet kullanımının yaygınlaşması ve kent dışında büyük alışveriş merkezlerinin yaygınlaşması sonucu tarihi kent merkezlerinde yer alan kentsel kamusal mekanlar boşalmakta ve kent yaşamı bundan zarar görmektedir. Bilginin kolay erişilebilirliği ve esnekliği sınırları ortadan kaldırmıştır. Yeni teknolojiler ve yeni medya endüstrileşme ile birlikte kentsel mekanda kamusal ve özel alanlarda radikal değişimlere sebep olmuştur. Fonksiyonların bölünmüşlüğü, teknolojiye ve küresel pazarlamaya bağımlılığı artırmıştır.

Trancik kentsel kamusal alanların anlamının, toplumsal içeriğinin yitirilmesi ile yapı dışı alanlar ile parçaların birbirine bağlanmasını sağlayan kuralların da duyumunun yitirildiğini belirtmektedir. Bu anlamda “Geleneksel kentlerde kural açıktır, yapılardan çok daha önemli olan toplumsal yarar anlayışıdır. Geçmişte kentlerin sahip olduğu toplumsal yaşamın zenginlik ve çeşitliliğini geri kazanmak üzere, geçerli olan duyumsamaları mekan tasarımı boyutunda yeniden geliştirmek gerekiyor”¹¹ demektedir.

Trancik kent bütününde kayıp kentsel alanları doğuran gelişmeleri, otomobile bağımlılığın artması, modern mimari akımların kentsel kamusal alanlar üzerindeki kimliksizleştirme etkisi, kentsel bölgeleme ve yenileme politikaları, bireysel çıkarların kamusal yararların önüne geçmiş olması ve kentlerdeki alan kullanım kalıplarının değişmesi olarak sıralamakta ve kayıp mekanlar sorununu “işlevsel tavır ve özel sektörün birlikteliği”¹² olarak nitelemektedir.

---

¹¹Trancik, R., (1986)., Finding Lost Space: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold, New York.

¹²Trancik, R., (1986)., Finding Lost Space: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold, New York.

Kentsel mekanların tasarımı bilgi çağının hızlı değişiminin ‘background’u ile birlikte değerlendirilmelidir. Günümüzde yeni medya, yeni teknolojiler ve kent sınırlarında yeni gelişmekte olan alışveriş ve eğlence alanları kentlerin geleneksel fonksiyonları ile yarış halindedir. Yarı kamusal ya da yarı özel ticari mekanlar kentsel kamusal mekanlar üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Bu kapsamda davranışsal değişimler dikkate alınmalı, kentsel kamusal mekanların kullanım ve tasarımına yönelik konsept yeniden ele alınmalıdır.

1.3. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN BOYUTLARI

Kentsel Kamusal Mekanın Morfolojik Boyutu: Kentsel tasarımın morfolojik boyutu iki anahtar konuyu ön plana çıkartmaktadır: kent formu ve kentin yapılanması. Ancak günümüzde kentlerin yapılanmasında iki ögenin uyumu gözardı edilmekte bu da birçok soruna sebep olmaktadır. Bu tür gelişim biçimlerinin hakimiyeti ile kentsel kamusal mekanlarda geçirgenlik olgusu azalmıştır. Tasarım ve yönetim açısından plan güçlü ve adapte edilebilir nitelikte ve bütünlük içinde olmalıdır. Ayrı tasarlanmış çevrelerin dönüştürülerek entegre edilmesi zor hatta imkansızdır.

Kentsel kamusal mekanın morfolojik boyutu aynı zamanda çağdaş kentsel mekan tasarımının anahtar konularından biri olan araçların kentsel mekanda nasıl yer alabileceği ile ilgilidir. Kentlerin morfolojik yapısını etkileyen önemli bir öge olarak araçlar kentsel kamusal mekanların da parçalanmasına neden olmuştur. Bir anlamda kentsel kamusal mekanlar araçlar tarafından işgal edilmeye başlanmıştır. Otomobilleşme kentlerde diğer ulaşım biçimleri ve araçları üzerinde ezici bir etki oluşturarak yok olmalarına neden olmuş, kentlerde fonksiyonların yer seçimini ve dağılımını etkilemiş ve yeniden organizasyonuna neden olmuştur. Bunun yanında toplu ulaşımın yetersiz ve etkisiz kalmasına, kent peyzajında birtakım değişimlere, yayaların birtakım önemli servislere erişememesine neden olmuştur.

Kentsel tasarımın morfolojik boyutu kentsel formda ve kentsel alanda yapılan düzenlemeleri ve konfigürasyonları tanımlar. Esas olarak iki ana kentsel mekan

sistemi vardır: geleneksel ve modern. Geleneksel kentsel mekanlar yapılar ve yapıların tanımladığı açık alanlarla tanımlanırlar, daha insancıldır. Modernist yaklaşımda ise kentsel peyzajda büyük, heybetli yapılar dikkati çekmektedir. Modernist yaklaşımda kentsel kamusal alanların morfolojik yapısı iki yolla değişmiştir: ilki kentsel formda yapılar ve yapıların devasa strüktürleri cadde, meydan gibi kamu mekanlarını tanımlamıştır. Ulaşımında ise grid sistemin sonucu olarak kentsel kamusal mekanlar parçalanmış, daha küçük ölçekli, birbirinden kopuk mekanlar oluşmuştur. Günümüz kentlerinde gözlemlediğimiz değişimlerin aksine geleneksel kentlerde yapı ve kentsel kamusal mekanlar arasında bir oran ve bütünsellik sözkonusudur.

Kentsel Kamusal Mekanın Fonksiyonel Boyutu: Fonksiyonel boyut insanların mekanı nasıl kullandığı ile ilgilidir. Ancak yaşanan olumsuz gelişmelerle kentsel kamusal mekanlarda insan boyutu kaybedilmiş, trafik akışı, sirkülasyon, erişebilirlik gibi teknik ve estetik kriterler gözardı edilmeye başlanmıştır.

Carr “kentsel kamusal mekanların kullanımına ve tasarımına yönelik çalışmalarının sonucunda bu mekanların anlamlı, demokratik ve ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olması gerektiğini vurgulamıştır. Kentsel kamusal mekanların beş önemli ihtiyaca cevap vermesi gerektiğini belirtmiştir. Bunlar; konfor, dinlenme, çevreyle pasif etkileşim, çevreyle aktif etkileşim ve keşiftir.”¹³

Konfor: konfor kavramı çevresel konfor, fiziksel konfor, sosyal ve psikolojik konfor boyutlarını içermektedir. Konfor hissi mekanın fiziksel tasarımı ve yönetim stratejileri ile geliştirilir.

Dinlenme: fiziksel ve ruhsal açıdan konforun sağlanmasıdır. Kentsel ortamda doğal elemanlar (ağaçlar, yeşil alanlar, su ögesi gibi) ve araç trafiğinden uzaklaşma kent insanının kentin yoğun yaşamından soyutlanmasını kolaylaştırır. Ancak bu tür

---

¹³ Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M., (1992)., Public Space, Cambridge University Press, Cambridge.

mekanlarda görsel algı mesafesi azaldığından güvenlik sorunları ortaya çıkabilir ve bu da kullanımı olumsuz yönde etkileyebilir. Tasarımda bu olumlu ve olumsuz yönler arasında denge bulunmalıdır.

Pasif Etkileşim: pasif kullanımın en temel formu kentsel kamusal mekanda insanları izlemektir. Whyte'ın yaptığı çalışmalar “insanları diğer insanların bulunduğu mekanların, hareketin ve aktivitelerin çektiğini”¹⁴ ortaya koymuştur. En çok kullanılan oturma mekanları genellikle yaya akışına en yakın bölgelerde yer almakta ve insanlarla göz temasından kaçınarak çevreyi izlemeye olanak tanımaktadır. Çeşitli sanat objeleri, aktiviteler, su ögesi ve manzara noktaları da pasif etkileşim için fırsatlar sunar.

Aktif Etkileşim: çevreyle ve insanlarla direkt, birebir etkileşim, ilişki sözkonusudur. Carr, bazı kişilerin kentsel kamusal mekanlarda arkadaş, aile ya da yabancılarla “direkt iletişim ihtiyacı”¹⁵ içinde olduğunu vurgulamıştır. İnsanların zamanda ve mekanda uyumu sosyal etkileşim ve iletişim için fırsatlar sunar. Kentsel kamusal mekanın tasarımı iletişime olanak sağlayan ya da insanların bu mekanlarda iletişimden soyutlanmasını sağlayan fırsatlar sunmalıdır. Kentsel kamusal mekanlarda farklı elemanların yerleşimi (banklar, telefon kulüpleri, su elemanları, heykeller vb.) sosyal etkileşimi azaltan ya da artıran faktörlerdir.

Keşif: yeni etkileşim biçimleri ve aktivitelere olan ihtiyaçtan dolayı keşif, çeşitliliğe ve değişime bağlı olarak ortaya çıkar. Gerçek ya da gerçek dışı tehlike ve bilinmeme, tahmin edilememe duygusu kamu mekanlarında keşif olgusunun ortaya çıkmasını sağlar. Çeşitli araştırmalar bu tür mekanların günlük yaşamda küçük boşluklar oluşturduğunu, burada farklı kültürlerin biraraya geldiğini ve etkileşimde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Keşif aynı zamanda sanat sergileri, cadde

---

¹⁴ WHYTE, W.H. 1980. The Social Life of Small Urban Spaces, Conservation Foundation, Washington D.C.

¹⁵ Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M., (1992)., Public Space, Cambridge University Press, Cambridge.

tiyatroları, festivaller, pazar alanları, çeşitli ticari aktiviteler gibi sosyal ve ekonomik içerikli çeşitli animasyon programlarını da içerir.

Fonksiyonel mekanlar: iyi lokasyona sahip, fiziksel ve görsel açıdan ulaşılabilir, sosyal açıdan yaşayan, farklı gruplara hitabeden fonksiyonları barındıran, oturma ve dinlenme için mekanlar sunan ve iletişim için fırsatlar sunan alanlardır.

Kentsel mekanda iki nokta arasındaki hareket mekanda yer alan fonksiyonlarla yakından ilişkilidir. Alan kullanımı harekete bir amaç ve anlam katmaktadır. Bu nedenle alan kullanımı ve hareketlilik arasında iki yönlü ve interaktif ilişki sözkonusudur. Dolayısıyla tercihlerde mekanda hareketlilik ve hareketin yönü başarılı kentsel kamusal mekanlar oluşturmada önemli rol oynar. Örneğin ticari aktiviteler yaya akışının maximum olduğu bölgelerde konumlanır.

Son yıllarda kentlerde gözlenen taşıt ağırlıklı ulaşım ve bunun olumsuz sonuçları olarak insanlar evlerinden ulaşmak istedikleri mekana araçları ile gitmekte, geniş güvenli park alanlarına araçlarını bırakmakta ve özel, kendine yeterli, güvenli sürekli kontrol altında bulunan alışveriş merkezlerine, tema parklarına ya da çok amaçlı sinema salonları, spor salonları gibi birtakım sosyal aktivite alanlarını kullanmaktadırlar. Kentsel alanların sürekliliği bu tür kullanıcılar için çok önemli değildir. Yayalar içinse alanlar arası ilişki önem kazanmaktadır. Başarılı kentsel kamusal mekanlar birbirlerini bütünleyici nitelikte ve yerel hareket sistemi ile uyumlu olmalıdır. Açık alan sistemi oluşturulmalıdır. Kentsel mekanda yaya hareketi tek amaçlı değildir; bir alandan bir başka alana ulaşmada farklı aktivitelerle karşılaşılır, çevreyle sürekli iletişim sözkonusudur.

Kentsel kamusal mekanların çevresinde yer alan yapıların cepheleri de mekanın yaşanabilirliğini etkilemekte, doğru uygulamalarla görsel zenginlik ve canlılık katmakta aynı zamanda etkileşimi artırmaktadır. Yapının da sürekli kontrol altında olmasını ve güvenliğini artırır. Cephede yer alan sağır duvarlar ise cephede devamlılığı ve canlılığı bozacak aynı zamanda aks boyunca ölü bölgeler oluşturacaktır. Kamu mekanlarının çevresinde yer alan yapılarda etkileşimi artırmaya

yönelik restaurant, cafe, bar, pub, market, alış veriş mekanları ve küçük ölçekli ofis fonksiyonları gibi interaktif kullanımlar yer almalıdır.

Kentsel Kamusal Mekanın Sosyal Boyutu: Kentsel mekanın sosyal boyutu 'değerler' ile ilgili konuları ve tasarım kararlarının toplumda bireyler ve gruplar üzerindeki etkilerini inceleme ve değerlendirme açısından önem taşır. Bunun yanında tasarımın rolü sosyal açıdan birtakım hedeflere ulaşmayı sağlamaktır. Bu bağlamda kentsel tasarımcı geniş kapsamlı kamu ve özel paydaşlarla görüşür ve kararların onlar üzerindeki etkilerini ölçer.

Kentsel kamusal alan fiziksel ve sosyal boyutlara sahiptir. Fiziksel boyutu alanları ve bu alanlarda yer alan kamusal yaşamı ve sosyal etkileşimi sağlayan 'settings'leri içerir. Bu alanlarda yer alan aktiviteler ve olaylar sosyo kültürel boyutu oluşturur.

Geniş açılımda kentsel kamusal alan herkes tarafından ulaşılabilen ve kullanılabilen tüm alanları kapsamaktadır. İki tür kentsel kamusal mekan tanımlanabilir: dış kentsel kamusal alanlar (parklar, meydanlar, yollar, otoparklar, kıyı alanları vb.), iç kentsel kamusal alanlar (kütüphane, müze, alış veriş alanları, havaalanı, otogarlar vb.) Bu iki tür kentsel kamusal mekan (kamusal alan ve kamunun erişebilirliği olan özel alan) arasındaki sınırı açık ve net olarak tanımlamak oldukça güçtür. Kentsel tasarımın konusu olan kentsel kamusal mekan kavramı genellikle sosyal mekan kavramı ile tanımlanmaktadır. Alanın gerçek kamusal alan ya da kamu tarafından erişilebilen özel alan olduğuna bakılmaksızın mekanın sosyal mekan olma özelliği dikkate alınır.

Kentsel kamusal alan toplumun kendini ifade etmesi için ve politik olaylar için mekan oluşturmaktır. Kişisel gelişimi, bilgi alış verişini, sosyal öğrenimi, iletişimi ve sosyal etkileşimi sağlayan yansız (neutral) alanlardır. Kent halkı için ve mevcut sivil toplum için önemli olan aktiviteleri sembolize eder. Bu yolla sosyal ilişkileri ve kamu katılımını sağlar. Aynı zamanda farklı gruplar arasında karşı görüşlerin ve tartışmaların olduğu herkes tarafından ulaşılabilen ve kullanılan bir arenadır.

Kentsel kamusal alanların kullanımında son zamanlarda değişim gözlenmektedir. Geleneksel sosyal aktiviteler yerini özel alanda yer alan aktivitelere bırakmıştır: dinlenme, eğlence ve alışveriş merkezleri gibi. Özel ve bireysel kontrol giderek önem kazanmaya başlamıştır. Aynı zamanda televizyon ve internet gibi teknolojik gelişmelerin de bu değişimde büyük payı vardır, kentsel strüktürde fiziksel hareketliliği azaltmaktadır.

Kentsel kamusal mekan ve kamusal yaşam arasındaki ilişki karşılıklı, çift yönlü ve dinamik bir yapıya sahiptir. Çağdaş toplumlarda kamusal yaşamın yeni formu yeni mekanlar gerektirmektedir. Sonuç olarak eğer kent halkının kentsel kamusal mekanları kullanımında düşüş gözlenirse bu mekanlara yatırım yapılmayacak ve mevcutların yeniden değer kazanımı sağlanmayacaktır. Alanların bakımında ve kalitesinde düşüş ise kullanımı etkileyecek ve sonuçta spiral çöküş döngüsü gözlenecektir. Bu nedenle kentsel tasarım topluma bu alanların kullanımını sağlayacak tercihleri sunmalı ve kullanımını yöneten bir yaklaşıma sahip olmalıdır.

Kentsel Kamusal Mekanın Algısal Boyutu: Kentsel kamusal mekanın algısal boyutu bireylerin mekan duygusu ve buna bağlı olarak mekanı kullanımı ile yakın ilişki içindedir. Algısal boyut çevresel algı ve mekanın yapılanması konuları üzerine odaklanmıştır. Kentsel mekanın bu boyutunun değeri bireyler, bireylerin çevreyi nasıl algıladıkları, değer, anlam konuları ile vurgulanmaktadır. Çevresel imajlarla ilgili çalışmalar yapı çevresinde anlam ve sembolizm çalışmaları ile, çevresel algı çalışmaları da kentsel çevrede ‘yaşam’ ve ‘mekan duygusu’ çalışmaları ile gerçekleştirilmektedir. Algılama çevreden bilgilerin toplanması, organize edilmesi ve bilginin anlamlandırılmasıdır. Çevresel uyarıcılardan bilgilerin toplanması ve yorumlanması olarak iki belirgin süreç sözkonusudur. Bu süreçler ‘duyu’ ve ‘algı’dır. Duyumsama da bireyin algısal sisteminin çevresel uyarıcılara karşı reaksiyonudur. Kevin Lynch’e göre “çevre ayırımlar ve ilişkiler sistemi sunar. Algılayıcı bunları seçer, organize eder ve anlam verir, çevresel imajlar bu süreç sonucunda oluşur. Algılama aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak öğrenilir. Bireysel farklılıklara bağlı olarak bireylerin bilgileri alıp, süzüp, organize edip, tepki

vermesi ve değerlendirmesi farklılık gösterir.”¹⁶ Çevresel algıda farklılıklar yaş, cinsiyet, etnik köken, yaşam biçimi, alanda kalış süresi, bireyin fiziksel, sosyal, kültürel yapısı gibi faktörlere bağlıdır.

Algısal haritalar (mental maps) ve mekanın-çevrenin imajı kentsel tasarımda çevresel algı çalışmalarının merkezinde yer alır. Kevin Lynch’in önemli çalışması ‘The Image of The City’ algısal haritalama tekniği ve kullanıcılarla birebir görüşme tekniğini içermektedir. Lynch “bizim çevreyi algılayıp bilgileri zihinsel olarak organize etmemizi algılama ve yönlendirme yeteneğimize bağlamaktadır. Kevin Lynch’e göre çevresel imajlar üç özelliğe sahip olmalıdır: kimlik (diğer objelerden farkı), yapı (objelerin birbirleriyle ve algılayıcı ile aralarındaki ilişki) ve anlam.”¹⁷

Günümüz kentlerinde kentsel kamusal mekanların güçlü bir çevresel imaj sunamamasından dolayı mekanı algılayan ve değerlendiren kentli tarafından da güçlü bir kollektif bellek yaşatılamamaktadır. Parçalanmış mekanlarda farklı ve birbirinden kopuk imgesel öğeler yer almakta, ancak geçmişten günümüze kollektif belleği yansıtabilecek ve yerel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlayacak bir sistem oluşturulamadığı gözlenmektedir.

Kentsel Kamusal Mekanın Görsel Boyutu: Kentsel çevrelerin görsel boyutu ve yeterliliği aynı zamanda algılama ve anlamlandırmanın bir ürünüdür. Bunlar; algıladığımız uyarıcılar neler, biz onları nasıl algılıyoruz, nasıl süreçlendiriyoruz ve yorumluyoruz, toplanan bilgilerin yargılanması, değerlendirilmesi, aklımızda ve duygularımızda nasıl şekillendiğidir. Görsel boyut aynı zamanda sosyal ve kültürel girdilere de sahiptir. Bu girdiler bireysel tercihlerin şekillenmesinde etkili olan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyo ekonomik yapı ve sosyo kültürel yapıyı içerir.

---

¹⁶ LYNCH, K. 1972a. “Openness of Open Space”, *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, in Banerjee, T. And Southworth, M. (1990) (eds), M.I.T. Press, Cambridge, Mass, 396-412.

¹⁷ Lynch, K., (1960)., *The Image of the City*, M.I.T. Press, Massachusetts

Görsel açıdan bütüncül ve harmoni içinde kentsel kamusal mekan sistematığı oluşturmak için birtakım özellikler seçilmelidir. Gestalt psikologları estetik düzen ve bütünlüğün gruplamayla ve dokuların yeniden anlamlandırılmasıyla oluştuğunu belirtmektedirler. Böylece görsel açıdan daha bütüncül çevreler oluşturmak için organizasyon kriterleri kullanılmakta ya da parçalardan iyi bir bütüncül form oluşturmak için gruplandırma yapılmaktadır. Smith “görsel yeterliliğin dört ayrı girdisini tanımlamıştır:

- 1- Elemanlarda benzerlik: kentsel çevrede zamanla mantık bilgileri organize ettiğinde ve anlamlandırıldığında karmaşık yollarla doku daha dominant hale gelir. Smith’e göre basit tekrarlar veya birebir aynılık yerine benzer dokularla görsellik artırılabilir.
- 2- Ritm: vurgu, yönlenme vb. etki yaratmak amacıyla elemanların gruplanmasıyla oluşur. Monotonluktan kaçınmak için ve daha ilginç ritmlere ulaşmak için karşıtlık ve çeşitlilik kullanılması gereken önemli öğelerdir.
- 3- Denge: harmoni ile ilişkili bir dizilim formudur. Smith tarihi çevrelerde etkileyiciliğin tüm çevrenin mükemmel dengesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Dengeyi oluşturmada simetri güçlü bir araç olarak görülmesine rağmen, simetrik kompozisyonlar daha mekanik olmaktadır. Asimetrik kompozisyonlarda da simetri oluşturan elemanlar daha kompleks ve ilginç yollarla görsel bir denge içinde bulunmaktadır. Renklerin, tekstürlerin ve şekillerin daha kompleks biçimde bir arada bütüncül olarak yer almasıyla da denge algılanabilir.
- 4- Harmoni: farklı parçalar arasındaki ilişkiler ve onların bütünlük oluşturacak biçimde nasıl biraraya geldiği ile ilgilidir. ”¹⁸

Gestalt psikologları ve Smith’in tanımladığı dört girdinin çalışmaları sonucunda kentsel çevrede düzen ve karmaşa arasında bir dengeye ihtiyaç olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

---

¹⁸ Smith, P.F., (1980)., “Urban Aesthetics”, *Architecture and People*, ın Mikellides, B.(1980) (ed.), Studio Vista, London, 74-86.

Kentsel ortamda yaşanan değişimler kentsel kamusal mekanda bölünmüşlüğü beraberinde getirerek fonksiyonel açıdan bütüncül olmayan mekanlarda kentlinin mekanı algılamasını ve kullanımını güçleştirmekte görsel açıdan kaos yaratmaktadır. Yapılar, akslar ve peyzaj elemanlarının boyut, malzeme, proporsiyon, ölçek ve tekstür açısından parçalanmışlığı bir anlamda kentlerde yaya, özürü ve yaşlıların hareketliliğini olanaksız kılmaktadır. Bölünmüş mekan parçalarının uyumsuz birarada oluşuyla tanımlanan günümüz kenti kentin mekan üretmesi fikrinden çok uzaktır. Globalleşme sürecinde ekonomik gelişmeler ve yansımalarıyla şekillenen (şekil değiştiren) geleneksel kentler gelişmelere ayak uydurma adına tarihi çekirdeklerini (ve dolayısıyla kentsel kamusal mekanlarını, kamusal hayatını) koruyamamakta, yerel değerlerini kaybetmekte, görsel açıdan da köhne, uyumsuz ve çevresine entegre olamamış mekanlar oluşmaktadır.

Yapılar, akslar, alanlar, sert ve yumuşak peyzaj elemanları ve kent mobilyaları bir görsel etki oluşturmak ve mekan hissi yaratmak için birlikte dikkate alınmalıdır.

Kentsel Kamusal Mekanın Zaman Boyutu: Kentsel tasarımın zaman boyutu zamanın mekan üzerindeki uygulamalarını ve etkilerini anlamak açısından önemlidir. Değişim başka değişimlerden kaynaklanır ve gelecekteki değişimleri şekillendirir.

Kentsel kamusal mekanlarda geçmişle gelecek arasında anlamsal bütünlüğün sürdürülmesi zaman boyutunun ve zaman içinde mekansal değişimlerin kontrolünü ve yönetilmesini gerektirir. Zaman içinde bu sürekliliğin sağlanması kolektif belleğin yaşatılmasını sağlayacaktır. Günümüzde kentlerde yaşanan değişimler geri dönüşü olmayan değişimlerdir. Bu değişimler kentlerde fiziksel olumsuzluklara neden olmanın yanısıra zamansal olarak da sürecin kesintiye uğramasına, dolayısıyla kolektif belleğin ve anlamsal sürdürülebilirliğin sağlanamamasına, mekanın çağdaş kullanımlara adapte edilememesine neden olmaktadır.

Kentsel tasarımcının değişimlerin nasıl yönetilmesi, mekanların zamanla nasıl değişebileceği, çeşitli aktivitelerin olumsuz etkilerinin nasıl azaltılabileceği, gelişmenin nasıl ve niçin oluştuğu konularında bilinçli olması tasarım sürecinde

zamanın kontrolünü sağlamada önem taşımaktadır. Kevin Lynch “etkileyici aktivite ve mekanların zamanın güçlü imajına, şimdinin net tanımlanmasına, geçmiş ve geleceğin güçlü bağlantısına, değişimin algılanması ve yönetimine bağlı olduğunu”¹⁹ belirtmektedir. Kentsel tasarımcılar zaman döngülerini anlamalı ve mekanda aktivitelerin zamansal yönetimini sağlamalıdır. Zaman içinde kentsel çevreler değişmesine rağmen, mekan kullanımı açısından yüksek değerde devamlılık ve stabilite korunmalıdır. Aynı zamanda zaman akışı içinde kentsel çevrelerin tasarımı ve yönetimi konuları da dikkate alınmalıdır, kentsel tasarım projeleri, politikaları, uygulamaları bu değişime ayak uydurabilmelidir.

1.4. KENTSEL KAMUSAL MEKAN TASARIM SÜRECİ GİRDİLERİ

1.4.1. KÜRESELLEŞME/ETKİLERİ VE EKONOMİK DEĞİŞİMİN İTİCİ ROLÜ

Endüstri devriminin ve daha sonra bilgi teknolojilerinin gelişimi ile hızlı ve düzensiz kentleşme hareketleri ve göç olgusu sonucunda fiziksel yapıda yaşanan hızlı değişimler kentsel kamusal mekanlara yansımakta (taşıt trafiğinin kentsel kamusal mekanları parçalaması, fonksiyonların mekan seçiminde ekonomik dinamiklerin ön plana geçmesi örneklerinde olduğu gibi) ve bunun sonucunda bütüncül bir açık alan sistematiği oluşturulamamaktadır.

Küreselleşme ile tüm dünyada gözlenen aynılaştırma eğilimi kimlik değerlerinin, yerel değerlerin ve yerel kültürün yok olmasına neden olmuştur. Yerel faaliyetler küresel etkiler ve sonuçlar yaratırken, küresel faaliyetler de yerel etki ve sonuçlara sahiptir. Sürdürülebilir ve kendine yeterli gelişim için amaç, her ölçekteki olumsuz değişimlerin daha büyük ya da daha küçük ölçekler üzerindeki etkilerini minimuma indirmek olmalıdır.

---

¹⁹ Lynch, K., (1972a)., “Openness of Open Space”, *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, in Banerjee, T. And Southworth, M. (1990) (eds), M.I.T. Press, Cambridge, Mass, 396-412.

Ekonomik gelişme dinamiklerine bağlı olarak yön kazanan mekansal değişim sonucu özel ve kamusal kavramlarının içiçe geçmesi sözkonusu olmaktadır. Küreselleşme süreci ve kentsel mekanın girişimciler tarafından ürün olarak görülmesi ile birlikte yaşanan hızlı değişimin kentsel strüktürdeki yansımaları özel – kamusal içiçeliğini vurgulamaktadır.

Küreselleşme ve değişen ekonomik dinamiklerin etkisiyle aktivitelerin ‘yere bağlı olma’ özelliği ortadan kalkmış, dünya bir anlamda küçülmüş, değişen yaşam koşullarının etkisiyle mekan tüketilmeye, özelleşmeye ve ticarileşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak kamusal ve özel mekanların sınırları değişime uğramakta, yarı özel yarı kamusal mekan kavramlarının içiçeliği söz konusu olmaktadır. Yeni teknolojiler ve yeni medyanın hayatımıza girmesiyle kamusal-özel ayrımı imkansızlaşmış, bir anlamda sınırların ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Değişen ekonomik dinamiklere bağlı olarak mekan ticarileşmenin ve özelleşmenin aracı olarak görülmüş, mekanda yer seçimi ekonomik dinamiklerin etkisiyle gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

1.4.2. ‘YERELLİK’ OLGUSU VE DEĞİŞİMİ

Kentsel tasarımda mekanın özellikleri bütünün bir parçası olarak ele alınmalıdır. Geniş kapsamlı olarak arazi kullanım ve arazi değeri verilerini, topoğrafya ve iklimsel değerleri, tarihi ve sembolik değerleri ve diğer sosyo kültürel gerçekleri kapsar. Herhangi bir zamanda ve mekanda kentsel çevre, bir bütünün parçasıdır ve bu parçalar farklı özelliklere sahip toplumlar tarafından ikamet edilir. Mekanlar, farklı düzeylerde sosyal etkileşime sahne olmasıyla ayırdedici yerel kültüre sahiptir. Bu yolla ayırdedici ve kompleks kentsel konsept oluşur.

Kentsel kimlik konusunda J. Jacobs’un “saptamaları”²⁰ ve K. Lynch’in “insan gereksinimleri, kültürel, tarihi içeriği olan unsurların geliştirilmesi ile ‘yer hissi’

---

²⁰ Jacobs, J., (1961)., The Death and Life of Great American Cities, Random House, New York.

duygusunu ‘yerel kimlik’ olgusuna taşıyan tasarım kavramları”²¹ 20. yy.’da önemlidir. “Trancik”²², “Bentley”²³, “Goodey”²⁴ kavramsal yaklaşımları ve uygulamaları ile on yirmi yıl içinde kentsel yenileme süreçlerinde kimlik olgusunu ön plana çıkartmışlardır.

Kentsel kimlik yerel olan ya da yerellik ifade eden ile onu çevreleyen bütünü karşılıklı bağlantılarına ilişkin bir kavramdır. Urry tarafından “coğrafi açıdan sınırlanmış belli bir alanla, özel toplumsal ilişkiler bileşimi üreten, toplumsal ve mekansal süreçleri içeren bir kavram”²⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Norberg –Shulz ise kentsel kimlik olgusundan “kimlik ve aitlik hissi kazandırmak, orada yaşamak ve yaşanmışlıkları duyumsamak, o yerin ruhu ile anlaşmak”²⁶ tanımlamalarıyla bahsetmektedir.

Parfect ve Power, kentsel yaşamın kalite ölçütlerinin geliştirilmesi bağlamında ortaya koydukları kalite kavramı ile yerel kimlik ve yer duygusunun içiçeliğini yansıtmaktadır: “Kentsel ortamın kalitesinin tanımlanabilir öğeleri yer duygusuna (sense of place) ait olan ‘okunabilirlik’, ‘toplumsal bellek’, ‘tarihsel bellek’, ‘kapsayıcılık’ (inclusiveness) ve ‘farklılık’ (diversity) kavramlarıdır.”²⁷

---

²¹ Lynch, K., (1972a)., “Openness of Open Space”, *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, in Banerjee, T. And Southworth, M. (1990) (eds), M.I.T. Press, Cambridge, Mass, 396-412.

²² Trancik, R., (1986)., *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, Van Nostrand Reinhold, New York.

²³ Bentley, I., (1993)., *Community Development and Urban Design*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 72-79, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.

²⁴ Goodey, B., (1974)., *Urban Walks and Town Trails*, University of Birmingham, UK., Centre for Urban and Regional Studies.

²⁵ Urry, J., (1995)., *Consuming Places*, Lancaster University, Routledge Press., Bailrigg, Lancaster, U.K.

²⁶ Norberg-Schulz, C., (1980)., *Genious Loci Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizolli, New York.

²⁷ Parfect, M., Power, G., (1997)., *Planning for Urban Quality, Urban Design in Towns and Cities*, Routledge, New York.

Kültür ve çevre arasındaki ilişki iki yönlüdür. Zaman içinde, bireylerin tercihi ayırdedici yerel kültürü oluşturur, yerel kültür çevrelerinin şekillenmesini sağlar. Aynı zamanda yerel kültür mekan ile sembolize edilir.

Kentsel tasarım çalışmaları bireylerin kültürel değerlerini ve tercihlerini dikkate almanın yanısıra kültürel değişimi de ele almak durumundadır. Kentsel mekanlarda tasarım geliştirme, uygulama ve yönetim süreçlerinde kentsel tasarımcı sosyo kültürel yaşamı şekillendirir ancak bu yapının tanımlanmasında etkili olan yerel kültürü oluşturan kriterleri saptamaz bunlar zaten sosyo kültürel yaşamda varolan özelliklerdir.

Ancak küreselleşme sürecinin kültürel çeşitliliği tehdit etmesi nedeniyle ‘yerel değerler’ olgusunun önemle ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik açıdan sürekli değişimler yaşanırken bunlara bağlı olarak kentsel çevre de sürekli değişime uğramaktadır. Küreselleşmenin baskıları: yapı tipi, stili ve yapım tekniklerinde standartlaşma, desantralizasyon, insanların doğal çevreye yabancılaşması, çevre ile ilgili ve gelişim endüstrisi ile ilgili kısa dönemli finansal geri dönüşlerin baskısı, artan mobilite ve araçların ön plana çıkmasıdır. Bu baskılar yerel ve küresel boyutlara sahiptir.

Kentsel değişimin gerek tüketim ve talep merkezli gerekse de üretim ve sunum merkezli kentleşme modelleriyle sürdüğü dönemlerde, kentlerin en hızlı yitirdikleri değerleri, insan deneyimleri ve algılamaları ile oluşan anlamsal değerlere doğrudan bağlı olan kimlikleridir. Urry, “tüketim-yer ilişkisinin dört boyutunu, yerlerin tüketim merkezli olması, yerlerin fiziki olarak tüketilmesi, yerlerin anlamlarının tüketilmesi ve yerlerin kimliklerinin tüketilmesi”²⁸ olarak tespit etmiştir.

---

²⁸ Urry, J., (1995., Consuming Places, Lancaster University, Routledge Press., Bailrigg, Lancaster, U.K.

1.4.3. İNSAN - MEKAN İLİŞKİSİ / DEĞİŞİMİ

İnsan ve mekan sürekli etkileşim içindedir. Günümüzde, iletişim ve kentsel mekan arasındaki ilişkinin önemi gittikçe artmaktadır. Etkileşimin toplumun dinamikleri, bireylerin geçmişi, sosyo kültürel ve ekonomik yapısıyla yakından ilişkisi vardır. Sosyal etkileşimin en önemli aracı mekandır. İnsanların iletişim ve etkileşimine zemin oluşturma bağlamında ortak kent mekanları bu işlevlerin gerçekleşmesini sağlayan en önemli araçlardır. Aynı zamanda kentlerin aynası niteliğinde, sosyo ekonomik yaşamlarını, kültürlerini yansıtan kentsel kamusal mekanlar kent kimliğinin de önemli bileşenidirler.

Kamusallık üzerine inceleme ve araştırmalar yapan “Kevin Lynch”²⁹, “Christopher Alexander”³⁰, “Christian Norberg-Schulz”³¹, ve “Robert Trancik”³² tarafından geliştirilen, kentsel kamusal mekanların formunu, niteliklerini ve elemanlarını tanımlamaya yönelik çerçevelerle cazip, algılanabilir, yaşayan kentsel kamusal mekanların tasarım ilkeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımların temelinde kullanıcı yani ‘insan’ yer almaktadır. Trancik’in tanımıyla kentsel kamusal mekan konusunda en hayati unsur o mekanı kullanarak hayatı veren insandır.

Kentlerde insan – mekan ilişkisi incelendiğinde geleneksel kent yaşamında insan ile kent arasındaki ilişkide bireyden başlayarak ve giderek daha büyük gruplar arasındaki ilişkileri tanımlayan ve kente kadar ulaşan kademeli bir yapı söz konusudur. İnsanın, ailesiyle başlayan, toplumsal gruplar, semt, bölge vb. ile genişleyen ve kente kadar uzanan dikey ilişkiler sistemi vardır.

---

²⁹ Lynch, K., (1960)., The Image of the City, M.I.T. Press, Massachusetts

³⁰ Alexander, C., (2002)., The Gradual Transformation of Public Space in Establishing Thessaloniki as a Major Regional Center, Patternlanguage.com.

³¹ Norberg-Schulz, C., (1988)., Intentions in Architecture, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.

³² Trancik, R., (1986)., Finding Lost Space: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold, New York.

Günümüzde ise dikey ilişki düzeyinden yatay ilişki düzeyine geçiş görülmektedir. Değişen yaşam biçimi bireyin çevresiyle direkt ilişki kurabilmesine ve çevresine direkt müdahale edebilmesine olanak tanımaktadır.

Mimari düşünce temelinde insanın yer almadığı modeller insan-çevre ilişkisinin yanlış anlaşılması ile sonuçlanmaktadır. Yapı çevresi sosyal açıdan insan davranışlarının en önemli belirleyicisidir. Çevre düzenleme ve peyzaj açısından yeterli ve bölgede yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayan mekanlar toplumun sosyal kriterlerini fiziksel yapılanmaya yansıtamayabilirler. Mimari öğelerden çok sosyal değişkenler sosyal yapının ana belirleyicileri olarak mimari ve kent tasarımı çalışmalarında büyük önem taşımaktadır.

Küresel ekonominin üst düzeyde gelişmiş merkezleri büyük endüstrilerin ve yönetim ofislerinin geleneksel ofis kontrollü planlarının kısıtlanmış koşulları altında çalışmak yerine daha esnek bir ortamda çalışmaya başlamışlardır. Teknolojik gelişmelerle birlikte ekonomideki bu esnek ve hızlı değişim sosyal entegrasyondaki erozyonu da hızlandırmıştır. Çalışma mekanında bir yere bağımlı olmama ve sosyal ilişkilerdeki kopma kişisel ilişkilerde de kopmaya neden olmaktadır.

Geleneksel zaman kontrollü sistem dışında ve bireysel planları doğrultusunda projeler üzerinde çalışanlar yeni yaşam tarzına ve bu kapsamda kentin çeşitli aktivitelerinden yararlanma biçimlerine sahiptirler. Sonuçta dinlenme ve eğlenme istekleri geleneksel kamusal servislerden farklılaşmaktadır.

Mobilite, geçiş ve değişen ilişkiler yeni dönemin önemli paradigmaları olmuştur. Yaşam biçimi, çevresel ve sosyal değişim kimliğin de değişimini beraberinde getirmiştir.

1.4.4. KOLLEKTİF BELLEK VE DEĞİŞİMİ

Bireylerin kültürel yapısı bir mekanı görüp algılayışını, değerlendirmesini ve o mekanı kullanımını etkileyen önemli bir faktördür. Kentsel kamusal mekanlar

toplumun kültürünü yansıtır. Kültürel yapının mekana yansıtılması mekanın kimlik kazanımını ve devamlılığını sağlar. “Bir kültürün varlığını devam ettirmesi, kolektif belleğin devamlılığı, mekanda kültürel uygulamaların varlığını sürdürmesi ile mümkündür. Burada söz konusu olan yeniden kazanım sürecinde mekana eski fonksiyonunun verilmesi değil, günümüz koşullarına adapte edilerek dönüştürülen fonksiyonun geçmişle bağının kurulmasıdır. Bu sayede kolektif belleğin yaşatılması mümkün olacaktır. Geçmişle bugün arasında kurulan köprü kentlerde bütüncül anlamın oluşturulmasını sağlar.”³³

Değerlere karşı duyarlı olunması, herşeyin bugün ya da geçmişte olduğu gibi korunması anlamını taşımaz. Geçmiş yaşanmış olanların belleklerinde canlı tutacak, yeni kuşakların da anlamasını sağlayacak biçimde bugün için geliştirilmesi anlamını taşır. Urry, “bir alanın değerlerini yaşatmaya yönelik çalışmalarını canlandırılan çeşitli ritüellerle pekiştirilmiş belirli bir kolektif bellek yapılanması”³⁴ olarak tanımlamaktadır.

Ancak modern sonrası kentlerde bütüncül anlamın oluşturulamadığı görülmektedir. “Yapılanmış kentsel kamusal mekanlar, bir coğrafi alanda yaşayan insanların tarihsel olarak gelişmiş toplumsal kimliklerinin yansıtılması açısından sorunlar taşımaktadır. Buna karşın Euro Disney’deki Main Street ya da çeşitli tema parkları, köyleri gibi postmodern peyzajlar toplumsal kimlik öğeleri taşıyan mekanlar değildir, yerin simüle edilmesi ile oluşan ve tüketilen mekanlardır.”³⁵

Küreselleşme sürecinde ekonomik dinamiklerin ve sermayenin kentsel gelişmeyi yönlendirmede önemli öğeler olarak ön plana çıkmasıyla tüm kentler yerel

---

³³ Aktürk, D., (2003)., “Kent içi Dönüşüm Alanlarının Benimsenmesinde Geçmişle Kurulan Bağın Önemi”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.

³⁴ Urry, J., (1995., *Consuming Places*, Lancaster University, Routledge Press., Bailrigg, Lancaster, U.K.

³⁵ Konuk, G., (2003)., “Kentlerimizi Yeniden Biçimlendirmede Bir Kentsel Tasarım Aracı Olarak Kentsel Yenileşme”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.

değerlerini kaybetmeye ve birbirlerine benzemeye başlamıştır. “Küresel ağ mekandan bağımsız ve yerel kültüre karşı tehdit edici özelliği ile kentlerin kimliklerinin yok olmasına sebep olmaktadır.”³⁶

Kent ve kentli arasında anılara ve anlamlara dayalı oluşan ilişki mekana müdahale çalışmalarını yönlendirmektedir. Ancak yaşanan değişim sürecinde bu ilişkilendirme yok olmakta ve kollektif bellek oluşturulamamaktadır.

“Küreselleşme, kültür miraslarını tehdit eder, yitirilmesine ve yeknesaklığa yol açarken yeni teknikler, yeni iletişim ağlarıyla korumacılığa hizmet de edebilir. Önemli olan yeni dünya düzeni ile ortaya çıkan ivmenin neleri harekete geçirmek için kullanılacağına ilişkin yapılan tercihlerdir. Bu ivmenin tetikleyeceği dinamik ilişkiler, bütün insanlığa ait ortak değerleri, hoşgörüyü ve dayanışmayı yücelten farklılığa ve çeşitliliğe saygıyı geliştiren referanslara sahip ‘öteki’ ile bütünleşmemize açık yeni bir kültürün gelişmesini sağlayabilir.”³⁷

Yaşanan olumsuzluklar karşısında gelişen “new urbanism anlayışında kentlerin ayırdedici özelliklerinin ve özgün karakterlerinin, kültürel değerlerin, tarihi değerlerin, gelenekselin yeni yorumlamaları ve çağdaş yaklaşımla kentsel mekanların değer kazandırılarak global ölçekte ön plana çıkartılması, pazarlanması”³⁸ ve bu yolla gelişimin sağlanması amaçlanmaktadır.

Kente yapılan yeni müdahaleler sadece kentin sorunlarını çözümlenmeye yönelik değil aynı zamanda kentsel kollektif belleğin devamlılığını sağlayıcı nitelikte olmalıdır. Kentin yeni gelişen yapısı önceki değerlerini içermeli ve aynı zamanda da

---

³⁶ Karaman, A., (2001)., “The Role of Urban Design in Creating Local Identity in the Globalisation Process”, *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.

³⁷ Otaner (Kumcu), F., (2003)., *Uygulanabilir ve Sürdürülebilir Kentsel Geliştirme İçin Kamusal Alanların Kullanımı ve Türkiye için bir Çerçeve Önerisi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

³⁸ Karaman, A., (2001)., “The Role of Urban Design in Creating Local Identity in the Globalisation Process”, *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.

geleceğe yönelik anlamlar taşımalıdır. Bireylerin belleklerinde saklı anıları yaşatarak geçmişle anlamsal bağ kuran mekanlar aynı zamanda psikolojik doyum ve bireylerin çevreye karşı güven duymalarını sağlayacaktır.

Kentsel belleğin anlamını yansıtabilecek kentsel kamusal mekanlar, bir bütünlük içerisinde, geçmiş ve geleceğin değerlerini bütünleştiren, aktif katılımlı ve değişimlere adaptasyonu sağlanabilen mekanlar olacaktır.

1.5. BÖLÜM SONUCU

Kamusal topluma açıklığı ve tüm toplum tarafından kullanılabilirliği ifade etmektedir. Bu bağlamda kentsel kamusal mekanlar da bireysel kontrolün ve özel alanların dışında kalan tüm kent halkı tarafından erişilebilen, kullanılabilen ve herkese eşit olanaklar tanıyan, kent yaşamında iletişimin, öğrenmenin, toplumsallaşmanın gerçekleştiği mekanlardır. Kent yaşamının vazgeçilmez öğeleri olan kentsel kamusal mekanlar son 20 yılda kentsel yapıda yaşanan değişimin bir parçası haline gelmiş, sosyo-politik ve ekonomik baskılar sonucu kentsel çevrede yaşanan toplumsal ve mekansal çelişkiler kentsel kamusal mekanlara da yansımıştır.

Küreselleşmenin getirdiği baskılar ve ekonomik değişimin itici gücü ile geleneksel kentlerde kent merkezinde yer alan kentsel kamusal mekanlar zamanla yerini kent dışı alanlarda, ticari aktivitelere bırakmıştır. Değişen ekonomik dinamiklere bağlı olarak mekan tüketilmenin, özelleşmenin ve ticarileşmenin aracı olmuştur. Gelişen bilim ve teknoloji ile ve yeni ekonomik dinamiklerin etkisiyle aktivitelerin yere bağlı olma özelliği ortadan kalkmış bunun sonucunda kamusal-özel içiçeliği sözkonusu olmuştur. Bir anlamda yer olgusu ortadan kalkmış, yerin simüle edilmesi ile birtakım fonksiyonlar kazanılmış ve tüm kentler kimliklerini yitirme ve aynılaştırma sürecine girmiştir. Kentlerde fiziksel ve sosyal yapıda yaşanan bu hızlı değişim süreci sosyal ilişkilerde ve bireysel ilişkilerde kopmaya, bireylerin çevreye yabancılaşmasına, kent ve kentli arasında varolması gereken anılara ve anlamlara dayalı ilişkinin yok olmasına neden olmaktadır.

Tasarım süreci ile ilişkisi bağlamında incelendiğinde kentsel kamusal mekan tasarımının çağdaş girdilerinin çok boyutlu (sosyal, fonksiyonel, görsel, algısal vb.) kentsel kamusal mekan üzerine etkilerinin tanımlanması, günümüz kentlerinde bu mekanlarda farklı boyutlarda yaşanan sorunların ortaya konmasında yardımcıdır.

BÖLÜM 2. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN YENİDEN KAZANIM SÜRECİ VE DEĞER YARATMA YAKLAŞIMI

2.1. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN YENİDEN KAZANIM SÜRECİ

Günümüz kentlerinde kentsel kamusal mekanların giderek işlevlerini yitirmesine ve kaybolmasına neden olan girdilerin çok boyutlu analizi ve kentsel kamusal mekanların yeniden kent hayatına kazandırılmasına yönelik birtakım girişimlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kentsel kamusal mekanların çok yönlü değişimi, dönüşümü ancak bu mekanlarda fiziksel, toplumsal, ekonomik ve ekolojik açıdan değer yaratılarak gerçekleştirilebilir.

Kentsel kamusal mekan tasarımı yalnızca mekansal ilişkileri tanımlamakla kalmaz aynı zamanda mekanın toplumsal ve ekonomik boyutları dikkate alınarak ve kullanıcıların mekanı algılayış biçimlerine bağlı olarak mekanda değer yaratmakta, sosyal ve ekonomik ilişkiyi güçlendirmektedir.

Kentsel yenileme yalnızca fiziksel dokunun iyileştirilmesi ve ekonominin yeniden canlandırılması değildir. Sosyal yenilenme kentsel ve ekonomik yenilenme kadar önemlidir. Bölge halkı kentsel yenileme programının uzun dönemli faydalarından yararlanacaktır.

“Site”³⁹, “Lynch”⁴⁰, “Norberg-Schulz”⁴¹ ve “Trancik”⁴² tarafından ortaya konulan kentsel kamusal alanların geliştirilmesine ilişkin tasarım ilkeleri kentsel mekânın

---

³⁹ Sitte, C., (1889)., *City Planning According to Artistic Principles* (translated by Collins, G.R. and Collins, C.C., 1965), Phaidon Pres, London.

⁴⁰ Lynch, K., (1972a)., “Openness of Open Space”, *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, in Banerjee, T. And Southworth, M. (1990) (eds), M.I.T. Press, Cambridge, Mass, 396-412.

⁴¹ Norberg-Schulz, C., (1988)., *Intentions in Architecture*, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.

⁴² Trancik, R., (1986)., *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, Van Nostrand Reinhold, New York.

toplumsallaşması yönünden önem taşımaktadır. “Jacobs”⁴³ ve “Butina’nın” çalışmaları kentsel gelişimde toplumsal öğelerin irdelenmesi ve geliştirilme şartları açısından önem taşımaktadır. “Butina”⁴⁴, “Bentley”⁴⁵ ve “Goodey”⁴⁶, ekonomik ve sosyal yaşamın yeniden canlandırılması, geleneksel toplumsal değerlerin ve anlamın yeniden kazanımı konularını ön plana çıkararak yeniden değer kazanımı konusuna farklı bir açılım getirmişlerdir.

Çok yönlü değer kazanımı çalışmaları ancak bütüncül, aktif katılımlı bir süreçle mümkün olabilecektir. Kentsel kamusal mekan tasarımı, mekanın hızla değişen kullanımlara ve trendlere adaptasyonu sağlanabilen esnek bir yapıya sahip olmalıdır. Bu tür bir yapı ancak tasarımın yönlendirilmesi olgusu çerçevesinde aktörlerin, rollerin ve bakış açılarının net biçimde tanımlandığı, aktif katılımlı bir süreçle mümkündür.

Farklı aktörlerin çevreyi algılayış biçimleri ve istekleri farklıdır. Finansör, girişimci, tasarımcı ya da yerel halkın bir tasarım sürecinden beklentileri farklılıklar gösterir. Bu farklı istekler arasında dengeyi bulmak en rasyonel çözümü getirecektir. Bu nedenle kentsel kamusal mekan araştırmasının önemli bir aracı olarak farklı aktörlerin farklı bakış açıları dikkate alınmalıdır. Farklı aktörlerin perspektifinden bakıldığında, yaşanabilir çevre oluşturmayı amaçlayan kentsel tasarım projeleri ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda değer kazandıran projeler olarak nitelendirilebilir. İyi tasarlanmış çevreler güvenli mekanlar oluşturmakta, farklı ürünlerin ve aktivitelerin yer aldığı mekanlar olmakta aynı zamanda kentsel tasarımda dış bağlantılar, ‘hayat veren’ farklı kullanımlar ve kentsel kamusal mekanın çevresinde yer alan yapılara ilişkin önemli yenilikler sunmaktadır.

---

⁴³ Jacobs, J., (1961)., *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, New York.

⁴⁴ Butina, W.G., (1991)., “Construction of Local and Regional Identity”, *Paper presented at AESOP Conference*, July 1991, Oxford.

⁴⁵ Bentley, I., (1993)., *Community Development and Urban Design*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 72-79, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.

⁴⁶ Goodey, B., (1993)., *Urban Design of Central Areas and Beyond*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 53-58, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.

2.1.1. SÜREÇ İÇERİSİNDE YER ALAN AKTÖRLER / ROLLERİ

Kentsel kamusal mekanın yeniden kazanım sürecini bütünüyle anlayabilmek için sürecin aktörlerinin, motivasyonlarının ve kriterlerinin tanımlanması, birbirleriyle ilişkilerinin ve tasarım sürecinden beklentilerinin ve daha genel anlamda 'kalitenin-değerin artırılması' olgusuna yaklaşımları ele alınmalıdır.

Farklı aktörler gelişim sürecinde farklı yaklaşımlar gösterir. Aktörler tasarım sürecini beş ana kriter çerçevesinde değerlendirirler. Bunlar;

- 1- Finansal kriterler (karın maximizasyonu)
- 2- Kısa ve uzun vadeli amaçlar ve istekler
- 3- Tasarım-fonksiyonellik açısından beklentiler
- 4- Tasarım-görünüş ve estetik açıdan beklentiler
- 5- Tasarım-içerik ve kapsam açısından beklentiler.

Tanımlanan beş kriter çerçevesinde 'kalite' farklı aktörlere farklı anlamlar ifade ederek farklı kriterlere öncelik vermelerini sağlar. Tasarım sürecinde etkili aktörler;

Girişimciler: büyük ölçekli proje ve uygulamalar yapan girişimcilerden yerel ölçekte çalışmalar gerçekleştiren girişimcilere kadar ya da finansal açıdan incelendiğinde kar amaçlı özel sektör girişimcilerinden, daha az kar amacı güden şirketlere, organizasyonlara, yerel ve merkezi yönetimlere kadar birçok kişi ve kurumu kapsamaktadır. Girişimciler kentsel mekana farklı yaklaşımlarda ve farklı ölçeklerde müdahalelerde bulunabilirler. Mekanın gelişim değeri, mekanın önerilen değeri ile kullanım değeri arasındaki farktır.

Girişimci aynı zamanda tasarım sürecinin girdilerini yönetir (alan, finans, yapım vb.) ve sonuçta ürünün pazarlanması ile kar elde etmeyi amaçlar. Girişimcilerin ana amaçları kısa dönemli ve finansaldır, daha çok tasarımın finansal boyutu ile ilgilidirler. Girişimcilerin genel olarak tasarımda ilgilendikleri konular;

- yatırımcı ve çalışanların istekleri ve tercihleri,
- değişen koşullarda planın uygulanabilme esnekliği,

- finansal geri dönüşümü ve alanın pazarlanabilirliği,
- ve yönetimidir.

Pazar ekonomisi disiplini içinde yapılan operasyonlara bağlı olarak girişimciler kullanıcıların istek ve tercihlerini dikkate almaktadırlar.

Arazi Sahipleri: gelişim sürecinde genel olarak arazi sahipleri aktif rol oynamazlar. Uygun fiyat karşılığı arazilerini gelişim amaçlı tahsis ederler. Beklentileri kısa dönemli ve finansaldır.

Tüm girişimler çevresinde olumlu etki ve değer yaratacaktır. Bölgenin çevresinde yer alan alanlar ve yapılar yeni girişimler için potansiyel alan oluşturacaktır. Bu alanların sahiplerinin beklentileri uzun dönemli, finansal ve estetik içerik bağlamında tasarımla ilişkilidir.

Fon Sağlayıcılar ve Yatırımcılar: fon sağlayan kurumların beklentileri kısa vadeli ve finansaldır. En önemli kısa vadede fon sağlayan kurumlar bankalardır. Tasarımla ana ilgileri finansal boyutudur. Tasarımda ikinci finansal kaynak sağlama yöntemi uzun dönemli, tamamlanmış gelişimlerin bir yatırım olarak harcamalarını telafi etmesi yöntemidir.

Yatırımcılar genel olarak kullanıcı kiralarından gelen gelir akışı ile ilgilidirler. Bu çerçevede değer değişimi, dönüşümü ve yatırım değeri önemli etkenlerdir. Yatırımcılar yatırım fırsatlarında birtakım kriterlerin sağlanmasını isterler. Bunlar; ana paranın ve gelirin güvenliği, ana paranın ve gelirin potansiyel büyümesi (artışı) ve esnekliktir.

Yatırımların geri dönüşü mevcuttaki ve gelecekteki kira değerleri ve ana para ile ölçülür, yatırımcıların beklentileri genel olarak uzun vadeli, finansal ve tasarımla ilişkilidir. Bölgede tasarımla ortaya çıkacak birtakım nitelikler uzun vadede artan kira geliri sağlayacak, esnek ve farklı kullanımlara adapte edilebilir nitelikte olacak ve diğer yatırımcı kuruluşlar tarafından kabul edilebilir olacaktır.

Yapımcı –Yüklenici: yapımcı ya da yükleniciler yapım aşamasında harcamaların elde edilecek gelirlerde az olmasını tercih ederler. Kar amaçlı çalışırlar. Girişimden beklentileri kısa vadeli ve finansaldır. Süreç içerisinde aktif olmamakla birlikte genellikle girişimcilerle benzer rol alırlar.

Bölgedeki İş Çevresi: gelişimden faydalananlar ve alanı direkt olarak kullananlardır. Özellikle iş üretkenliği ve işletme harcamaları, görünüş, konfor, yeterlilik ve etkinlik vb. açısından alanın kullanım değerleri ile ilgilidirler. Beklentileri uzun vadeli, finansal ve tasarımla ilgili olarak da fonksiyonellik ve estetik içeriklidir.

Bir ürünün kullanımı fiyatına ve fiziksel kalitesine bağlıdır. Bölgedeki iş çevresinin ve çalışanların mekanı tercihi de finansal (kira değerleri) ve fiziksel (kalite, karakter, dış görünüm, imaj vb.) özellikleriyle ilişkilidir.

Mekansal imajın geliştirilmesi stratejilerinin yanısıra, mekanlar önemli sektörlerde anahtar konumdaki çalışanları çekebilecek nitelikte olmak, onlara monotonluğu azaltıcı, yaratıcılığı artırıcı çalışma ortamları sağlamak durumundadır.

Kamu Sektörü: kamu sektörü (yönetim, yasal yönetsel çerçeve, planlama otoritesi) gelişimi düzenler, planlama sistemi doğrultusunda arazi kullanımını sağlar. Ayrıca düzenleme ile altyapı ve servisleri sağlar. Genel olarak özel sektör aktörleri üzerinde direkt etkide bulunmaz, kamu politikaları ve yönlendirici planlarla özel sektör yatırımları için karar verici niteliktedir.

Kamu sektörü girişimcilerle girişimin prensipleri ve detayları konularında genel olarak pazarlık içindedir. Pazarlık, sürecin iki tarafı üzerindeki etkisiyle kentsel tasarımcıya öneri gelişimin tasarım ve kalitesini belirlemek adına fırsatlar sunar.

Dar kapsamda incelendiğinde, planlama kontrolleri gelişim üzerinde kısıtlayıcılar olarak algılanabilir. Aslında belli bölgelerin gelişimi için birtakım kriterler getirirken,

alanın değerlerini ve zenginliğini korumakta ve daha güvenli yatırım çevrelerinin oluşumunu amaçlamaktadır.

Kamu sektörü işbirlikçi olarak ve kamunun beklentilerine duyarlı olarak hareket eder. Kamu sektörünün beklentileri uzun vadeli, fonksiyonel ve tasarımıla ilişkili konuları içerir.

Kullanıcılar (halk): kamu, genel anlamda (bölgede yaşayanlar, çalışanlar vb.) gelişim sürecinin ürünlerini direkt ya da dolaylı yollarla tketendir. Gelişim sürecinin istek ve beklentilerine cevap verilmesini beklediği kesimdir. Halkın beklentileri uzun vadeli ve tasarıma bağlı olarak estetik ve genel konsepte katkıları ile ilgilidir.

Bireyler gelişim sürecine aktif etkide bulunurlar, örneğin bazı spesifik gelişme projelerini protesto ederek, projelere katılım göstererek ya da çeşitli organizasyonlara ve sivil toplum kuruluşlarına aktif katılım göstererek demokratik süreç doğrultusunda tasarım sürecinin kamu sektörü tarafını kontrol ederler.

Kentsel Tasarımcı: sürecin üretici ve tüketiciler arasındaki uçurumun etkileri ve bunun tasarım sürecinde yapısal yansımaları nedeniyle kentsel tasarımcının süreç içindeki rolü önem kazanmaktadır. Tabloda aktörler arasında gücün yapı çevresinin hangi elemanlarına ait girişim ve kontrollerde yoğunlaştığı görülmektedir. Tablodan yapı çevresinin tüm elemanlarının tasarımcının ilgi ve etki alanına girdiğini görmekteyiz. Tablonun sağında yer alan tasarımcılar ve kullanıcılar genel olarak tartışmayla, anlaşmayla ve katılımıla sürece katkıda bulunurlar (Tablo 2.1.).

Aktörler ve rolleri günümüzde pazar ekonomisi ve süreçleri ile yakından ilgilidir. Gelişimin fayda-maliyet değerlendirmeleri her aktör için farklılıklar gösterir. Örneğin yüksek kalite ve düşük bakım maliyeti kısa vadede gelişim harcamalarını artırırken, uzun dönemli harcamaları azaltır ve uzun vadeli fonksiyonelliği artırır.

Genel olarak tasarım sürecinde supply side aktörler (yatırımcı, fon sağlayıcı, girişimci gibi) kısa dönemli ve finansal beklentilere sahipken, demand side aktörler

(kullanıcı, çalışan vb.) uzun vadeli ve tasarım kararları ile ilişkili (çevrenin korunması gibi) beklentiler içindedir. Üretici ve tüketici arasındaki bu boşlukta spekülâtif değişimler de önemli rol oynamaktadır. Tasarım kalitesinin oluşturulabilmesinin en önemli şartlarından biri üreticilerin ve tüketicilerin beklentileri arasına bir köprü kurulması, bağlantının sağlanabilmesidir.

2.1.2. AKTÖRLER / DEĞER YARATMA YAKLAŞIMI

Kent merkezinin peyzajında yeniden kazanılan kamu mekanları ayırdedici, çekici mekanlar haline gelir. Kent merkezlerinin estetik kalitesini artırır, mekanların imajını geliştirir ve aynı zamanda yatırımları kente çeker. Yeni iş fırsatlarının ortaya çıkmasını, kullanılmayan yapıların yeniden kullanılabilir hale gelmesini sağlar ve ekonomik canlılığı getirir. Kent bütününde yeni kamu mekanları kamunun tüm kesimlerinin ilgisini çekebilmelidir. Tasarımcı, yatırımcı, üst gelir seviyesine sahip kişilerin ve turistlerin ilgisini çekmesinin yanında tüm kent halkının da isteklerine cevap vermelidir. Daha canlı, renkli, demokratik kent merkezleri oluşturabilmek için yerel otorite tüm kent halkına homojenlik sunan kentsel kamusal mekanlar oluşturmalıdır.

Kamu mekanlarında fiziksel, sosyal, psikolojik, politik, ekonomik ve sembolik fonksiyonların dengede olması gerekmektedir. Kamu mekanlarının bu çoklu rolü ve bu roller arasındaki dengenin korunması mekanın tüm kent halkı tarafından kullanımını artıracaktır.

Mekanı algılayış biçimleri kullanıcıları yansıtır ve bu yolla aktörler süreç içerisinde gelişme projeleri için geniş oranda sosyal rolleri tanımlarlar. Sonuç olarak kentsel tasarım projeleri yalnızca köhneleşmiş bölgelerin yeniden kazanılmasına yönelik çevresel fayda ve yeni iş imkanlarının sağlanmasıyla ekonomik fayda sunmakla kalmaz aynı zamanda bu çerçevede önemli sosyal değer de kazandırır. Çevresel açıdan bakıldığında kaliteli kentsel tasarım çalışmaları için gerekli olan temel prensiplerin ve potansiyellerin yeterli oranda dikkate alınmadığı gözlenmektedir. Kaliteli ve yaşanabilir çevreler finansör, girişimci, tasarımcı, yerel otorite ve kent

halkı gibi tüm aktörlerin bakış açılarıyla değerlendirilen tasarım süreci sonucunda kısa ve uzun vadede çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda değer kazanan ve ilişkileri güçlendiren mekanlar olacaktır.

“İngiltere’de son on yılda yaşanan toplumsal ve fiziksel değişimlere bağlı olarak tasarım kalitesine ve gelişime ilişkin kararlar hızla değişmiştir, bu değişimlerle birlikte;

- planlama sürecinde kentsel tasarımda ‘yenileme’ kavramı ortaya çıkmış
- yöneticilerin kentsel mekanlara ilişkin çalışmaları kapsamında, köhneleşmiş kentsel mekanların yenilenmesinde kentsel tasarım önemli rol oynamış
- gelişim sürecinde tasarımın kalitesinin artırılmasında yenileme konusunun önemi artmış
- tasarım çalışmalarında hedefe ulaşmak amacıyla yönetimin sponsorluğunda mimari ve yapı çevresi komisyonunun oluşturulması sözkonusu olmuştur.”⁴⁷

Sürdürülebilirliğin giderek artan önemi, kentsel çevrenin tasarımının nasıl olması gerektiği, nasıl organize edilmesi gerektiği, nasıl yönetilmesi ve ekolojik çalışmaların kapsamının ne büyüklükte olması gerektiği konularını gündeme getirmiştir. Aynı zamanda kentler arasında yatırımların yarışması, yarışan kentler, global ekonomide meslekler ve ekonomik aktiviteler planlama ve kentsel politikalara daha çok özen gösterilmesini zorunlu kılmıştır. İyi tasarlanan ve yönetilen kentsel çevreler ekonomik yarışabilirliği artıran mekanlar olabilmektedir.

Farklı aktörlerin kentsel tasarımda kalite oluşturma olgusuna bakış açıları farklılık göstermekte, ancak tasarım sürecinde bu farklı bakış açılarının bir ortak noktada buluşturulması gerekmektedir. Fayda, maliyet ve riskler arasında algılanan ve her aktöre göre farklılıklar gösteren dengeye bağlı olarak tasarım kalitesi yatırımcı, girişimci, çalışan, kullanıcı gibi farklı aktör gruplarının davranışlarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aktörlerin tasarım kalitesini tanımlayan ölçütlerinin farklı

---

⁴⁷ Gibson, M., (2001). Sustainable Urban Regeneration Recent Developments in UK and European Practice., London.

olması, tasarım kalitesi değerini algılayış biçimlerinin farklı olması süreç içerisinde konunun her yönüyle rasyonel bir biçimde ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Tasarım kalitesinin değeri 'ilişkisel' konseptle tanımlanmaktadır. "Kalitenin yaratılmasında aktörlerin birbirleriyle etkileşim süreci önemli bir etkidir."⁴⁸

"Yatırımcılar, gelişim organizasyonları temsilcileri, tasarımcılar, yerel otoritenin temsilcileri, çalışanların organizasyonları ve kentsel kamusal mekan kullanıcıları olarak aktörlerin;

- Kentsel tasarımda yatırımın ekonomik performansı; kira değerleri, kapital değerleri, yatırıma erişilebilirlik
- Gelişimin operasyonel performansı ile ilişkilendirilmiş değerler; yönetim harcamaları, güvenlik harcamaları, enerji tüketimi, erişebilirlik, çalışanların verimliliğine etkisi, sağlık ve işgücü yeterliliği
- Kentsel tasarım harcamaları; üretim harcamaları, altyapı harcamaları, planlama onay süreci, prestij ve ün
- Kentsel tasarımın geniş ekonomik etkileri; yerel zenginlik değerleri, pazarlama alanları, fiziksel yenileme
- Kentsel tasarımla ilişkili sosyal faydalar; kimlik, mekansal canlılık, ait olma, bağlılık, güvenlik, çeşitli aktiviteler
- Kentsel tasarımla sağlanan çevresel destekler; enerji tüketimi, erişilebilirlik, trafiğin minimize edilmesi, yeşil alanlar, ekoloji

konularında kısa ve uzun dönemli değerleri tabloda yer almaktadır. (Tablo 2.2.)."⁴⁹

---

⁴⁸ Carmona, M., Magalhaes, C.D., Edwards, M., (2002)., "Stakeholder Views on Value and Urban Design", *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.

⁴⁹ Carmona, M., Magalhaes, C.D., Edwards, M., (2002)., "Stakeholder Views on Value and Urban Design", *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.

---

⁵⁰ CARMONA, M., MAGALHAES, C.D., EDWARDS, M. 2002. "Stakeholder Views on Value and Urban Design", *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.

2.1.2.1. EKONOMİK AÇIDAN DEĞER YARATMA BOYUTU

Bölgenin prestijinin artırılarak çevresine artı ekonomik değer getirmesi ve yenileme çalışmaları ile yeni iş alanları oluşturularak yerel halkın ekonomik fayda sağlaması mekanda değer yaratımının ekonomik boyutunun önemli bileşenleridir. Kaliteli kentsel tasarımda ekstra harcamalara ihtiyaç duyulmaz. İngiltere’de gerçekleştirilen çalışmalar kaliteli kentsel tasarımla yüksek değer ve yatırımın geri dönüşleri arasındaki ilişkileri göstermektedir. Buna göre kaliteli kentsel tasarım on anahtar yolla ekonomik açıdan değer artırımını sağlar. Bunlar;

- 1- Yatırımların yüksek değerde geri dönüşü yoluyla(yüksek değerde kira geri dönüşleri, artırılmış ana yatırım değeri)
- 2- Yeni pazarların oluşumu (kent merkezlerinin canlanması amacıyla) ve prestijin yükseltilmesi yoluyla
- 3- Çalışanların isteklerinin karşılanması yoluyla
- 4- Kira geri dönüşü sağlanabilecek alanlar oluşturulması yoluyla
- 5- Yönetim, bakım, enerji, ve güvenlik harcamalarının azaltılması yoluyla
- 6- Daha üretici ve yeterli işgücü ile
- 7- Gelişimde ‘hayat verici’ (karma kullanım) elemanların sağlanması ile
- 8- Yeni yatırım fırsatlarının açılması ile
- 9- Ekonomik yenilenmenin sağlanması yoluyla
- 10- Kalitesiz kentsel tasarım çalışmalarının kamu bütçesi üzerindeki yükünü azaltmak ve başarılı, yaşayan planlama çalışmaları gerçekleştirmek yoluyla ekonomik açıdan değer artırımındır.

Tasarım sürecinin aktörlerinin kısa ve uzun vadeli değerlerini gösteren tablo incelendiğinde; ekonomik açıdan yatırımcı kentsel tasarımı fiyatların ve kira değerlerinin artışında önemli bir faktör olarak görmektedir. Yatırımın fazlasıyla geri dönüşü sağlanabilmekte ve gelecek için yeni gelişme fırsatları sunmaktadır. Kısa ve uzun vadede güvenli yatırım potansiyeli artırılmakta, harcamalar azaltılmakta, rekabetçi yatırımın üstünlüğü desteklenmekte, yüksek değer artışları sağlanmaktadır. Bunun yanında kentsel tasarım kentin gelişim profilini yükselten önemli bir faktördür. Bölgenin prestijinin artırılmasını sağlar.

Girişimcilerin (developers) ilk ve en önemli motivasyonu ticaridir. Kentsel yenileme çalışmaları ile kent içinde ölü bölgelerin canlandırılması, güvenin ve ticari desteğin artırılarak aynı zamanda kamusal desteğin artırılarak prestij kazanılması, belirsizliklerin ve harcamaların azaltılarak daha fazla satış değeri (kar) elde edilmesi, ileride diğer girişimci ve yatırımcılarla işbirliği yapılması bölgeye ekonomik açıdan değer kazandıracaktır.

Tasarımcıların rolü ticari gereksinimler ile yerel otoritenin tasarım beklentileri arasında denge sağlamaktır. Tasarımcıların rolü ticari mekan oluşturılmaktan çok bütüncül bir kentsel mekan oluşturmada ön plana çıkmaktadır. Bu role bağlı olarak kamu mekanlarının ticari baskılardan arındırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Bölgedeki iş çevresi ise, ekonomik açıdan yeniden değer yaratma olgusu kapsamında, sağlıklı ve yeterli işgücü potansiyelinin sağlanması, iş güvenliğinin ve verimliliğin artırılması, prestijin artırılması konularının önemini vurgulamaktadır.

Yerel otorite açısından incelendiğinde, gelişim fırsatları ile ekonomik canlılık sağlanmakta, bölgede ekonomik dengesizlikler azaltılmakta, yeni gelişmeler teşvik edilmekte ve gelecekte yapılacak projeler ve uygulamalar için bir model önerisi oluşturulmaktadır.

Bölge halkı da yapılan yenileme çalışmalarıyla yeni iş fırsatları elde ederek ekonomik avantaj sağlamaktadır.

2.1.2.2. EKOLOJİK AÇIDAN DEğER YARATMA BOYUTU

Kentsel kamusal mekanlarda çevresel değerlerin yeniden kazanımı mekanın çevresel kalitesinin artırılmasını ve sürdürülebilirliğini amaçlayan çok boyutlu çevresel program ile mümkündür. Sonuçta ortaya çıkan çevresel değer mekan kalitesi yaratacaktır. Bu bağlamda çok boyutlu program kapsamında tasarım süreci

aktörlerinin çevresel değerlere bakış açıları değerlendirilmelidir. Ekolojik açıdan değer yaratımına yönelik girişimler;

- Yenilenebilir enerji kullanımı (rüzgar tribünleri, güneş panelleri gibi.)
- Çevresel faktörlere bağlı yönelme
- Kirliliğin minimize edilmesi
- Etkin altyapı önlemleri
- Etkin ve sürekli peyzaj
- Hava kalitesi ve gürültü kontrolü
- Uygun malzeme seçimi
- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir.

Tablodan da görüldüğü gibi, yatırımcı ve girişimciler açısından incelendiğinde ekonomik değerın sosyal ve çevresel değerlere oranla önceliğı söz konusudur. Ekonomik değeri etkileyen çevresel kontrol ve taşıt trafiğı gibi iki anahtar faktör çevresel harcamalara sahip olmasına rağmen, pazar gerçekleri bunların tolere edilebilir ve yeterli oranda olmasını istemektedir.

Tasarımcının perspektifinden incelendiğinde ekonomik kaygıların çevresel kontrollerle dengelenmesi gerektiğı görülmektedir. Çevresel değerlerin sürdürülebilirliğı yaşam kalitesini artıracaktır.

Yerel otorite açısından, kentsel mekanlarda sürdürülebilir çevreler oluşturmak uzun vadede önemli değerler kazandıracaktır.

Bölgede yer alan iş çevresi, çalışanlar ve kullanıcılar da kentsel kamusal mekanlarda kirliliğın azaltılması, çevresel politikalar ve sürdürülebilirliğın sağlanması ile çevresel açıdan uzun dönemde değerler oluşturulacağını belirtmektedirler.

2.1.2.3. SOSYAL AÇIDAN DEĞER YARATMA BOYUTU

Kentsel mekanlarda fiziksel yenilemenin ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutu dinamik bir etkileşim süreci içindedir. Ekonomik ve ekolojik iyileşme mekanda

toplumsal yaşamın değer kazanımını ve dolayısıyla mekan kalitesinin ve mekanın yaşanabilirliğinin artırılmasını sağlar. Kentsel kamusal mekan tasarımında sosyal açıdan değer kazanımı;

- Ortaklıkların oluşturulması
- Çok yönlü katılım sağlanması
- Tüm paydaşların istek ve beklentilerini ortaya koyabilmesi
- Kimlik ve prestij gelişimine yönelik önlemler
- Görsel odak noktaları yaratılması
- Çeşitli aktivite odakları oluşturulması
- Potansiyel kentsel kamusal mekanların doğru kararlarla değerlendirilmesi
- Kentsel kamusal mekanların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilendirilmesi
- Yeni bağlantılar yaratılması
- Kentsel kamusal mekanların esnekliğinin sağlanması
- Mekansal duyarlılığı sağlamaya yönelik kamu bilincinin oluşturulması
- Bölgede yaya erişilebilirliğin artırılması
- Güvenlik ve konfor sağlamaya yönelik önlemler
- Zengin tarihi kültürel mirasın ve kimlik değerlerinin korunmasına yönelik önlemler yoluyla sağlanabilir.

Sosyal açıdan değer yaratma olgusu incelendiğinde; yatırımcılar gelişmenin açık, pozitif sosyal etki, yenilenme etkisi ve yeni mesleklerin yaratılmasına yönelik fırsatlar sunduğunu belirtmektedir. Yatırımcılar genel olarak tasarımın kendisinin özellikle ekonomik açıdan etkileyici, çekici olmasına, çevreyle entegrasyonundan ve sosyal etkilerinden daha çok önem vermektedirler.

“Girişimciler projelerin sosyal faydalarını, etkileyici, sivil girişimi, katılımı genişleten, sosyal açıdan daha iyi bir konuma gelmeyi sağlayan ve canlılığı artıran gelişmeler biçiminde tanımlamışlardır.”⁵¹ Yatırımcılar ve girişimciler kentsel tasarımda yeniden değer yaratma olgusunun ekonomik boyutunu ön planda

---

⁵¹ Carmona, M., Magalhaes, C.D., Edwards, M., (2002)., “Stakeholder Views on Value and Urban Design”, *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.

tutmaktadırlar. Ancak özellikle kullanılmayan ya da köhneleşmiş bölgelerin yeniden canlandırılması fiziksel ve ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da değer yaratmaktadır. Sosyal çöküşün yaşandığı ve suç oranının arttığı bu bölgelerde sosyal açıdan iyileşme yaşanmaktadır.

Tasarımcılar sosyal değer artırılmasında önemli bir role sahiptir, alansal yenilemede sosyal iyileşmeyi sağlamakta ve sivil toplum katılımını artırmaktadır. Alanın geçirgenliği, kullanım çeşitliliği sunması ve bulunduğu çevreye entegrasyonu bölgenin sosyal açıdan da canlılığını sağlayacaktır. Aynı zamanda kendi özelliklerine sahip, nitelikli ve kimlikli alanlar oluşturulması sağlanacaktır.

Yerel otorite açısından incelendiğinde, sivil toplum organizasyonlarının katılımıyla gerçekleşen tasarım süreci ve gelişmeler sonucunda ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal canlılığında yaşandığı mekanlar oluşturulacaktır.

Bölgede çalışanlar ve kullanıcılar açısından da kentsel kamusal mekanda sosyal ve kültürel canlılığın artırılması, güvenliğin artırılması, suç oranının azaltılması, davet edici kentsel kamusal mekanlar oluşturulması, tüm kent halkı tarafından erişilebilir ve herkese eşit olanaklar sunan kentsel kamusal mekanlar oluşturulması, mekansal duyarlılığın güçlendirilmesi, kamu bilincinin artırılması, mekanın kimliğinin ve prestijinin geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması konularında kısa ve uzun vadede değer kazanılacaktır.

2.2. BÖLÜM SONUCU

Kentsel kamusal mekanlarda olumlu fiziksel değişim bölgenin dinamiklerini ve potansiyellerini tetikleyerek ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratır. Kentsel kamusal mekanın bu üç boyutu sürdürülebilir gelişim sürecinde birbiri ile sürekli etkileşim içindedir, ekonomik ve ekolojik açıdan mekana değer kazandırılması ile ortaya çıkan ivmenin mekanın güvenliğini, yaşanabilirliğini, sosyal açıdan değer kazanımını olumlu yönde tetiklediği bu kapsamda çok boyutlu bir dönüşümün gerçekleştirildiği gözlenmektedir.

Yeni kentler olgusunda sosyal anlam ve sosyal birliktelik kaybolmakta, kentsel kamusal mekanlarda sosyal çekim yaratma sorumluluğu yitirilmekte, mekanlar yalnızca fiziksel olarak paylaşılmakta, toplumsal birliktelik ve sosyal denge sağlanamamaktadır.

Tüm bu yaşanan değişimler sonucunda özellikle son 10-20 yılda toplumsal hedeflere yönelik tasarım stratejileri toplumsallık duygusunu yaratma amaçlı gelişmektedir. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik toplumsal katılım yöntemleri kullanılmaktadır.

Tasarım sürecinde değer yaratma olgusuna yaklaşımları aktörlerin rollerini tanımlar, farklı değerlere ve beklentilere sahip aktörlerin süreçten beklentileri ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımlarını ortaya koyar. Genel olarak değerlendirildiğinde, arz taraflı aktörler birtakım ekonomik hedeflerin gerçekleşmesine yönelik beklentilere sahipken, talep taraflı aktörler mekanın ekolojik ve sosyal değer kazanımına yönelik beklentilere sahiptir. Sürdürülebilir ve katılımcı gelişim sürecinde mekanın biçimlenmesinde etkili olan bu değerler arasında denge bulunması amaçlanmalıdır.

Mekanda ekonomik ve ekolojik dönüşümün yanı sıra sosyal açıdan değer yaratılması ancak mekanın çok yönlü analizi ile ve katılımcı tasarım sürecini içeren toplumsal tasarımla mümkün olacaktır.

BÖLÜM 3. KENTSEL KAMUSAL MEKANIN SOSYAL AÇIDAN DEĞER KAZANIM SÜRECİ

3.1. KATILIMCI TASARIM SÜRECİ

Kentlerin kentsel kamusal mekanları kent halkının çeşitli amaçlarla biraraya geldiği, paylaşımın ve katılımın gerçekleştiği mekanlardır. Kentsel tasarım sahne tasarımı gibidir. Sahne tasarımında seyirci ile direkt iletişim sözkonusudur. Benzer biçimde kentsel tasarımda da direkt iletişim kurulabilmesi amacıyla tasarım sürecinde esneklik ve kullanıcı katılımının olması şarttır.

Tasarımda iki yaklaşım sözkonusudur. İlkinde elemanlar, kullanıcılar ve fonksiyonlar birbirlerinden ayrı ve birbirleri ile ilişkileri minimuma indirgenerek değerlendirilir. İkinci yaklaşımda ise elemanların ve fonksiyonların ilişkileri dikkate alınarak katılımcı ve iletişimin ön plana çıktığı tasarım söz konusudur. Birinci yaklaşım sonucunda birincil fonksiyonun ön planda olduğu yapay ve büyük anıtsal etki yaratan mekanlar oluşurken, ikinci yaklaşımla bireyler arasında iletişimin ve sosyal etkileşimin gerçekleştiği, bu etkileşimde mekanda yer alan fonksiyon ve elemanların da aktif rol oynadığı görülmektedir. Kentlerde eylem planları çok aktörlü yapıyla gerçekleşecektir.

Katılımcı metodolojiyi tanımlayan dört önemli karakteristik;

- 1- Sistemik ve Grup Öğrenme Süreci: Öğrenme ve iletişim metodlarının bütün paydaşlar tarafından kullanılması amaçlanır. Grup tartışmalarında ve iletişim ortamında farklı disiplinlerden, farklı sektörlerden, farklı uzmanlık alanlarından farklı sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip bireyler yer alır.
- 2- Paydaşların Çoklu Bakış Açıları: Çeşitliliği, farklı bireylerin ve grupların farklı değerlendirmelerini ve bunun sonucu olarak farklı eylemleri ortaya koymak amaçlanır. Bir eyleme ya da amaca ait çoklu olası yorumlar ve tanımlamalar ortaya konabilir.

- 3- Katılım Yoluyla Nitelikli Değişimler: Bireylerin çevrelerini değerlendirme ve iyileştirmelerine yönelik tanımlanan katılımcı metodoloji ile yaşam kalitesini yükseltme adına nitelikli değişimler sağlanabilir.
- 4- Sürdürülebilirlik: Öğrenme süreci değişimlerin tartışılmasını, buna bağlı olarak paydaşların beklentilerinin tartışılmasını ve eylem sürecinde bunun okunabilirliğini sağlar. Tartışma ve analiz değişimleri tanımlar ve tanımlanan değişimlerin eyleme dönüştürülmesi konusunda bireyleri motive eder. Uzlaşılabilir eylemler farklı bakış açıları yansıtır. Aynı zamanda bu eylemler kurumsal yapının oluşumunu, gelişimini, sürdürülebilirliğini ve bireysel kapasitenin artırılmasını sağlar.

Katılımcı tasarım sürecinin yapısı, tanımlanan grupların tasarım konsepti oluşumundan yapım aşamasına kadar tüm süreçlerde katılımını amaçlar. “Projenin büyüklüğüne ve sosyal içeriğine bağlı olmasına rağmen bu süreç birtakım elemanları içerir.”⁵² Bunlar;

AKTÖRLERLE TOPLANTILAR

Genellikle politikacılar, iş adamları, girişimci ve fon sağlayan kişi ya da kurumlar, kent konseyi, ticaret odası gibi kurum ve kişilerle yapılan toplantılardır. Birebir görüşmelerde tasarımcı bireylerin düşüncelerini ve isteklerini öğrenme fırsatı yakalayabilir. Kamusal tasarım süreci kararlar üzerinde güçlü etkisi olan otoritenin istekleri ile kentsel kamusal mekanların gerçek kullanıcıları olan halkın isteklerini uzlaştırmayı amaçlamalıdır.

Farklı aktörler yapı çevresinde farklı motivasyonlara ve farklı algılara sahiptirler. Kentsel çevre farklı aktörlerin isteklerini yansıtmalarına olanak tanır. Bu düşünce kapsamında kentsel gelişmenin sağlanmasında, kentsel mekanların kullanımında ve yönetiminde aktörlerin ve geniş kapsamlı katılımın gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Farklı aktörlerin farklı isteklerinin aynı anda karşılanması

---

⁵² Carr, S., (1981). “Open Space: Freedom and Control”, *In Public Space and Public Life*, Urban Open Spaces, Chapter 8., Making Public Spaces, 298-342., L. Taylor (Ed.), New York.

tasarımda oldukça güçtür. Aktörler arası ilişkiler de değişim gösterir. Bazı aktörlerin tasarımdan beklentileri kısa dönemli iken diğerlerinin daha uzun dönemli beklentileri olabilmektedir.

Farklı aktörlerin katılımıyla gerçekleşen süreç, çok yönlü, çok kapsamlı, katılımcı, şeffaf, tasarıma, mahalle ölçeğinde plan politikalarına, net biçimde bölgeleme kriterlerine ve spesifik tasarım kriterlerine duyarlı olmaktadır.

KARAR TOPLANTILARI

Önceden planlanmış aylık toplantılarda tasarımcılar çeşitli grupların bireysel ve bir bütün olarak bakış açılarını ve değerlendirmelerini dikkate almalıdırlar. Her grup elemanı ile bireysel tartışma ortamı oluşturulmalıdır. Bu gruplar ile yöneticiler arasında dengenin sağlanabilmesi projenin başarıya ulaşmasında önemlidir.

TEKNİK ÖNERİLER

Çizimlerin, raporların ve tüm teknik detayların incelenmesi ve bu detaylara ait önerilerin alınması amacıyla teknik öneri komitesinin süreci yeniden gözden geçirmesi farklı departmanlar arasında iletişimi sağlaması açısından daha etkili ve üretici olmaktadır. Toplantılar, yönetim ve bakım sorumluluğuna sahip kişilerin spesifik konuları ve tasarımı tartışma ortamı oluşturması nedeniyle önemlidir. Prosedürlerin ve kısıtlayıcıların tasarımcılar tarafından kavranabilmesi sonucun yönetilebilir olması açısından son derece önemlidir.

SİVİL ORGANİZASYONLARIN ÖNERİLERİ

Farklı organizasyonların bakış açılarını ve ilgilerini ortaya koyan bilgi ve düşünceleri projenin gelişim aşamasında önemlidir. Çevreciler, sanatla ilgilenenler, tarihi korumacılar ya da finansal organizasyonlar gibi çeşitli gruplar kendi konularında düşünce ve isteklerini belirterek projenin gelişiminde yönlendirici rol alabilirler.

KULLANICI KATILIMI

Kullanıcılarla ve halk temsilcileri ile tasarımcılar ve yöneticiler arasında belli periyotlarda toplantılar, workshop'lar gerçekleştirilmektedir. Kullanıcıya proje

tanıtılarak beklentileri saptanır. Büyük ölçekli yapılan toplantılardan sonraki aşamada küçük gruplarla yapılan toplantı, tartışma ve workshop'larla kullanıcıların açık alanlardan beklentileri, kentsel kamusal mekanları kullanım biçimleri ve mekanların anlamına ilişkin düşünce ve önerileri tespit edilir. Tasarım sürecinin her aşamasında teknik ve sivil öneri grupları ve kullanıcılar ile toplantı ve tartışmalar gerçekleştirilmelidir.

Süreç planlanmalı ve katılımcıların rollerini ve sorumluluklarını anlamaları sağlanmalıdır. Her katılımcı çalışmanın her aşamasında ne tür kararlar üzerinde tartışılacağını bilmelidir. Tasarımı yürüten grup her toplantının programını, alınan kararları ve süreç raporlarını hazırlamalıdır. Yapılan değerlendirmeler süreç içinde programın gidişatını yönlendirici niteliktedir.

YÖNETİM

Yönetim, mekanın ne için tasarlandığının, kullanıcıların isteklerinin, haklarının ve mekanın anlamlarının anlaşılması ile başlar. Amaçlanan aktiviteler, yönetim ve bakım yönetim programını tanımlamalıdır. Program, mekanın güvenli, temiz ve konforlu olması ile, toplumsal aktiviteleri, sanatsal çalışmaları teşviki ile iyi yönetimin mekanın anlamını güçlendireceğini gösterir. Yönetici farklı tipte kullanıcılarla birlikte çalışabilmeli ve empati yoluyla onların istek ve problemlerini algılayabilmelidir.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Yapım sonrası değerlendirmeler mekanın etkilerinden ve yönetiminden kaynaklanmaktadır. Objektif yaklaşım, gözlem, anket ve görüşmeler değerlendirmeye yönelik geniş kapsamlı bilgi elde edilmesini sağlar. Rekreasyon ve bakım elemanları tarafından yapılan kullanıma ilişkin sistematik gözlem ve birkaç temel soruyla kullanıcılardan elde edilen bilgiler değerlendirme kapsamında büyük oranda yönlendiricidir. Kullanıcıları da kapsayan öneri komitesi geribesleme yapımını sağlayacaktır. Mekan planlanan biçimde çalışmıyor, kullanılmıyor, fiziksel olarak tahrip ediliyor ya da yanlış kullanılıyorsa mekanın gelişim planına ihtiyaç

duyulmaktadır. Bu tür gelişme planları, yönetici, tasarımcı ve çevre araştırmacısının oluşturduğu ekip tarafından hazırlanmalıdır.

Kentsel kamusal mekanların yeniden kazanılması ve canlandırılması çalışmaları kapsamında katılımcı tasarım sürecinin gereği olarak ‘tasarımın yönlendirilmesi’ olgusu ön plana çıkmaktadır. Tasarımın yönlendirilmesi çalışmalarında amaç; tasarım kalitesini geliştirmek, kamusal bilinci artırmak, iyi tasarımın önemini vurgulamak, planlama sisteminin ve gelişim sürecinin uygulamalarını geliştirmektir. “Yönlendirme çalışmaları kapsamında amaca ulaşmak için girişimler geliştirilmiştir. Bu girişimler beş kategori altında geniş biçimde ele alınmıştır. Bunlar;”⁵³

1- Ödüller ve Yarışmalar: Ödüller ve ödüllerin yeni kategorilerinin gelişimi daha yüksek standartların geliştirilmesini teşvik edici unsurlardır. Daha geniş kapsamda süreç, tasarım ve güvenlikle ilgili yeni düşüncelerin gelişimini sağlamaktadır. Ödüller aynı zamanda birçok katılımcı otoritenin ortak çalışabileceği değerler olarak düşünülebilir. Ödüller, profesyonel enstitülerin, konu ile ilgili grupların, kamusal organizasyonların ve fotoğraf yarışmaları ile konuya ilginin artırılmasını, katılımı sağlamakta ve sonuçta süreç üzerinde direkt fayda sağlamaktadır.

2- Tasarım Rehberi: Çalışmaların başarıya ulaşmasında önemli bir girişimdir. Küçük ölçekli gelişim çalışmalarını yönlendirmede önemli bir role sahiptir. Uygulama öncesi tartışmalar, tasarım rehberinin oluşturulması aşamasında önemli veriler sağladığından dolayı tüm katılımcı otoriteler tarafından dikkate alınmaktadır.

Tasarım rehberi oluşumunda, tasarıma yönelik ana prensiplerin tanımlanması doğru bir yaklaşımdır. Kentte tasarım standartlarının yükseltilmesini sağlar. Kentin kompleks yapısı içinde yaşanan sorunların aşılmasında yol göstericidir.

Tasarım sürecinde ana kriterler üzerindeki tasarım kriterleri eksikliği, sürecin şeffaf olmaması, yerel otorite planlama pratiklerinden ayrı değerlendirilmesi,

---

⁵³ London: HMSO, Department of the Environment, (1990)., Development Control Study, Time for Design Monitoring the Initiative, London.

komitelerin kısıtlı politik sorumlulukları konularının ele alınması ve yerelliğe dayalı tasarım kriterlerinin geliştirilmesi gerekliliği tasarım rehberlerinin oluşumunda önemlidir.

- 3- Seminerler ve Eğitimler: Seminerler, tartışma forumu oluşturulmasını sağlar. Konunun farklı boyutları ile ilgili olan kişiler arasında bilgi alışverişi ve iletişim kurulması için fırsatlar sunar. Seminerlerin en faydalı olanı tasarımcı, araştırmacı, finansör, inşa eden ve yöneticinin tasarım sürecinin gelişimi ile yeni tasarım rehberi materyallerini tanımlamak ve açıklamak amacıyla organize edilen biçimdir.
- 4- Çevresel Eğitimler: Tasarım sürecine direkt etkilerinin ölçülmemesine rağmen, genel olarak uzun dönemde faydalarına ilişkin bilincin oluşturulması amaçlanmaktadır. Otoriteler radyo ve televizyonlar yoluyla çevresel eğitimlerin yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır.

5- Tasarım ve Prosedürler: Kentsel kamusal mekanların gelişiminde tasarım bilincinin oluşturulmasında direkt etkiye sahiptir. Tasarım kriterlerinin tanımlanması yerel otoritenin isteklerinin bilinmesini sağlar. Tasarım kalitesinin özellikleri bu şemanın seçiminde güçlü kriterlerdir.

Tasarımı yönlendirme kriterleri tasarımın kalitesinin artırılmasında, planlama uygulamalarının kalitesinin artırılmasında, planlama sisteminin operasyonlarını geliştirmede, planın görsel etkilerinin artırılmasında, kamu bilincinin geliştirilmesinde, yerel otoritenin tasarım rehberi kullanımında önemli katkılar sağlayacaktır.

3.1.1. SÜRECİN BİLEŞENLERİ / TASARIM DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Tasarım süreci aktörleri ve çok yönlü değer yaratma yaklaşımları katılımcı tasarım sürecinin önemli bileşenlerini oluşturur. Bu bağlamda, süreç içerisinde aktörlerin rolleri ve ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan değer yaratma olgusuna yaklaşımları tasarım değerlendirme çalışmaları kapsamında tanımlanmalıdır.

Katılımcı tasarım sürecinin tüm aktörleri harekete geçirerek sinerji oluşturmayı hedefleyen yapısı toplumun, kamu politikalarının ve mekan tasarımının başarında önemlidir. Bu bağlamda farklı toplumsal grupların farklı bakış açılarıyla ilgi, beklenti ve yaklaşımlarını ortaya koymalarına fırsat tanınmalıdır.

3.1.1.1. PAYDAŞLAR / EKONOMİK – EKOLOJİK – SOSYAL AÇIDAN DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Tasarım değerlendirmesi kapsamında çok yönlü değer kazanımının sağlanabilmesi amacıyla tüm aktörlerin (yerel yönetim temsilcileri, yerel girişimciler, STK'lar, yerel halk) sürece dahil olması, kullanıcı-mekan ilişkisinin tespitine yönelik yeni açılımlar getirmesi nedeniyle önem taşımaktadır.

Çok yönlü değerlendirme kriterleri, araştırmanın kuramsal altyapısıyla temellendirilen “Edwards, Magalhaes ve Carmona'nın”⁵⁴ ortaya koyduğu, tasarım kalitesini ilişkisel konseptle tanımlayan, aktörler ve kısa-uzun vadeli değerlerine dayanan kentsel tasarımın geniş ekonomik etkileri, kentsel tasarımla ilişkili sosyal faydalar ve kentsel tasarımla sağlanan çevresel destekler konularında ülkeye özgü açılımlar geliştirilerek oluşturulmuş ekonomik, ekolojik ve sosyal değer yaratma kriterleridir. (Tablo 3.1)

Farklı istek ve motivasyona sahip paydaşların tasarım sürecinden beklentilerini ortaya koyma amaçlı ‘proje irdeleme kriterleri’ olarak da tanımlanabilir.

3.2. TOPLUMSAL TASARIM

Toplumsal tasarım ile tüm toplum kesimlerinin ilgi ve isteklerini ortaya koyabilmelerine ortam yaratmak amaçlanmaktadır. Toplumsal tasarımın amacı sivil organizasyonların planlama, mimari, tasarım ve gelişim servislerine erişilebilirliğinin

---

⁵⁴ Carmona, M., Magalhaes, C.D., Edwards, M., (2002)., “Stakeholder Views on Value and Urban Design”, *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.

DEĞER YARATMA KRİTERLERİ

EKONOMİK AÇIDAN	SOSYAL AÇIDAN	EKOLOJİK AÇIDAN
<ul style="list-style-type: none"> -Ekonomik Getiri için Ekonomik Yatırım Yapılması -Projenin Ekonomik Getirileri (kira artışları, istihdam yaratması) -Ekonomik Canlılığı Sağlamaya Yönelik Derinlik ve Entegrasyon -Bakım, enerji, güvenlik harcamalarının azaltılması -Prestijim artırılmasıyla yeni pazarların oluşumu -Yeni yatırım fırsatları 	<ul style="list-style-type: none"> -Proje Yüksek Performans için Ortaklıkların Oluşturulması - Katılım Metodları Kullanımı -Halkın Sorun ve Beklentilerini Sınması -Zengin Tarihi Mirasın Ortaya Çıkartılması -Görsel Odak Noktaları Yaratılması -Aktivite Mekânleri Oluşturulması (metro ist. Çevrelerinin, sınırlar ve çevrelerinin aktivite mekânleri olarak değerlendirilmesi) -Potansiyel Kentsel Kamusal Mekânların Değerlendirilmesi -Kentsel Kamusal Mekânların Çevreleriyle ve Birbirleriyle İlişkilendirilmesi -Yeni Bağlantılar Yaratılması (bölgede yer alan sosyo kültürel mekânlarla, diğer kentsel kamusal mekânlarla bağlantı kurularak yönelik ve caddenin iki tarafı arasında bağlantı kurulmasına yönelik) -Projenin Çevresinde Yeni Gelişmeleri Teşvik Etmesi -Mekansal Duyarlılığı Sağlamaya Yönelik Kamusal Bilincin Artırılması -Projenin Mevcut Yapı Çevresine Uygunluğu (ölçek, yapı çevresine uyum, yaşam teknolojileri, yeşil alan ihtiyacı karşılama vb.) -Ulaşım (araçla ulaşımı min. Ederak yaya erişilebilirliğin artırılması, toplu ulaşım alternatiflerinin geliştirilmesi) -Bölgede Güvenliği ve Konforu Sağlamaya Yönelik Önlemler -Bölgede Kimlik Değerlerinin ve İmajın Net İfadesine Yönelik Önlemler 	<ul style="list-style-type: none"> -Yerli Yerel Enerji Kullanımı (rüzgar türbinleri, güneş panelleri vb.) -Güneş ve Rüzgar Gücü Yönelim -Ulaşım Kaynaklı Kirliğin Kontrolü ve Geri Alınması -Elkân Altyapı (Yağmur suyu kontrolü ve geri dönüşümü vb.) -Elkân ve Sürekli Peyzaj -Hava Kalitesi ve Gürültü Kontrolü Sağlamaya Yönelik Girişimler -Kullanılan Malzemenin Çevreye Duyarlılığı -Sürdürülebilirlik

Tablo 3.1. Ekonomik, Sosyal, Ekolojik Değer Yaratma Kriterleri

ve etkilerinin artırılması ya da toplum temelli gelişim ortaklıklarının (community based development corporations) oluşturulmasıdır. Organizasyonel yapı, tasarımcıdan, kar amacı güdmeyen ortaklıklardan, üniversitelere, eğitim programlarına, özel uygulamalara, toplumsal gönüllü kuruluşlar ve programlara kadar birçok farklı kurum ve örgütü bir araya getirir. Toplumsal tasarımın sunduğu servisler; bütüncül, katılımcı ve stratejik planlama, gelişim projelerinin seçimi ve finansmanı konusunda teknik yardım, toplumsal aktivite alanları tasarım ve yönetimine destek sağlamaktır.

Uzun dönemli toplum temelli planlama ve vizyon stratejileri gelişim süreçleri tasarım merkezleri ve toplumsal organizasyonlar arasında kentsel çevrede yaşanan sorunların ortaya konması ve çözümüne yönelik kararların alınmasında ortak çalışma ve bağ gerektirmektedir.

Tüm dünyada çevre planlama ve yönetim süreçlerine artan oranda yerel katılım olduğu gözlenmektedir. Katılımla toplum çevresini sahiplenmekte, daha güvenli, güçlü, sağlıklı ve sürdürülebilir çevreler ve toplumsal yaşam oluşturulmaktadır.

Günümüz toplumsal tasarım sürecinde kullanıcılar planlama ve uygulama aşamalarında daha merkezi bir rol almaktadırlar. 'Toplumsal katılım' teriminden daha kapsamlı olarak, bütüncül yaklaşımları içeren 'toplum tarafından yürütülen' (community driven) terimi günümüzdeki yaklaşımları yansıtmaktadır.

Son 10-20 yılda farklı ülkelerde katılım ve organizasyon şemasına yönelik, insanları sürece dahil edecek yeni yolları, yeni aktiviteleri, yeni organizasyonları, yeni servisleri ve yeni programları içeren farklı toplumsal planlama ve tasarım metodları geliştirilmiştir.

Amaç bireylerin yapı çevresine ilgilerini artırarak, düşünce ve beklentilerini saptamak yoluyla bölgeye özgü politikaların şekillenmesinde genel pratiklerin ya da spesifik bir proje üzerinde profesyonel çalışmanın gelişimini sağlamaktır.

Toplumsal tasarım uygulamaları tüm dünyada hızla gelişme göstermekte, uluslararası ölçekte başarılı uygulamalardan elde edilen tecrübelerle dayanarak yeni metodlar geliştirilmektedir.

Bu metodlar sorunların çözümüne yönelik organizasyonel yapı oluşturularak konuya ilişkin olarak herkese açık düşüncelerin ortaya konması, yarışmalar yapılması, toplantılar yapılması, tüm bireylerin tasarım sürecinin bir parçası olması, mimarlık okullarında kentsel tasarım stüdyolarında konuyla ilgili projeler geliştirilmesi, tasarım workshop'ları yapılması, kaynakların tespiti, katılımcı süreç gibi konuları içerir. Bu yolla yapı çevresinde daha yaratıcı çözümlerle bireysel ve toplumsal isteklerin karşılanması ve daha yaşanabilir mekanların oluşturulması sağlanabilir.

Geniş kapsamlı toplumsal tasarım uygulamaları, toplumsal gelişim faaliyetleri ile ilgili yerel projelerin toplum temelli kontrolünü artırmıştır. Toplumsal planlama sürecinde, mahalle ölçeğinde planlama grupları, düşük gelir grubu kullanıcılar, toplumsal servis komiteleri ve kar amaçlı olmayan yönetim grupları ile çalışmalar gerçekleştirilir. Toplumsal planlama / tasarım ile yerel kullanıcı grupları günümüzde organize olabilmekte ve değişimleri etkileme adına güçlerini, kapasitelerini ortaya koyabilmektedirler.

Toplumsal tasarım sürecinde halka açık forumlar kullanıcıları, sivil toplum örgütlerini, tüm kentlileri projeler, toplumsal faaliyetler ve çevrenin ihtiyaçları konularında tartışmak üzere bir araya getirmektedir. Tüm konuların şeffaflıkla tartışıldığı süreç sonucunda plan, tüm paydaşların ortak kararı olmaktadır. Bu süreç planın tüm paydaşlar tarafından kabul edilebilirliğinin artırılmasının yanı sıra geleneksel sistemde söz sahibi olmayan kullanıcının itibarının ve güveninin artırılmasını da sağlar.

Toplumsal yapılaşmanın ilkeleri;

- Kullanıcıların, amaç ve stratejilerin oluşturulması sürecine katılımı
- Toplumsal değerlerin ve sorunların tanımlanması

- Yönetilebilir büyüklükte gruplarla çalışılması
- Her bölgeye özgü stratejilerin geliştirilmesi
- Toplumsal değerlerin kuvvetlendirilmesi
- Kent içinde çeşitli kurumlar ile ortaklıkların geliştirilmesidir.

Toplumsal yapılaşmada geleneksel yönetimden-topluma yaklaşımı, kullanıcılar, yönetim ve toplumsal organizasyonlar arasında ortaklıklar ağı oluşturarak kullanıcı temelli girişimler yoluyla toplumdan-yönetime yaklaşımını entegre eder.

Amaçların ve gelişim stratejilerinin oluşturulmasında kullanıcı süreci sahiplenmektedir. Bu işbirlikçi girişim iletişimin, paylaşımın ve toplumsal değerlerin gelişimi ile sosyal kapital sağlar. Sosyal sermayenin oluşumu, insan kapitalinin oluşumunu beraberinde getirir, bireylerin ve toplumların sorunlara çözüm bulabilme ve fırsatları değerlendirebilme kapasitelerini artırır.

Toplumsal yapılaşma yüz yüze etkileşimi ve bireyler arasında karşılıklı güvenin oluşturulmasını sağlar. Toplumsal yapılaşma süreci bölgenin değerlerinin, sorunlarının ve çözüm yollarının tanımlanmasıyla başlar. Süreç içinde yönelim pozitif ve yapıcı olmalıdır.

İngiltere’de çevre departmanının 1994 yılı planlama araştırma programında “toplumsal katılımın planlama ve gelişim süreçlerine pozitif katkıları vurgulanmakta, toplumsal planlama ile süreç hızlanmakta, kaynakların etkin kullanımı sağlanmakta, çevre kalitesi ve çevreye karşı sahiplenme duygusu artmakta, değer artımı sağlanmaktadır”⁵⁵ denilmektedir.

1998 yılında İngiltere’de yayınlanan Kentsel Yenilemede Ulusal Stratejiler Raporu’nda da “çevresel yenilemede başarı toplumun sorumluluk almasına ve

---

⁵⁵ Department of the Environment England, (1994)., Summary of Planning Research Programme.

gücüne bağlıdır, bu, bütüncül ve uzun dönemli çalışmaları gerektirir”⁵⁶ denilmektedir.

Toplumsal katılım sürdürülebilir gelişimin en hayati ögesidir. Sürdürülebilir toplumlar, farklı mekanlarda farklı formlarda karşımıza çıkabilir ancak hiçbirisi geniş kapsamlı ve derinlemesine bir katılımdan yoksun düşünülemez.

Gelişim sürecini hızlandıran gerçekçi kararların alınması, kamusal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik demokratik gelişimin sağlanması, toplumda mekana aidiyet ve sahiplenme hissinin yaratılması, artı potansiyellerin ve kaynakların biraraya getirilmesi ve etkin kullanımı, değişen koşullara adaptasyonu sağlanabilen sürdürülebilir gelişimin sağlanabilmesi açısından toplumsal tasarım, kentsel kamusal mekan tasarımında büyük önem taşır.

Toplumsal tasarımda katılımın, organizasyon şemasının ve proje ekiplerinin oluşumunda etkinliği sağlayacak ortaklıklar kurulmalıdır. İngiltere’de John “Thompson and Partners”⁵⁷ bu amaçla kurulmuş bir ortaklıktır. Temel organizasyonel yapı proje ekiplerinin birlikte ve koordinasyon içinde çalışmasına olanak sağlamaktadır. Uzun dönemli kullanıcı ilişkilerine büyük değer verilmektedir. Yerel bilgi ve beceriye sahip gruplarla ortaklıklar kurulmuştur. Yapılan projeler bir anlamda mekanın sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel değerlerinin sorumluluğunu taşımaktadır.

John Thompson and Partners yerel yönetimler, girişimci firmalar, yerel ortaklıklar, gönüllü gruplar ve organizasyonlar, sosyal konut sağlayıcılar ve özel sektörle birlikte çalışmaktadır. Farklı sektörlerde oluşturulan çoklu ortaklıklar yoluyla gelecekte bölgede paylaşılan vizyon oluşturmak ve bölgeye yatırımları çekecek gerçekçi atılımlar yapmak amaçlanmıştır. İnsani ölçekte toplumsal planlama becerisi ile güçlü mimari ve kentsel tasarım uzmanlıklarını bir araya getirmiştir. Güçlü mekan duygusu

---

⁵⁶ National Strategy for Neighbourhood Renewal, (1998)., Bringing Britain Together.

⁵⁷ www.jtp.co.uk

uyandıran sürdürülebilir, güvenli ve çekici çevreler oluşturabilmek amacıyla ve gelecekteki gelişimler için sağlam temeller oluşturulması amacıyla sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçların karşılanmasında önemli rol oynayan stratejik planlar oluşturulmuştur. Küçük ve büyük ölçekli farklı projelere adapte edilebilen katılımcı süreçler ve teknikler geliştirmişlerdir. Bu süreç ve tekniklerin geliştirilmesindeki ortak amaç herkes tarafından paylaşılan bir vizyon oluşturmak, yatırımları bölgeye çekmek ve yerel halk ile katılımı teşvik etmektir. Fizibilite çalışmaları sırasında ve değerlendirmede analiz ve tasarım becerilerinin kullanılması güçlü ve başarılı önerilerin geliştirilmesini sağlamakta, bu da gelişim sürecine değer kazandırmaktadır. Toplumsal planlama ile başarılı ve gerçekçi master planların üretilmesinde ve gelişimlerin oluşturulmasında tasarım yeteneklerinin kamu ve özel sektör projelerine adaptasyonunun sağlanması küçük ölçekli yenileme projelerinden büyük ölçekte yeni gelişim alanlarının tasarımına kadar birçok farklı projede gerçekleştirilebilmektedir.

“Project for Public Spaces”⁵⁸ 1975 yılında Amerika’da kurulmuş kentsel kamusal mekanlarla ilgili çalışmalar gerçekleştiren bir organizasyondur. PPS’in çalışmaları kapsamında cadde ‘hayat nehri’ olarak, kentsel kamusal mekanlar toplumsallık hissinin oluşmasını ve sıradan bireylerin kendileri için anlamlı mekanlar yaratmasını sağlayan araçlar olarak tanımlanmıştır. Kentsel kamusal mekanlarda gözlem ve analiz metodları üzerine çalışmalar gerçekleştirmektedirler.

Mekan fikri düşünmenin değişim yoludur, tasarım konseptinin ardında yer alır. Mekanlara ilişkin bireylerin hissi, bunun geri dönüşleri ve bunların tasarım sürecine aktarımı başarıyı etkileyen faktörlerdir.

Başarılı kentsel kamusal mekanlar sadece görsel elemanların konumlandırılmasından öte, tüm mekan tasarımcılarını ilgilendiren sosyolojik yaklaşımı içermelidir. PPS’e göre mekan, sosyal iletişim, çoklu kullanımlar, konfor, imaj ve erişilebilirlik sağlanabildiği zaman anlam kazanır. Trafik verileri, suç istatistikleri, zenginlik

---

⁵⁸ www.pps.org

değerleri gibi ölçülebilir faktörler mekanların yeniden kazanımı konusunda önemli veriler sunar. Kamusal alan üzerine çalışmalar mekan oluşumunun yanısıra kullanıcıları, yöneticileri vb. içeren tüm paydaşların sürece dahil edilmesi sağlanmalıdır. Bu yaklaşım güzel mekanlardan çok fonksiyonel mekanların oluşturulması anlamında büyük önem taşır. PPS'in temel prensipleri; tasarımdan öte bir mekan yaratılmalıdır, ortaklıklar aranmalıdır, toplum önemli bir uzmandır, gözlem yapılmalıdır, vizyon oluşturulmalıdır, deneyimlerden yararlanılmalıdır, form fonksiyon sağlamalıdır.

'Place Performance Evaluation Game' (Mekan Performans Değerlendirme Oyunu) PPS'in geliştirdiği kentsel kamusal mekanlarda bir değerlendirme metodudur. Buna göre tüm paydaşlar ve katılımcılar bireysel olarak mekanda gözlem ve analiz çalışmaları yapar, ardından kriterin analiz edildiği bireysel formlar oluşturulur. Bu kriterler; kullanımlar ve aktiviteler, konfor, imaj, erişilebilirlik ve bağlantılar, sosyal yaşamdır. Alt başlıklar altında da güvenlik, canlılık, çekicilik vs. analiz edilir. Bir sonraki aşama fırsatların tanımlanmasıdır, mekanı kullanan kişilerle görüşülerek gerçekleştirilir. Potansiyel ortaklıkların tanımlanabilmesi açısından kısa ve uzun vadeli fırsatlar ortaya konulmalıdır. Daha sonra gruplar oluşturularak tartışma ortamı yaratılır, düşünce ve öneriler paylaşılır. PPS çalışanları tespitlerle tavsiyeleri ve sorunlarla çözümleri değerlendirme çalışmaları gerçekleştirmektedirler. Bir sonraki aşamada da kaynaklar ve ihtiyaçlar dikkate alınarak bir vizyon oluşumu ve gelişimi sağlanır, bu aşamada önceliklerin tanımlanması ve sıralanması önemlidir. Projenin başarısı büyük oranda programın ve yönetimin sürdürülebilirliğine bağlıdır. Benzer biçimde Amerika'da çok disiplinli kamusal planlama ve tasarım firmaları toplumsal katılıma büyük öncelik tanımakta, aktörlere fotoğraf makinaları verilerek değiştirmek istedikleri öğelerin fotoğrafını çekmeleri teşvik edilmektedir. Aynı zamanda beğenileri, istekleri, amaçları saptamak amacıyla aktörlere farklı mekanların fotoğrafları sunulmakta ve görüşleri alınmaktadır. PPS'in çalışmalarına benzer biçimde bütüncül tasarım için konsensus yaklaşımı benimsenmektedir.

Ortaklıkların oluşumunda ve katılım sürecinin yönetiminde ve organizasyonunda artan oranda kontrolü sağlayan beş aşama söz konusudur (Şekil 3.1.). Destek ve

bilgi arasında yer alan her aşama bir öncekinde daha fazla kontrolü içerir. Bilgilendirme, tüm katılımcı süreçler için gereklidir, ancak yalnız başına katılımcı değildir. Danışma, sorunların çözümüne yönelik seçeneklerin ve geribeslemelerin alındığı aşamadır. Birlikte karar verme aşamasında yeni düşünce ve seçenekler sunulur, yönetime ilişkin ortak karar geliştirilir. Birlikte hareket etme aşamasında farklı beklentilere sahip paydaşlar alınan kararların eyleme geçirilmesinde ortaklıklar formülize edilir. Bağımsız toplumsal girişimlerin sağlanması aşamasında ise süreç finansal ve teknik desteklerin sağlanması ve girişimler söz konusudur. Birlikte karar verme ve hareket etme aşamaları ortaklık çalışmalarını gerektirir.

Kretzman ve Mcnigt, “toplumsal ve bölgesel değerlerin tanımlanmasının, gelişim programı içinde farklı ölçeklerde önceliklerin ortaya konmasının planlama sürecinde etkin değişikliklere sebep olabileceği”⁵⁹ görüşünü savunmaktadırlar. Değerler, öncelikli olarak kullanıcılar, yerel iş çevreleri, katılımcı-iş çevresi ortaklıkları, çeşitli organizasyonlar tarafından eyleme geçirilmeli, kamu kurumları tarafından kontrol edilmelidir. Sürecin yönlendirilmesini, kontrolünü, katılımı, ortaklıkları, organizasyonel şemayı net biçimde tanımlayan model ve bu bağlamda uygun stratejiler geliştirme adına toplumun doğru yönlendirilmesini sağlayan değerler sistemi ortaya konmalıdır.

Destek

↑

Birlikte Eyleme Geçirme ||
| || ORTAKLIK
Birlikte Karar Verme ||

|

Danışma

↓

Bilgi

---

⁵⁹ Kretzman, J.P. and McKnigt,J.L., (1993)., Building Communities from th Inside Out: A Path Towards Finding and Mobilizing Community Assets, Evanston IL: Center for Urban Affairs and Policy Research, Northwestern University.

Şekil 3.1. Ortaklık Oluşumunda ve Katılım Sürecinde Artan Oranda Katılımı Sağlayan Beş Aşama.

3.2.1. SOSYAL AÇIDAN DEĞERLENDİRME PARAMETRELERİ / TOPLUMSAL TASARIM HEDEFLERİ

Bu bölümde, kentsel kamusal mekanların sosyal açıdan değer kazanımına ve mekanın yaşanabilirliğini artırmaya yönelik ülkemiz şartlarına özgü toplumsal değer yaratma parametreleri tanımlanmaktadır. (Tablo 3.2.).

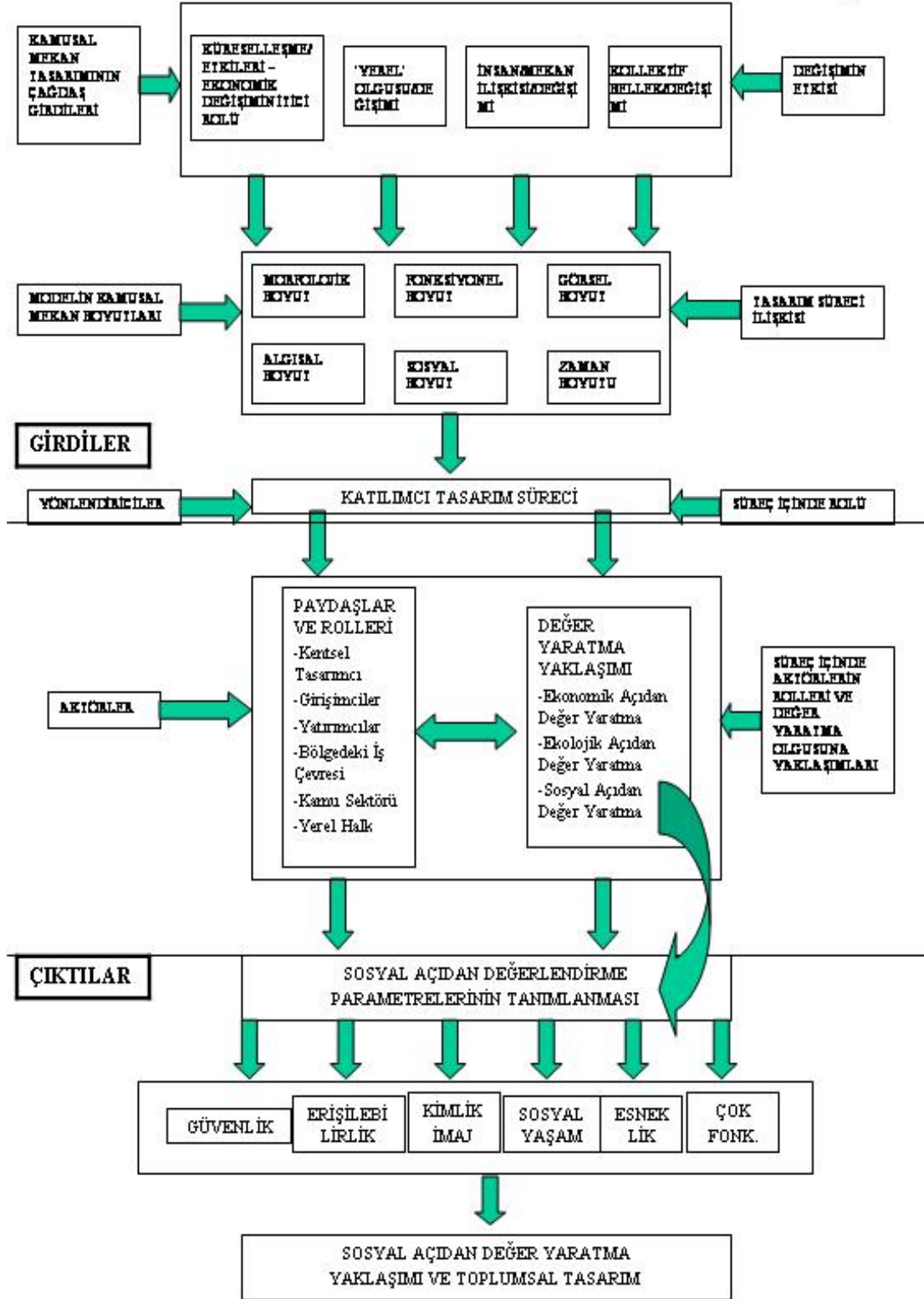
İngiltere’de Bracknell kent merkezinin toplumsal açıdan değer kazanımına yönelik çağdaş çözümler, ortaya konan sosyal açıdan değer yaratma parametrelerinin tanımlanmasında temel oluşturmuştur. Bracknell kent merkezinin yenilenmesi projesi, bölgenin toplumsal açıdan yeniden canlanmasına yönelik birtakım girişimleri içerir. Mekanda hareket ve kent merkezini kullanımına ilişkin olarak; yapı çevresi, kentsel kamusal mekanlar, kimlik, aktiviteler, ulaşım ve erişebilirlik konularında alınacak önlemler ve yapılacak girişimler konularında kararlar geliştirilmiştir.

Kentsel kamusal mekanların sosyal açıdan yeniden değer kazanımında, katılımcı tasarım süreci çalışmaları, tüm aktörleri harekete geçirerek aktif katılımlı bir ortam yaratılması ve bölgede çok yönlü analiz ile kaynakların, potansiyellerin, sınırlayıcıların,, alansal formların, eğilimlerin ve gelişimin temel prensiplerinin ortaya konması açısından yönlendiricidir. Bu bağlamda toplumsal tasarım konusu olarak kentsel kamusal mekanın yaşanabilirliğini artırmaya yönelik kriterler aynı zamanda sosyal açıdan değer kazanımında mekan tasarımına ve uygulamalarına yönelik temel prensipleri içerir. Bunlar;

- 1- Mekanlar yapılardan daha önemlidir
- 2- Mekanda erişilebilirlik ve hareket özgürlüğü sağlanmalıdır
- 3- Bölgede çok fonksiyonluluk olmalıdır
- 4- Bölgenin geçmişi gelişime yönelik önemli ipuçları verir
- 5- Mekan anlaşılabilir olmalıdır
- 6- Mekanlar ve yapılar insani ölçekte olmalıdır
- 7- İletişim ‘mekan’ oluşturur
- 8- İnsanları biraraya getirmeli, sosyal iletişime olanak tanınmalıdır

TOPLUMSAL DEĞER YARATMA PARAMETRELERİ

73

Tablo 3.2. Sosyal Açıdan Değer Yaratma Parametreleri

9- Uzun ömürlü ve esnek olmalıdır

9- Değişimin kontrolü sağlanabilmelidir.

Aynı zamanda bu prensipler toplumsal hedefleridir. Bu hedefler temel alınarak altı ana başlık altında ülkemiz şartlarına özgü toplumsal değer yaratma parametreleri tanımlanmaktadır. Bunlar; güvenlik, erişilebilirlik, çok fonksiyonluluk, kimlik ve imaj, sosyal yaşam ve esnekliktir. Araştırma kapsamında sosyal açıdan değer yaratımına yönelik bu parametreler ve alt bileşenleri tasarım değerlendirme çalışmaları kapsamında tasarım süreci aktörleri tarafından değerlendirilmektedir.

3.2.1.1. GÜVENLİK

Özellikle son dönemlerde kentsel çevrede bireyler çeşitli tehditlerle karşı karşıyadır. Doğal tehditler (hava kirliliği, su yetersizliği vb) gelişen teknolojinin de etkisiyle kontrol altına alınabilmesine rağmen, insan kaynaklı suç, terörizm, hırsızlık vb. tehditler ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı kentsel ortamda giderek artmaktadır. Kent bütününde incelendiğinde bu tür tehditlerin kentsel kamusal mekanlarda yoğunlaştığını görmekteyiz.

Güvenliğin yetersizliği, tehlikenin algılanması ve korku kentsel kamusal mekanların kullanımını ve başarılı kentsel çevrelerin oluşumunu tehdit etmektedir. Başarılı kentsel tasarımın vazgeçilmez öğelerinden biri mekanda güven duygusunun sağlanmasıdır.

Güvenlik son zamanlarda 'özel koruma' larla sağlanmakta, bu da kamusal ve kamusal yaşam kavramlarının anlamını yitirmesine ve giderek kaybolmasına neden olmaktadır. Özel koruma, bir alanın ya da mekanın fiziksel bir sınırlayıcı ile ayrılması (duvar, kapı vs.) ile olduğu gibi özel güvenlik elemanları ve kameralarla da sağlanabilmektedir.

Güvenlik kontrol sistemleri alanın kamusal olma özelliğini engellemekte, erişilebilirliği, eşitlik ilkesini ortadan kaldırmaktadır. Aynı zamanda bu yapı

kutuplaşmayı formülize ederek özel bir sonuç olmakta, kamusallığa ve sosyal yaşama önemli oranda zarar vermektedir.

3.2.1.2. ERİŞİLEBİLİRLİK

Kent merkezlerinde erişilebilirlik önemle ele alınması gereken bir konudur. Erişilebilirlik kapsamında kentsel tasarım terminolojisi açısından ele alınması gereken iki önemli konu; geçirgenlik ve okunabilirliktir.

Geçirgenlik: bir mekanda farklı akslar takip edilerek bir alandan başka alana veya olarak erişilebilirlik o alanın geçirgenliğini sağlar. Kentsel alanda geçirgenlik veya araç trafiğinin akışkanlığı ile tanımlanır. Yüksek geçirgenliğe sahip alanlar çok fonksiyonlu kullanımlara olanak tanıyarak o mekanda sosyal yaşamın akıcılığını ve canlılığını artırır. Mekanda hareketin analizi ve yönlendirilmesi konularında gerçekleştirilen kentsel tasarım çalışmaları geçirgenliği sağlayan önemli girişimler olarak karşımıza çıkar.

Okunabilirlik: Bir kentsel kamusal alanın okunabilirliği onun bireyler tarafından algılanıp algılanmaması ya da bireylere ne ifade ettiği ile ilgilidir. Geleneksel kentlerin okunabilirliği daha kolaydır. Ulaşım ağı yapısı mekanda önemli yönlendiricidir. Mekanda yönlenmeyi sağlayan akslar mekânın algılanmasını, anlaşılmasını ve okunabilirliğini etkiler.

Erişilebilirlik olgusu kapsamında toplumun her kesimine eşit olanaklar sunulması önem kazanmaktadır. Kentsel mekanda çoğu zaman engelliler, yaşlılar ya da bayanlar gibi sosyal gruplar eşit hareket ve seçenek olanağına sahip olamamaktadırlar.

İki tipte engellilik tanımlanabilir. ‘Tıbbi model’ engelli olmanın fiziksel rahatsızlık boyutuyla ilgilidir. Sosyal anlamdan çok bireyseldir. ‘Sosyal model’ ise toplumun ve çevrenin engellilerin hayatını kolaylaştıracak, hareketliliğini sağlayacak ve diğerleri ile eşit imkanlar sunacak biçimde tasarlanmamış olmasından kaynaklanan ve toplumsal boyutu ön plana çıkan modeldir.

Bütüncül tasarım sonuç ürün kadar davranışlar ve süreçlerle de ilişkilidir. Ancak birçok dış mekan tasarımcısı engellilerin ihtiyaçlarıyla ilgili olarak gerekli duyarlılığı göstermemektedir. Bunun doğal sonucu olarak engelliler yapı çevresine yabancılaşmaktadır.

Kentsel tasarım kapsamında çevresel düzenlemelerin amacı;

- Sosyal anlamda engelliğin (social model) tanımlanması ve bu yolla çevresel yetersizliklerin tanımlanması
- Parçacı yaklaşım yerine bütüncül yaklaşımla tasarımların gerçekleştirilmesi
- Genel konseptte birbirini tamamlayıcı düşünce ve fonksiyonların tanımlanması olmalıdır. Bu yolla kentsel kamusal mekanlar toplumun tüm kesimleri için erişilebilir olacak ve herkese eşit kullanım olanakları sunabilecek tasarım kriterlerine sahip olacaktır. Engellilik tasarım sürecinin önemli bir parçası olarak dikkate alınmalıdır.

Erişilebilirlik genellikle ulaşım anlamında tartışılmaktadır. Bütüncül kentsel tasarım farklı arazi kullanımlarının mekansal konsantrasyonu ile ilgilidir. Mekanların ve aktivitelerin erişilebilirliğini ve toplu ulaşımın da canlılığını sağlar. Otomobilité araca bağımlı çevreler oluşmasına neden olmakta aynı zamanda bireysel özgürlüğün kaynağı olarak da görülmektedir. Ancak otomobilité mekansal parçalanmayı ve buna bağılı olarak fonksiyonel parçalanmayı beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda kentsel mekanda sosyal segregasyon ve parçalanma giderek artmaktadır ki bu da toplumda bireylerin öğrenme, bireysel gelişim ve bilgi alışverişi fonksiyonlarını etkilemektedir. Bunun sonucu olarak kentsel tasarım literatüründe kentsel mekanda sosyal segregasyon ve bunun zarar verici etkileri giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır.

Duany, “segregasyonun bireyler üzerindeki etkilerini incelemiştir.”⁶⁰ Çocuklar daha homojen bir çevrede büyümekte, empati duyguları gelişmemekte ve ilerleyen

---

⁶⁰ Duany, A., Plater-Zyberk, E., Speck, J., (2000)., Suburban Nation: The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream, North Point Press, New York.

dönemlerde heterojen yapıya sahip bir topluma girdiklerinde uyum sorunu yaşamaktadırlar.

Bu tür mekanlar bütüncül tasarım yaklaşımına karşı 'kollektif duyumsamazlığı' yansıtmaktadır. Bu değişim trendi kapalı topluma, gizliliğe ve segregasyona isteği ortaya çıkarmaktadır. Kentsel tasarım-tasarımcı bu isteklere cevap vermek durumundadır. Bu, kentsel tasarımın bireysel ve kollektif isteklerin dengelenmesi anlamında önemli etik konularını ön plana çıkartmaktadır.

3.2.1.3. ÇOK FONKSİYONLULUK

Bir kentsel alanın barındırdığı fonksiyonlar ve canlılığı o alanın kullanımını etkileyen faktörlerdir. "Aktivitelerin çeşitliliği arttıkça, kentsel alan daha geniş kitle tarafından tercih edileceği için erişilebilirliği de artacaktır."⁶¹ Çeşitlilik çevre kalitesinin de belirleyicilerindendir. Farklı kullanımlara sahip kentsel kamusal alanlar kendilerine has ayırteci karakteristiklere sahiptirler. Geleneksel kentlerde yüksek yoğunlukta farklı kullanım alanları (konut, ticaret, rekreasyon vb.) yer almaktadır. Bu da kentsel kamusal mekanların hareketliliğini, güvenliğini ve ekonomik canlılığını beraberinde getirmiştir. Ancak geçen yüzyılda planlama politikası olarak benimsenen 'zoning' mekansal ayırımı beraberinde getirmiş, bu yaklaşımın sonucunda birçok büyük kentte ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak çağdaş tasarım çalışmaları çeşitliliği artırmayı amaçlamıştır. Çok fonksiyonluluk mekanın gece-gündüz kullanımları ile canlılığını sağlamakta bu da özellikle günümüzde çok gündemde olan güvenlik sorununa çözüm sunmaktadır.

Kentsel kamusal mekanlar sosyal etkileşim ve sosyal öğrenme için fırsatlar sunan alanlardır. Kentsel kamusal mekanlarda sosyal iletişim mekanının sunduğu aktivitelerin çeşitliliği ile ve bireylerin mekanda kalış süreleri ile yakından ilişkilidir. Başarılı kentsel kamusal mekan tasarımı farklı geçmişe, kültüre ve zevklere sahip

---

⁶¹ Southworth, M., (1987)., Theory and Practice of Contemporary Urban Design: A Look at Recent Urban Design Plans, University of California at Berkeley Press.

bireyleri mekana çekecek ve orada kalmalarını sağlayacak nitelikte aktivitelere sahip olmasıyla sağlanır.

3.2.1.4. KİMLİK VE İMAJ

Bir kentsel alanda imajın ve kolektif belleğin yaşatılmasında bölgede yer alan kültürel uygulamaların devamlılığının sağlanması son derece önemlidir. Bölgenin geçmişteki anlamsal değerlerinin günümüz şartlarında yaşatılması sosyal açıdan değer yaratmanın önemli bir boyutudur.

Geçmişle gelecek arasında bağ kurabilen, güçlü bir imaja sahip alanlar kenti turizm açısından da başarılı kılar. Kentlerde kimi zaman major bir landmark ile mekanda kimlik yaşatılırken çoğu zaman da cadde ve yapıların kalitesine bağlı olarak gelişen bütüncül bir etkiyle kimliğin mekana yansıtılması söz konusu olmaktadır. Mekanın başarısı onun kimlik ve imajının devamlılığı ile sağlanmaktadır. Kimlik ve imaj açısından mekanın analizinde dikkate alınacak kriterler;

- Bölgede yer alan landmark ve manzara noktaları
- Bölgenin ayırdedici özellikleri
- Bölgenin kamusal ve kamusal yaşam için önemli odak noktaları
- Kentsel sanat ve kent mobilyalarıdır.

Bir kentsel alanın algılanabilmesi ve kullanıcıya bir anlam ifade etmesi kimliği ve imajı ile doğrudan ilişkilidir. Algı ve estetik çevresel kalitenin önemli bir boyutudur. Bireyin mekanın anlamıyla bütünleşmesi mekanı sahiplenmesini sağlayacak ve mekanın yaşanabilirliğini artıracaktır. Bireylerin mekanı kullanımı onu nasıl algıladıklarına bağlıdır, farklı sosyo ekonomik yapıya ve farklı geçmişe sahip bireyler çevrelerini birbirlerinden farklı algırlar. Bu nedenle çevresel kalitenin oluşturulmasında farklı tercihler söz konusudur.

3.2.1.5. SOSYAL YAŞAM

Kentsel kamusal mekanlar kentlerin hayat bulduğu mekanlardır. Oyun sergilenen bir sahne gibidir. Bu açıdan incelendiğinde mekanda yer alan yapı elemanları, açık alanlar ‘mekan hissi’ yaratılmasında büyük önem kazanmaktadır. Mekanın kullanımlar açısından analizi çalışmaları kapsamında kentsel kamusal mekanların entegrasyonu önemle ele alınmalıdır. Önemli akslar ve ikincil mekanlar tanımlanmalı aynı zamanda kentsel kamusal mekan olarak değerlendirilebilecek potansiyel mekanlar dikkate alınmalıdır.

Kentsel açık alanların yaşanabilirliği kullanımı ile ilişkilidir; mekanın sosyal etkileşime ortam sağlaması, alanın kullanımını ve buna bağlı olarak çevre canlılığını beraberinde getirir. Bu bağlamda kentsel kamusal mekan çalışmalarında dikkate alınması gereken konular, tüm paydaşların, sosyal etkileşimi ve çevre canlılığını değerlendirmeleri olmalıdır. Kapalılık, proporsiyon ve mikroklima özellikleri mekanın kullanımında ve mekanda toplumsal yaşamın şekillenmesinde doğrudan etkilidir.

Toplumsal yaşam kalitesinin artırılmasında bölgede yer alan istenmeyen fonksiyonlar ve alanların tespiti önemlidir. Kaliteli kentsel kamusal mekanların çevresinde yer alan, barındırdığı fonksiyonlara bağlı olarak mekansal bütünlüğü bozan aynı zamanda çevreye etkilerinden dolayı (gürültü, kirlilik vb.) istenmeyen, bu nedenlerle kent merkezinde bulunması sakıncalı görülen birtakım mekanların ve fonksiyonların tespiti yapılarak kamusal yaşam kalitesi artırılmalıdır.

3.2.1.6. ESNEKLİK

Gelişimler gelecekteki değişimlere adapte edilebilir olmalıdır: araç kullanımının artması ve değişen ekonomik trendler yapıların kullanımını etkilemektedir. Yapıların tasarımında gelecekteki değişimler ve alternatif kullanımlar dikkate alınarak gerekli esneklik sağlanmalı, tüm yeni gelişimler mevcut kentsel dokuya uyumlu olmalıdır.

Kentsel kamusal mekanların yaşanabilirliği değişen kullanımlara ve değişen kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilmesine bu da mekanların geçmişten geleceğe teknik, ekonomik, estetik ve fonksiyonel açıdan adaptasyonunun sağlanmasına bağlıdır

Sosyal açıdan değer yaratma parametreleri toplumsal hedeflere ulaşmanın en önemli aracıdır. Bu bağlamda, tasarım süreci aktörlerinin toplumsal açıdan değer yaratımına yaklaşımlarını irdelemek amacıyla sosyal açıdan değerlendirme parametreleri ‘proje irdeme kriterleri’ olarak önem kazanmaktadır. (Ek 1).

3.3. ÇOK YÖNLÜ MEKANSAL ANALİZ / KENTSEL TASARIM ANALİZ KRİTERLERİ

Kentsel kamusal mekanda sosyal açıdan değer yaratacak program ve projelerin hayata geçirilmesinde öncelikle toplumsal yapının ve toplumsal yaşamın yansıtıldığı mekanın çok yönlü analizi gerçekleştirilmelidir.

Toplumsal, kültürel, ekonomik yapının sentezi, bölgede alan kullanım kalıplarının analizi, kimlik ögelerinin, tarihi ve kültürel yapının analizi tasarım çalışmalarında yönlendirici olacaktır. Çalışma alanı ve orada yaşayan toplumun doğru analizi ile sosyal kimlik ve topluma aidiyet hissi yaratılmasıyla birliktelikten kaynaklanan g oluşturulacak ve bu yolla çok yönlü değer kazanımı gerçekleştirilebilecektir. Bu bağlamda kentsel tasarım analizleri mekanın çok yönlü ele alınmasını sağlayacaktır.

Kentsel tasarım analizleri bağlamında bölgede kimlik ve imaj, kamusallık, fonksiyon ve erişilebilirlik önemli proje irdeme kriterleri olarak değerlendirilmektedir. Kentsel mekanların özgünlüğünün geliştirilmesi ve kentlileştirme bağlamında bölgenin algılanabilirlik ve anlaşılabilirliğine yönelik kimlik ve imaj analizleri kapsamında kentsel mekanlar, kentsel objeler ve kritik ivme yaratma potansiyeline sahip gelişme odakları alt başlıklarında kentsel simgeler tespit edilmelidir. ‘Kamusallık’ ifadesinin anlam kazanması ve geliştirilmesi bağlamında bölgede yer alan etkileşim odakları olarak nitelenen kentsel kamusal mekanlar analiz edilmeli, alan kullanım kalıpları bağlamında bölgede yer alan fonksiyonlar, sektörel çeşitlilik

ve alan kullanım kalıplarıyla ilişkilendirilen insani boyut, mekansal parçalanma ve toplumsal etkileşim odaklarının tanımlanması bağlamında bölgenin geçirgenliği ve okunabilirliğinin analizine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Bölgede mekansal analizlerin yanısıra, toplumsal analiz çalışmaları kapsamında tasarım süreci aktörleri tanımlanmalı, istek ve beklentilerini ortaya koyabilmelerine ortam yaratılmalıdır. Etkin toplumsal yapılaşmanın sağlanması, kompleks ve birbiri ile ilişkili sorunların çözümünü gerektirir. Toplumun ve kamu politikalarının başarısı için kullanıcı katılımı son derece önemlidir. Bu bağlamda kentsel kamusal mekanda sosyal açıdan değer yaratımında katılımcı tasarım önem kazanmaktadır.

3.4. BÖLÜM SONUCU

Katılımcı tasarım süreci ve sürecin bileşenleri olarak tanımlanan tasarım süreci aktörleri, çok yönlü değer yaratma parametreleri ve bu iki bileşenin karşılıklı etkileşimi, günümüz kentsel mekanlarında karmaşık ilişkiler sistemine dayalı heterojen toplumsal yapının kentsel kamusal mekan tasarımı çalışmalarına yansıtılmasını, çok yönlü değerlendirme çalışmalarını, uzlaşmayı ve yaratılan değerın tüm toplum tarafından sahiplenilmesini sağlar.

Bu bölümde, kentsel kamusal mekanların yeniden değer kazanımında önemli bir araç olan katılımcı tasarım süreci ve bileşenleri bağlamında çok yönlü değer kazanımına yönelik değerlendirme parametreleri tanımlanmaktadır.

Bu parametreler yeni dünya düzeni ile kentlerde kaybedilen sosyal değerlerin yeniden kazanımına yönelik olarak tanımlanmış kriterlerdir. Kentlerde kentsel kamusal mekanların sosyal boyutunu oluşturan bileşenlerdir, toplumsal tasarım hedefleridir.

Kentsel kamusal mekanın sosyal açıdan değer kazanımı ancak toplumsal tasarım çalışmaları ile mümkün olacaktır. Toplumsal tasarım ile dengelenmiş sosyal toplum yaklaşımı ancak kentsel kamusal mekanda çok fonksiyonluluk, birliktelik

yaklaşımlarıyla sağlanır. Sosyal çeşitliliğin fiziksel düzenlemelere yansıtılması gerekir. Bu kapsamda sosyal açıdan değer kazanımına yönelik değerlendirme parametreleri tanımlanmıştır.

Bir kentsel kamusal mekanın çok yönlü analizi yeniden değer kazanımına yönelik plan ve projelerin hayata geçirilme sürecini hızlandırır, aynı zamanda süreç içerisinde doğru kararlar alınmasını sağlar. Bu bağlamda mekanda fiziksel ve toplumsal yapının ortaya konmasına yönelik kentsel tasarım analiz çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Katılıma, şeffaflığa ve aktörler arası interaktif iletişime dayalı toplumsal tasarım sosyal tasarım hedeflerinin gerçekleştirilmesi sürecidir ve ancak katılımı, ortaklıkları, organizasyon şemasını ve yasal çerçeveyi içeren örgütlenme modeli ile ortaya konulabilir. Organizasyon şeması ve katılımcı süreci içeren örgütlenme modeli ile kentsel kamusal mekanların yeniden kazanımı toplumsal tasarım sürecinin de oluşturulmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM 4. TAKSİM – ŞİŞLİ AKSI ÖRNEĞİNDE TASARIM DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde, kentsel kamusal mekanlarda çok boyutlu kentsel yenileme konusunda araştırmanın kuramsal altyapısını oluşturan temel prensipler bağlamında, Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilen çevre düzenleme ve cephe düzenleme projelerinin irdelenmesi ve elde edilen veriler ışığında gelecekte kentsel kamusal mekanlara ilişkin çalışmalarda ele alınması gereken temel konuların ‘proje geliştirme’ boyutunda nasıl anlamlandırılması ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği konularında yeni açılımlar getirmesi amaçlanmaktadır.

Kuramsal çalışma bütününde, kentsel kamusal mekanlarda yeniden değer kazanımını, bu mekanları etkileşim içinde olduğu diğer sistemlerle birlikte oluşturduğu bir bütün olarak değerlendiren, çok boyutlu, yalnızca fiziki anlamda değil sosyal, ekonomik ve ekolojik anlamda değer kazandıran ve tasarım sürecinin tüm aktörleriyle bütünleşen, katılımcı geliştirme araçlarına temel sağlayan kavramlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Alan çalışması ile geliştirilen kavramsal ve düşünsel yaklaşımın tasarım ortamında somutlaştırılması, uygulama yöntemleri tanımlanmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar yaratması adına ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda kentsel kamusal mekanda değer yaratılmayan uygulamalara eleştirel bir bakışın da yer alması amaçlanmaktadır.

Söz konusu projelerin uygulanmış olması, çevresinde yarattığı etkileri tanımlama açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, örnek projelerin uygulama sonuçlarının katılımcı tasarım süreci aktörleri tarafından değerlendirilmesi ve sayısallaştırılabilen verileri düşünsel ve kavramsal temeller bazında irdelenmiş ve görsel araçlarla aktarılmıştır.

Metodoloji: Alan araştırması kapsamında Taksim – Şişli aksında kentsel tasarım analizleri ve tasarım değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Tasarım değerlendirmesi de iki aşamadan oluşmaktadır. İlki bölgede çok yönlü değer yaratma

olgusunun paydaşlar tarafından değerlendirilmesidir. Bölgede yer alan aktörlerin tanımlanan ekonomik, çevresel ve sosyal değerlendirme kriterlerine (Bknz. Tablo 3.1.) yaklaşımlarının ortaya konması amacıyla tasarım süreci aktörleriyle (yerel yönetim, yerel girişimci, stk, yerel halk) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İkinci aşama ise paydaşların sosyal açıdan değer yaratma parametreleri ve alt bileşenlerine yaklaşımlarının tespiti çalışmalarını içerir. Tasarım değerlendirme formu ile tanımlanan faktörler çok iyi (+2), iyi (+1), orta (0), kötü (-1) ve çok kötü (-2) değerler verilerek her aktör tarafından değerlendirilir (Bknz. Ek1.). Yerel yönetim (25), yerel girişimci (25), sivil toplum kuruluşları (25) ve yerel halk (25) olmak üzere toplamda 100 tasarım süreci aktörü tarafından değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

4.1. TAKSİM – ŞİŞLİ AKSI ÇEVRE DÜZENLEME VE CEPHE REHABİLİTASYON PROJELERİ

Cephe rehabilitasyon projesi, Harbiye Divan Oteli önünden Şişli Camii Önu'ne kadar olan bölgede, Cumhuriyet ve Halaskargazi Caddeleri üzerinde yer alan, zengin tarihi ve kültürel mirasa sahip aynı zamanda kent bütününde önemli bir prestij mekanı olarak tanımlanan bölgede gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında caddeler üzerinde yer alan bina cephelerinde, yönetmelikler çerçevesinde düzenleme ve iyileştirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Proje Şişli Belediyesi koordinatörlüğünde mülk sahiplerine tebligat yapılması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Belediyenin binalar için hazırladığı öneri projeler dikkate alınarak ya da bina yönetim kurullarının kararları doğrultusunda projeler hazırlatılarak uygulama yapılmıştır. Bölgenin kent genelinde incelendiğinde önemli bir iş ve ticaret aksı niteliğinde olması ve bölgenin yüksek sosyo ekonomik yapısı projenin uygulanabilirliğini artırmıştır. Yapılan çalışmalarla zengin yapı stoğunun İstanbul'a tekrar kazandırılması amaçlanmaktadır.

Projede amaç, silüetlerde görülen ve caddenin iki yanında eşit dağılmış bulunan binaları tek tek ele alıp tipolojik etüdlerini yapmak ve tarihsel kimliğini incelemek değil bölgeye yeniden kimlik kazandıracak müdahaleler olarak belirtilmektedir.

Taksim – Şişli aksı çevre düzenleme proje senaryosu kapsamında: kentsel doku koruma ve geliştirme, kentsel belleği oluşturan kimlik öğelerinin yeniden kazanımı, alanın ulaşım düzenlemesi, yaya aksı düzenleme ve bağlantılarının geliştirilmesi konuları yer almaktadır. Bölge, ana arter kapsamında yer aldığından dolayı proje, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yatırım Planlama Müdürlüğü Projeler Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır. Projede geniş ve sürekli yaya ulaşım aksı ile bölgede yer alan önemli merkezleri ve kamusal mekanları bütünleştirmek hedeflenmiştir. Proje raporunda, “metro güzergahının ve istasyonlarının devreye girmesinin ilgili ulaşım koridorunda yeni düzenlemelerin zorunlu hale gelmesine yol açtığı, bölgede rekreatif düzenlemelere ve yeşil alanlara olan ihtiyaçların öncelik kazandığı ve proje ile bu gereksinimleri karşılamaya yönelik, kentin estetiğine ve ulaşım önceliğine katkıda bulunacak düzenlemelerin hedeflendiği belirtilmektedir”⁶² (Şekil 4.1.).

Sorunlar;

- Bölgede 1970’li yılların sonlarına doğru araç trafiğinin kent merkezine girmesiyle trafik ve otopark sorunu kentin en öncelikli sorunları haline gelmiştir.
- Aşırı trafik yoğunluğu ve bölgede tercihli yol sistemine geçişle caddenin iki yakası birbirinden ayrılmış ve yayaların karşıdan karşıya geçmesi olanaksız hale gelmiştir.
- Alan kullanım kalıplarına bağlı olarak bölgede gözlenen sektörel çeşitlilik özellikle iş ve ticaret aktivitelerinin bölgede yoğun biçimde yer bulmasına, aşırı kullanıma, yaya ve taşıt yoğunluğuna, istenmeyen mekansal değişimlere, kaosa ve dolayısıyla fiziksel, görsel ve psikolojik konforsuzluğa neden olmaktadır.
- Son zamanlarda tüm kentsel mekanlarda bireyleri tehdit eder konuma gelen güvenlik sorunları, gece-gündüz kullanım farklılıkları ve özellikle gündüz

---

⁶² TAKSİM-MECİDİYEKÖY-MASLAK ANA ARTER İLE YAKIN ÇEVRESİ DÜZENLEME VE REHABİLİTASYON PROJESİ RAPORU. 2000. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Projeler Daire Başkanlığı, Yatırım Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

aşırı kullanım yoğunluğuna sahip olması nedeniyle bölgeyi tehdit eder durumdadır.

- Bölgede yer alan tarihi ve kültürel değerler köhneme sürecine girmiş durumdadır.
- İstanbul'un tarihine damgasını vurmuş değerli yapı stoğuna sahip bölgede, sektörel değişimler ve insan profillerindeki değişimlere paralel olarak bugünkü yapı cepheleri 1930'lu yıllardan günümüze kadar kentsel ve mimari dokunun zaman içindeki değişimini göstermesi bağlamında önemlidir. Bakımsızlık, reklam ve tabela yoğunluğu önemli ölçüde görüntü kirliliği yaratmaktadır.
- Bölgede kapalı alanlar dışında kalan mekanlar 'boşluk' olarak tanımlanmış, cadde ve sokaklar yalnızca ulaşım kanalları olarak görülmüş ve caddelerin kesişim noktalarında yer alan kent meydanları ulaşım araçlarının transfer peronlarına dönüşmüştür, bir anlamda trafiğin istilasına altındadır. Tüm bu değişimler insani boyutu aşan mekansal parçalanmaya, kentsel kamusal mekanlar arasında ve sosyo kültürel merkezlerle bağlantı kopukluğuna neden olmuştur.
- Bu kopukluğa bağlı olarak kentsel strüktürde kentsel kamusal mekan sistematizi ve etkin aktivite odakları oluşturulamamaktadır.

Olanaklar;

- Kent bütününde önemli bir prestij aksı olarak tanımlanan proje alanının çağdaş bir merkez olarak yeniden değer kazanımına elverişli konumu
- Zengin toplumsal, kültürel ve tarihsel değerlere ve mirasa sahip olması
- Aksın Taksim ve Mecidiyeköy gibi merkezleri bağlaması nedeniyle stratejik konumu
- Metro güzergahı üzerinde olmasının sağladığı ulaşım olanakları
- Proje alanı çevresinde yer alan sosyo kültürel aktivite merkezleri (Lütfi Kırdar Sergi Sarayı, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Hilton Fuar ve Sergi Salonu vb.)
- Kent bütününde incelendiğinde bölgenin yüksek sosyo ekonomik yapısıdır.

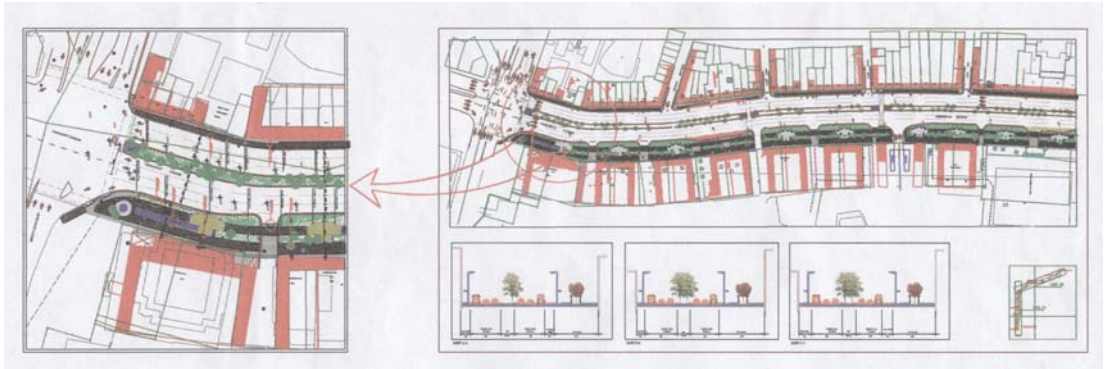
Hedefler;

- Gerçekleştirilen projelerle, görüntü kirliliğini oluşturan etmenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik müdahaleler gerçekleştirmek,
- Reklam ve tabelaların yönetmelikler çerçevesinde düzenlenmesi ya da kaldırılması,
- Binaların işgallerinden arındırılması, yapılaşmaların görsel kirliliklerinin kontrol altına alınması ile kentin yapısal görüntüsünün tesadüfi biçimlenmelerden, ekonomik yetersizliklerle terkedilmiş birlikteliklerinden kurtarılması,
- Cephe temizleme ve bakım işlemleri gerçekleştirmek
- Tarihsel ve toplumsal belleğin geliştirilmesi adına bölgeye yeniden kimlik kazandıracak müdahaleler gerçekleştirmek,
- Aks üzerinde trafik düzenleme çalışmaları gerçekleştirmek (yol aksı simetrisi, kavşak düzenlemesi, sinyalizasyon gibi)
- Yaya aksı düzenleme ve bağlantılarını geliştirmek, geniş ve sürekli yaya ulaşım aksı ile bölgede yer alan önemli merkezleri ve kentsel kamusal mekanları bütünleştirmek, kritik ivme odakları arasında sinerji sağlayacak ve kentsel kamusal mekanlar sistemi oluşturacak çözümler geliştirmek,
- Aks boyunca yeşil alan düzenlemeleri ile bölgede yer alan gürültü kirliliğinin ve çevre kirliliğinin minimize edilmesine yönelik girişimler geliştirmek
- Rekreatif düzenlemeler ve kentsel kamusal mekan düzenlemeleri ile etkin bir kamusal etkileşim sistemi geliştirmek hedeflenmektedir.

Perspektifler;

- Taksim ve Şişli gibi kent bütününde önemli iki çekim noktasını birleştiren aksın bu iki çekim noktası arasında aktivite aksı anlamında bir kentsel omurga oluşturmasını sağlamak,
- İş ve yaşam alanlarına servis sağlamak üzere, raylı sistem ve karayolu ulaşım seçeneklerini birbiriyle entegre şekilde geliştirmek, metro güzergahının ve istasyonlarının devreye girmesiyle ulaşım koridorunda birtakım düzenlemeler gerçekleştirmek (tercihli yol sisteminin kaldırılması, minibüs hatlarının kaldırılması, otobüs hatlarının azaltılması gibi.)

- Yoğun taşıt trafiğinin olumsuz etkilerini azaltabilmek amacıyla yaya kaldırımını üzerinde uygun bölgelerde yeşil aks ve bitkilendirme çalışmaları ile yaya ve taşıt trafiği arasında sınır oluşturmak,
- Kavşak noktalarındaki görsel kargaşayı ve referanssızlığı giderebilmek amacıyla kavşak düzenleme ve sinyalizasyon çalışmaları gerçekleştirmek,
- Toplumsallaşma mekanları olarak tanımlanan yaya aksları üzerinde kentsel aksesuarlar ve kent mobilyaları kullanılarak aktivite odakları yaratmak,
- Aks boyunca görsel kirliliği azaltmak ve zengin tarihsel mirası yaşatmak amacıyla cephe düzenleme çalışmaları kapsamında bina cephelerinin bakımının yapılması (mülk sahiplerine tebligat yapılması yoluyla), reklam ve tabelaların yönetmelikler çerçevesinde değerlendirilmesi,
- Altyapının arterler boyunca bir galeri sistemi içerisinde taşıt aksından bağımsız olarak planlanması,
- Kentli düşüncesinin yerleştirilmesi amacıyla çevre merkezleri kurularak halka konu ile ilgili eğitim ve seminerler verilmesi,
- Bölgede giderek artan otopark ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak Taksim Gezi Parkı bölgesinde ve Elmadağ-Harbiye bölgesinde yer altı otoparkları planlanmasıdır.

Şekil 4.1. Taksim – Şişli Aksı Düzenleme Projesi

4.2. PROJE İRDELEME KRİTERLERİ

Bu bölümde, Taksim-Şişli çok yönlü mekansal analizin araçları olarak kentsel tasarım analiz kriterleri bağlamında ve katılımcı tasarım sürecinin bileşenleri olarak

tanımlanan paydaşlar, çok yönlü değerlendirme kriterlerine yaklaşımları, sosyal açıdan değerlendirme parametrelerine yaklaşımlarını içeren tasarım değerlendirme kriterleri bağlamında irdelenmektedir.

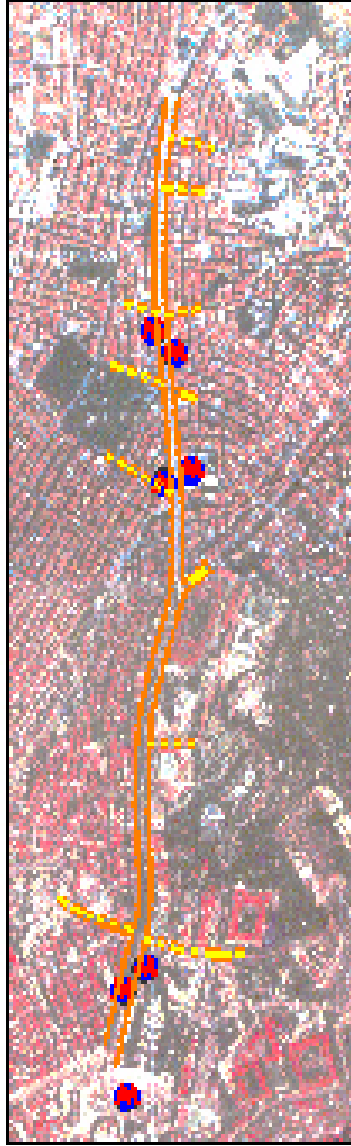
4.2.1. KENTSEL TASARIM ANALİZLERİ

Bölgede kimlik - imaj, fonksiyon ve erişilebilirlik açısından çok yönlü kentsel tasarım analizleri gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.2.). Bu bağlamda bölgede kritik ivme yaratma potansiyeline sahip odaklar olarak Taksim Meydanı, Divan Oteli önü, Uğur Mumcu Anıtı ve çevresi (Harbiye), Nişantaşı ve Şişli Camii önü tespit edilmiştir. Bölgenin algılanabilirlik ve anlaşılabilirliğine yönelik kimlik ve imaj analizleri kapsamında önemli kentsel simgeler olarak bölgede ve çevresinde yer alan kentsel mekanlar ve kentsel objeler tespit edilmiştir. Bu bağlamda önemli kentsel mekanlar; Taşkışla binası, Harbiye Radyo Evi, Harbiye Açık Hava Tiyatrosu, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Salonu, Harbiye Askeri Müze, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Notre Dame De Sion Kilisesi, Atatürk Müzesi ve Şişli Camii'dir. Önemli kentsel objeler ise; Taksim Anıtı, Uğur Mumcu Anıtı, Nişantaşı olarak tespit edilmiştir. (Resim 4.1., 4.2., 4.3., 4.4., 4.5.,4.6., 4.7., 4.8., 4.9., 4.10.).⁶³

Bölgenin kapalılık, proporsiyon, iklim mikro özelliklerini tanımlamaya yönelik olarak kamusal yaşamı, canlılığı, önemli kamusal mekanları analiz edilmiştir. Bu bağlamda toplumsal etkileşim ortamı olarak bölgede yer alan kentsel kamusal mekanlar; Taksim Meydanı, Taksim Gezi Parkı, yayalaştırılan Talimhane Bölgesi, Halaskargazi ve Cumhuriyet Caddeleri boyunca devam eden yoğun yaya kullanım aksı, Rumeli ve Valikonağı Caddeleri çevresinin son zamanlarda artan prestijine ve bölgede yer alan alışveriş aktivitelerine bağlı olarak yoğun yaya kullanım alanları ve Şişli Camii Önü'dür.

---

⁶³ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

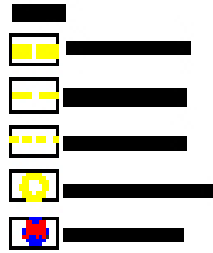
*İN SANI BOYUTU → AYA BİRLEŞİLEBİLİRLİK

*MEKANSAL PARÇALANMA ⇒ TAŞIT HAREKETLİLİĞİ

*TOPLUMSAL ETKİLEŞİM ODAKLANI ⇒ METRO İSTASYONLARI

Şekil 4.2. Kentel Tasarım Analizleri

Bölgede alan kullanım kalıpları incelendiğinde; karma kullanımın sektörel çeşitliliği getirdiği gözlenmektedir. Ticaret alanları, alışveriş merkezleri toplam zemin kullanımlarının %90,71'ini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra dinlenme-eğlence (restaurant, cafe, bar vb.), hizmet aktiviteleri, bankalar, elçilikler, turizm acentaları, kamu binaları, iş merkezleri zemin kullanımlarında %9,29'luk dilimi oluşturmaktadır. Bölgede gözlenen bu sektörel çeşitlilik bölgenin sosyal ve ekonomik anlamda ilçe ve kent ölçeğinde önemli bir merkez olmasını sağlamaktadır.

Bölgenin geçirgenliği ve okunabilirliğinin analizine yönelik yaya ve araç hareketliliği, önemli akslar, ulaşım alternatifleri ve bağlantılar tanımlanmıştır. Bölgede yoğun taşıt hareketliliği mekansal parçalanmayı da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Halaskargazi ve Cumhuriyet Caddeleri 1. derecede yoğun taşıt kullanım aksları, Valikonağı, Rumeli, Elmadağ ve Asker Ocağı Caddeleri 2. derece akslar ve bunlara bağlantı sağlayan, nispeten daha az kullanım yoğunluğuna sahip olan caddeler de 3. derece akslar olarak tanımlanmaktadır. Bölgede alan kullanım kalıplarına bağlı olarak akslar boyunca yoğun yaya sirkülasyonu gözlenmektedir. Taşıt trafiğinden kaynaklanan mekansal parçalanma mekanda insani boyutu aşan dolayısıyla yaya erişilebilirliği azaltan gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra metro istasyonları ve çevreleri yoğun yaya kullanımlarının gözlendiği, toplumsal etkileşim odakları oluşturma potansiyeline sahip yaya aksları ile açık mekanlar sistemi oluşturacak biçimde değerlendirilmesi gereken mekanlardır.

Resim 4.1. Askeri Müze⁶⁴

⁶⁴ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

Resim 4.2. Radyoevi⁶⁵

Resim 4.3. Nişantaşı⁶⁶

Resim 4.4. Uğur Mumcu Anıtı⁶⁷

Resim 4.5. Şişli Camii⁶⁸

---

⁶⁵ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

⁶⁶ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

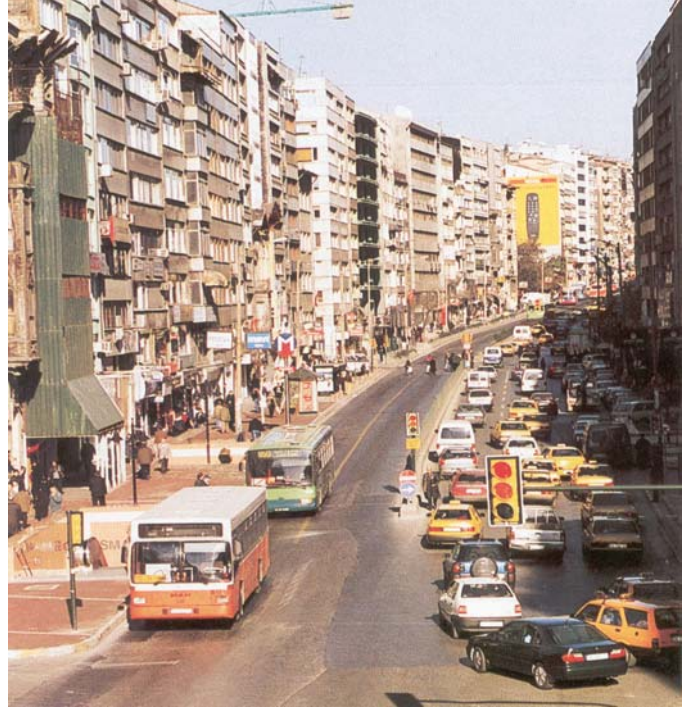
⁶⁷ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

⁶⁸ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

Resim 4.6. Atatürk Müzesi⁶⁹

Şekil 4.7. Halaskargazi Caddesi Genel Görünüş

Şekil 4.8. Şişli Camii Önü Düzenleme Sonrası Görünüş

⁶⁹ ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması, İstanbul.

Şekil 4.9. Bölgede Gerçekleştirilen Düzenleme Çalışmaları

Şekil 4.10. Bölgede Gerçekleştirilen Düzenleme Çalışmaları

4.2.2. TASARIM DEĞERLENDİRMESİ

Kent ölçeğinde önemli bir prestij mekanı olarak tanımlanan Taksim – Şişli aksında, katılımcı ortamın, aktörlerin, ortaklık şemalarının gözardı edildiği geleneksel yöntemle gerçekleştirilen tasarım çalışmaları ve müdahaleler sonucu toplumsal tasarımın gerçekleştirilemediği, çok boyutlu değişimin dönüşümün sağlanamadığı gözlenmektedir. Çok yönlü değer kazanımının sağlanabilmesi amacıyla toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde bölgede yer alan aktörlerin sürece dahil olması kullanıcı – mekan ilişkisinin tespitine yönelik yeni açılımlar getirmesi nedeniyle büyük önem taşımaktadır.

Bu nedenle alan çalışması kapsamında, bölgede gerçekleştirilen düzenlemelerin toplumsal açıdan değer yaratma parametreleri çerçevesinde incelenmesini sağlayacak tasarım değerlendirmesi gerçekleştirilecektir.

4.2.2.1. PAYDAŞLARIN TANIMLANMASI VE BÖLGEDE ÇOK YÖNLÜ DEĞER YARATMA OLGUSUNUN PAYDAŞLAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Taksim – Şişli aksı örneğinde gerçekleştirilen projelerin irdelenmesi çalışmaları sürece dahil olan aktörlerin, projenin oluşturulma, uygulama süreçlerinin ve ortamların tanımlanmasını gerektirir. Taksim – Şişli aksının katılımcı süreç ve toplumsal tasarım olgusunun parametreleri olarak tanımlanan aktörler, değer yaratma kriterleri, katılımcı ortam ve katılım metodları, süreç içerisinde aktörlerin kısa / orta / uzun vadeli değerleri bağlamında irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Kullanıcı mekan ilişkisinin tespit edilmesine ve toplumsal değer yaratma hedeflerinin ortaya konmasına yönelik yeni açılımlar geliştirilmesi amacıyla toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde aktörlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Paydaşlarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda aktif katılımlı ve çok aktörlü yapıyla tasarımılanan mekansal öğeler ile çeşitlilik açılımlarını geliştiren mekansal organizasyon kalıpları, kendini yeniden üretebilir (esnek) kentsel yapı kalıpları, anlam yoğunluğu ile algılanabilirlik ve anlaşılabilirlik sağlayan kentsel kamusal mekanlar bütünü, fiziksel, görsel ve psikolojik anlamda konforlu ve güvenli mekan tanımları ve birbirleriyle bağlantılanan, ‘uyum ve denge’yi gözeten kentsel kamusal mekan sistemi oluşturulabileceği sonucu ortaya konmaktadır.

Paydaşlarla gerçekleştirilen görüşmelerde bölgenin ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan değer kazanımında etkin rol oynayacak kaynaklar, potansiyeller ve öneriler ortaya konmuştur. Yenilenebilir enerji kullanımına yönelik teknik öneriler, çevre kirliliğinin ve taşıt trafiğinin azaltılmasına yönelik alınabilecek önlemler , kentsel peyzaj açısından dikkate alınması gereken potansiyeller ve sorunların çözümüne

ilişkin birebir çözüm önerileri ortaya koyabildikleri ancak tüm bunların bir sinerji ortamı yaratılarak değerlendirilememesi sonucu uzun vadeli ve bütüncül çözümler üretilmediği gözlenmektedir.

Gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen önemli sonuçlar incelendiğinde; Taşıt trafiğinin bölgenin gelişiminde önemli bir sınırlayıcı olduğu, bölgeye metronun gelmesiyle Taksim-Mecidiyeköy aksında transit geçişin kolaylaştığı ancak hat üzerinde minibüs seferlerinin kaldırılması, otobüs seferlerinin azaltılması ve otobüs tercihli yolun kaldırılması ile özel araç kullanımının artması sonucu taşıt trafiği ve otopark ihtiyacının beklenilenin aksine arttığı belirtilmektedir.

Taksim Anıtı ve Şişli Camii Önü'nün görsel odak noktaları olarak önemli potansiyeller oluşturduğu ancak bu bölgelerin mevcut taşıt trafiğinden arındırılarak yeniden ele alınması gerektiği belirtilmekte, Nişantaşı ise konumu ve çevresindeki kullanımlar nedeniyle anıtsal niteliğini kaybetmekte, algılanamamakta bu bağlamda olumsuz örnek olarak değerlendirilmektedir. Görsel odak noktalarının önemli potansiyeller olarak çevreleriyle birlikte yeniden ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Her kesimden kentlinin serbest olarak biraraya gelebileceği, buluşabileceği, etkinlik sergileyebileceği, düşüncelerini ve taleplerini dile getirebileceği kentsel kamusal mekanlar kentsel dokunun çekim eksenleri ve çekim merkezleri olarak kullanılmalıdır. Bu bağlamda Nişantaşı sokakları sokak kafeleri, sergiler ve sanat etkinlikleri ile önemli aktivite merkezleri olarak değerlendirilmekte, bunun yanı sıra Hilton fuar merkezi ve Lütfi Kırdar Sergi Sarayı çevresi kent bütününde fuar, sergi ve kongre merkezi olarak tanımlanmaktadır. Proje alanının çevresinde yer alan bu tür yoğun aktivite merkezleri kent ölçeğinde Taksim – Şişli aksının önemini artırmaktadır. Ancak yaşanan trafik yoğunluğu nedeniyle aks üzerinde toplumsal iletişim odakları oluşturulamadığı, metro istasyonları ve çevrelerinin yoğun yaya kullanımı nedeniyle aktiviteye olanak tanımadığı, Şişli Camii Önü'nün zaman zaman aktivite merkezi olarak değerlendirildiği ancak araç trafiğinin bu aktiviteler için önemli bir engel teşkil ettiği öne sürülmektedir.

Caddenin iki tarafı arasındaki kopukluğun ve kentsel kamusal mekanlarla yeni bağlantılar yaratılmamasının yoğun taşıt trafiğinden ve insani ölçeği aşan yol genişliklerinden kaynaklandığı, taşıt trafiğinin azaltılmasına yönelik fiziki ve idari anlamda alınacak önlemlerle sorunun önlenebileceği belirtilmektedir.

Mevcutta kentsel kamusal mekanlar arasında ilişkinin söz konusu olmadığı, kentin bütünlüğü adına her ölçekte bütünlük sağlanması gerektiği ve çevrede önemli sosyo kültürel merkezlerin ve Nişantaşı gibi sosyal aktivite merkezi olarak nitelendirilebilecek bölgenin varlığı dikkate alınarak bu merkezlerle bağlantılar yaratılması gerektiği belirtilmektedir.

Potansiyel aktivite odakları ve çekim merkezlerinin sinerji ve zincirleme etki yaratarak birbirini tetiklemesi ile çevrenin çok yönlü değer kazanımına öncülük edecek bağlantılar yaratılması sağlanır. Bu tür bir yaklaşım da ancak kentsel tasarım politika, strateji ve planlar bütünlüğü içinde, tasarım kararlarının yönlendiriciliğinde ve tüm süreç içerisinde farklı aktörlerin katılım ve yönlendiriciliği çerçevesinde alt müdahalelerle mümkündür.

Bölgeye metronun gelmesiyle aks üzerinde transit geçişin kolaylaşmasıyla yaya kullanımının azaldığı ve bunun ekonomik yansımalarının yaşandığı bölgede yer alan iş çevresi tarafından belirtilmektedir. Ayrıca Şişli'de yer alan alışveriş merkezinin farklı ihtiyaçlara cevap verebilmesi ve metro ile erişilebilirliğinin yüksek olması nedeniyle tercih edildiğini ve bunun sonucunda bölgede ticari hareketliliğin azaldığı öne sürülmektedir.

Bunun yanı sıra bölgede güvenliğinin artırılmasına yönelik girişim olarak aydınlatma armatürlerinin uygun yerleştirilmiş olması, çevre temizliği, otobüs durakları ve reklam elemanlarının bakım ve onarımlarının yapılması vandalizmin önlenmesinde ve güçlendirilmiş mekansal duyarlılığın oluşturulmasında etkili öğeler olarak değerlendirilmektedir.

Çevresel açıdan yenilenebilir enerji kullanımına yönelik önlemlerin alınabileceği (güneş enerjisi depolayan aparatların kullanımı gibi), kullanılan malzeme seçiminde ve uygulamada çevreye duyarlılığın ve yeni teknoloji kullanımının yüksek maliyet gerektirmesi nedeniyle gerçekleştirilemediği ancak bakım maliyetleri ve uzun vadeli getirileri düşünüldüğünde bu malzemelerin kullanımının daha rasyonel çözümler sunacağı ortaya konmaktadır.

Ekonomik açıdan bölgenin doymuşluğu cephe rehabilitasyon projesinin uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Bina yönetim kurulları aldıkları kararlar doğrultusunda ve belediyenin yönlendiriciliğinde ekonomik yatırım yapmışlardır. Gerçekleştirilen çalışmalarla sadece görsel kirliliğin azaltılmasının amaçlandığı, reklam getirisi çok yüksek olan bölgede reklam tabelalarının kaldırılmadığı ancak reklam vergi gelirlerinin yükseltildiği belirtilmektedir. Yaya aksı ve trafik düzenlemesi çalışmaları kapsamında ise tüm aktörlerin süreç dışında yer aldığı tespit edilmiştir. Süreç içerisinde çoğu zaman çalışmaların amaçları hakkında dahi bilgi alınamadığı gözlenmektedir. Ancak katılımın süreklilik taşıyan amacı yeniden değer yaratma olgusunun tüm topluma açılması ile anlam kazanır. Katılanların kendi görüşlerini temsil etmelerinin yanı sıra bilgi paylaşımı esastır. Daralan katılım modelinin dışlayıcı sonuçlar, geçici çözümler, değer yaratılmayan mekanlar oluşturacağı açıktır. Türkiye'nin kendine özgü araformlarına koşut olarak her ölçekte gelişim programları için farklı toplumsal kesimlerin istem ve alışkanlıklarına uygun alt açılımlar geliştirilmelidir.

Bölgede son yıllarda konaklama amaçlı kullanımlarım (otel vb.) yer seçtiği, bunda çevrede yer alan Taksim, Harbiye gibi (sergi, turizm ve kültür merkezi) merkezlerin bulunmasının etkili olduğu öne sürülmektedir. Kent bütününde ekonomik ve sosyal anlamda canlılığın yaşandığı bölgede ulaşım, altyapı, çevresel geliştirme konuları ve toplumsal, kültürel, ekonomik etkileşim alanları geliştirilerek kentsel yenileme ve yeniden değer yaratma adına katalizör ortamlar sağlanabilecektir.

Tablodan görüldüğü gibi, alan çalışması kapsamında yerel yönetim temsilcileri ile yapılan görüşmelerde kısa vadede bölgenin prestijinin ve dolayısıyla sosyal ve

ekonomik açıdan değerinin artırılması beklenmektedir (Tablo 4.1.). Bu kapsamda çevre kalitesi sağlamaya yönelik birtakım fiziksel düzenlemeler ön plana çıkmaktadır. Bölgede trafik düzenlemesine yönelik olarak taşıt aksı simetrisi, şerit sayısı düzenlemeleri, kavşak düzenlemeleri gibi birtakım çalışmalar gerçekleştirildiği bunun yanı sıra yaya aksında yer yer yeşil alanlarla gürültü perdesi oluşturulması ve kent mobilyaları yerleşim çalışmaları ile kısa vadede bölgede değer yaratımı hedeflenmiştir. Trafik yoğunluğunu azaltmak ve metro kullanımını teşvik etmek amacıyla tercihli yol sistemi kaldırılmış, otobüs hat sayıları da azaltılmıştır. Yol aksından bağımsız olarak bölgede altyapının yenilenmesiyle kısa vadede değer yaratımının hedeflendiği belirtilmektedir.

Yerel yönetimle yapılan görüşmelerde bölgenin çok yüksek reklam getiri potansiyeline sahip olduğu belirtilmekte ve bu bağlamda orta vadede yerel vergi oranlarının artırılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda projenin kamu bilinci yaratılarak bakım gibi kamu harcamalarını azaltacağı ve gerçekleştirilecek diğer projeler için referans alınacağını öne sürmektedirler. Kent bütününde gerçekleştirilecek diğer projeler için örnek teşkil etmesini amaçlamaktadırlar. Bölgenin ekonomik doymuşluğunun projenin uygulanmasını kolaylaştırdığı, bölgeye özgü bu yapının avantaj sağladığı belirtilmektedir. Ancak daha alt gelir grubuna sahip bölgelerde benzer yaklaşımın söz konusu olamayacağı açıktır.

Yerel yönetimin kentsel kamusal mekanlarda ekonomik ve sosyal canlılığın ve devamlılığın sağlanması, mekan ve yaşam kalitesinin artırılması, konfor sağlanması, kamu bilincinin artırılması ve çok aktörlü yapıyla katılımın sağlanması konularında uzun vadede değerlere ve beklentilere sahip olduğu gözlenmektedir. Proje çalışması kapsamında kamu bilincini artırmaya yönelik bölgede yer alan okullarda toplantılar düzenlenmesi ve eğitimler verilmesi planlanmışsa da süreç içerisinde hayata geçirilememiştir.

İBB Projeler Daire Başkanlığı Yatırım Planlama Müdürlüğü'nün bölge için hazırlamış olduğu çevre düzenleme projesinin bağlayıcılığında tüm diğer yerel

yönetim temsilcilerinin kararlar geliştirdiği ve bu yapılanmanın kısa, orta ve uzun vadeli değerlere yansıdığı görülmektedir.

İBB Yatırım Planlama Müdürlüğü, Şişli Belediyesi ve mülk sahipleri projeleri finanse eden yerel girişimciler olarak süreçten ekonomik değerlere ilişkin kısa vadeli beklentilere sahiptirler. Metronun faaliyete geçmesiyle bölgede yaya kullanımının azaldığı, bunun ekonomik yansımalarının yaşandığı, Şişli'de yer alan alışveriş merkezinin bölgede ekonomik canlanmayı azalttığı sonuç olarak ekonomik belirsizliklerin ve harcamaların arttığı, bu bağlamda yerel girişimcilerin kısa vadede ekonomik canlanma ve değer artışı, güvenin ve ticari değer artırılması, ekonomik belirsizliğin ve harcamaların azaltılması beklentisi içinde oldukları ortaya konmaktadır.

Orta vadeli değerler bölgenin prestijinin ve çevre kalitesinin artırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda çevresel tehditlerin (trafik, gürültü gibi) kontrol altına alınması, taşıt trafiğinin etkilerinin azaltılması, kentsel kamusal mekanların birbirleriyle ve çevreleriyle bağlantılarının sağlanması, caddenin iki tarafı arasında kopukluğun önlenmesi, bölgenin ayırt edici karakteristikleri olarak kimlik ve imajının geliştirilmesi, prestij artışına bağlı yatırımların teşvik edilmesi yerel girişimciler açısından orta vadede değer yaratımı sağlayacaktır. Yerel girişimciler bölgede yeni gelişmelerin teşvik edilmesine yönelik bağlantılar oluşturulması ve ekonomik güvenin, ticari değer artırılmasına yönelik girişimlerin geliştirilmesi beklentisindedir.

Uzun vadede ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması, bakım ve enerji gibi kamu harcamalarının azaltılması, bölgenin farklılaşmasını sağlayan kendine özgü özelliklerinin geliştirilmesi ve çevresiyle bağlantılar oluşturulması konularında beklentilere sahiptirler. Yerel girişimciler ve yerel yönetim temsilcileri altyapının tamamıyla yenilendiğini ancak yenilenebilir enerji ve etkin altyapı çalışmalarının yüksek maliyet gerektirmesi sebebiyle gerçekleştirilemediğini belirtmektedirler. Yerel girişimciler, etkin enerji ve altyapıya yönelik, çevreye duyarlı malzeme kullanımı ve uygulamada yeni teknoloji kullanımının, teknoloji takibi yapılmasının

kısa vadede maliyetli olacağını ancak uzun vadeli düşünüldüğünde en rasyonel çözüm olduğu görüşünü savunmaktadırlar.

Bölgede yer alan sivil toplum kuruluşları katılımcı tasarım sürecine, çok aktörlü yapıya, toplumsal istek ve beklentilerin ifade edilmesine ve çevre kalitesinin artırılmasına yönelik kısa vadeli değerlere sahiptir. Bu bağlamda katılımcı tasarım sürecinin bileşenleri olarak paydaşlar, katılım metodları önem kazanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları erişilebilirlik adına engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik önlemlerin ve kentsel kamusal mekanların değerlendirilmesinde gelecekteki ihtiyaçların dikkate alınmaması (afet sonrası kullanım gibi) konularını eleştirmekte, yeterli teknik ve sosyal altyapıya sahip olmaması nedeniyle kentsel kamusal mekanların esnekliğinin sağlanamadığını öne sürmektedirler. Bu bağlamda gelecekteki olası ihtiyaçlara cevap verebilme adına kentsel kamusal mekanların esnekliğinin sağlanması önem kazanmaktadır. Bunun yanı sıra yerel halk ve stk'lar proje çalışmaları kapsamında zengin tarihi ve kültürel mirası ortaya çıkarmaya yönelik önlemlerin alınmadığını aksine yapılan çalışmaların bölgenin tarihi kimliği üzerinde olumsuz etkileri olduğunu, kimliğin ve imajın ifadesine yönelik girişimlerin yetersiz kaldığını belirtmektedirler. Bu bağlamda orta vadede bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini dikkatle ele alarak kimliğin ve imajın net ifadesine yönelik beklentiler içindedirler.

Çok aktörlü yapıyla gerçekleştirilecek tasarım süreci sonucunda, stk'lar, toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar sunulması, mekan kalitesinin artırılması, sürdürülebilir gelişim, yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji kullanımı, teknoloji takibi yapılması konularında uzun vadeli değerlere sahiptirler.

Bölgede yaşayan, çalışan ve bölgeyi iş, alışveriş ve ulaşım amaçlı kullanan yerel halkın kısa vadeli beklenti ve değerleri fiziksel açıdan çevrenin iyileştirilmesi, ekonomik açıdan yeni istihdam olanakları yaratılması ve sosyal açıdan güvenliğin sağlanması ile ilgilidir. Yerel halkın süreçten dışlanmışlığı kamusal bilincin ve mekansal duyarlılığın artırılmasında önemli etkenler olarak değerlendirilmiştir. Bu

bağlamda tasarım sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve sürece dahil olması hususunda beklentilere sahiptirler. Bunun yanı sıra kentsel kamusal mekanlarda güvenliğin artırılması, stresin azaltılması, taşıt trafiği ve otopark sorununun çözümüne yönelik önlemler alınması, caddenin iki tarafı arasında kopukluğun önlenmesi konularına ilişkin kısa vadeli değerlere sahiptirler.

Orta vadede davet edici kentsel kamusal mekanlar oluşturulması, bağlantılar yaratılması, etkin ve yeterli peyzaj çalışmaları, zengin tarihi ve kültürel mirasın yeniden kazanımı ve çok aktörlü yapıyla kamu bilincinin artırılmasına ilişkin değerler söz konusudur.

Uzun vadede ise mekansal duyarlılığın ve çevreye duyarlılığın güçlendirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve sosyal, çevresel ve ekonomik canlılığın sürekliliğinin sağlanması yönünde değerlere ve beklentilere sahiptirler.

Bölgede yer alan Askeriye'nin ise proje geliştirme ve uygulama süreçlerinde bölgenin prestijinin artırılmasına, sosyal canlılık ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına, çevrede yer alan sosyo kültürel merkezler ve Nişantaşı gibi aktivite merkezleriyle bağlantılar yaratılmasına, trafik ve otopark sorununun çözümüne yönelik kısa vadeli, mekan kalitesinin artırılmasına, ekonomik canlılığın ve sürekliliğinin sağlanmasına ve tarihi, kültürel değerlerin gelişimine yönelik uzun vadeli değerlere sahip oldukları yerel yönetim temsilcileri tarafından ortaya konmaktadır. Gerçekleştirilen cephe rehabilitasyon ve çevre düzenleme projelerinin bölgenin prestijini geliştirdiğini, aktivitelere erişimi ve kullanımı artırdığını ifade etmektedirler.

Proje bölgesinde yer alan aktörlerin kısa ve uzun vadeli değerleri incelendiğinde; yerel girişimcilerin daha çok bölgenin ekonomik gelişimini sağlamaya yönelik girişimlerle ilgilendiği, ekonomik birtakım belirsizliklerin ve harcamaların azaltılması, yatırım güvenliğinin artırılmasına yönelik değerlere sahip olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları ve yerel halk ise aktif katılımlı bir yapıyla bölgenin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve tüm toplum kesimlerine eşit olanaklar

AKTÖRLER	KISA VADELİ	ORTA VADELİ	UZUN VADELİ
YEREL YÖNETİM • İHB Faajlar Daim Başkanlık Yürümler Kurumu Mül. • İHB Kazanl İurcum Mül. • Şh Bhdlyası • İHB Uqum ve Akyapı Mül. • İHTİ	• Prestij Artışı • Yenidenleme Potansiyeli (çerresinde yeni gelişmelerin teşvik edilmesi) • Yenidenleme, Akyapı • Çerres Kalitesi • Ebin, Trafik Düzenlemesi • Ekonomik beklensizliğin ve harcamaların azaltılması • Sosyal ve ekonomik canlanma ve değer artışı • Süretiler ve ticari değeri artırılması	• Bakım, güvenlik gibi kamu harcamalarının azaltılması • Yerel vergi gelirlerinin artırılması • Gerçekleştirilecek yatırımlar için referans oluşturması • Tarihi ve kültürel değerleri koruması • Kirlilik ve gümbük ortamı • Taşı trafığının kontrolüne yönelik önlemler • Caddelerin kitaraflı aralarında güvenli bağlantı • Prestij artışına bağlı olarak yeni yatırımların teşvik edilmesi • Kimlik ve imajın geliştirilmesi	• Çok aktörlü yapılaşılmasına sağlanması • Ekonomik canlanma artırılması • Sürdürülebilir çevre • Yaşam kalitesinin artırılması • Konfor sağlanması • Kamu bilincinin artırılması • Ekonomik canlanma ve sürdürülebilirlik • Bakım harcamalarının azaltılması • Bölgenin yenilediciliğe ilişkin net ifadeye yönelik önlemler • Planlamada artırılacak kamu destek • Bölgede aktörlerin ortaklaşa yönetilmesi ve bağlantı sağlanması • Tebriki tabanlı
YEREL GİRİŞİMCİLER • İHB Faajlar Daim Başkanlık Yürümler Kurumu Mül. • Şh Bhdlyası • Mülk Sahipleri	• Ekonomik beklensizliğin ve harcamaların azaltılması • Sosyal ve ekonomik canlanma ve değer artışı • Süretiler ve ticari değeri artırılması	• Kirlilik ve gümbük ortamı • Taşı trafığının kontrolüne yönelik önlemler • Caddelerin kitaraflı aralarında güvenli bağlantı • Prestij artışına bağlı olarak yeni yatırımların teşvik edilmesi • Kimlik ve imajın geliştirilmesi	• Ekonomik canlanma ve sürdürülebilirlik • Bakım harcamalarının azaltılması • Bölgenin yenilediciliğe ilişkin net ifadeye yönelik önlemler • Planlamada artırılacak kamu destek • Bölgede aktörlerin ortaklaşa yönetilmesi ve bağlantı sağlanması • Tebriki tabanlı
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI • Bakanlık Kuruluşları Daim Başkanı • Akademi Kuruluşları Daim Başkanı • Şh Bhdlyası • Mülk Sahipleri • Dişiyacılar	• Güvenliğin artırılması • Toplum içinde özel grupların istek ve gereksinimlerinin alınması • Erişilebilirliğin artırılması • Konforun artırılması • Tasarım sürecinde çok aktörlü yapı • Aktif katılım süreci ve devamlılığının sağlanması • Katılım ve bilgilendirme amaçlı aktiviteler düzenlenmesi	• Yeni istihdam fırsatları yaratılması • Zenginlik ve kültürel mirasın korunması • Kimlik ve imajın geliştirilmesi • Kentleşim alanında erişilebilirliğin sağlanması • Yeterli teknik ve sosyal altyapıya sahip kentsel kamusal mekanlar	• Toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar sunulması • Sürdürülebilirlik gelişim • Mekan kalitesinin artırılması • Yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji kullanımı • Tebriki tabanlı yapılaşma
YEREL HALK • Bölgede Yaşayanlar • Bölgede Çalışanlar • Geçmişten Gelen Bilgi Sahipleri	• Tasarım sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve süreçte dâhil edilmesi • Güvenliğin artırılması • Stresin azaltılması • Çerresel tehditlerin azaltılması ve çevre kalitesinin artırılması • Yeni istihdam fırsatları yaratılması • Taşı trafığının azaltılmasına ve otomobil kullanımını yönlendiren önlemler • Caddelerin kitaraflı aralarında bağlantı kurulması • Prestij artışı • Sosyal canlanma ve sürdürülebilirlik • Trafik ve otomobil kullanımını yönlendiren önlemler • Yeni bağlantıların yaratılması	• Davet edici kentsel kamusal mekanlar oluşturulması • Yeni bağlantıların yaratılması • Ebin ve yetenekli yapı • Kamu bilincinin artırılması • Zenginlik ve kültürel değerlerin korunması	• Kamu harcamalarının azaltılması • Yaşam kalitesinin artırılması • Mekan kalitesinin geliştirilmesi • Çevreye duyarlılığı sağlanması
DİĞER • Akademi	• Prestij artışı • Sosyal canlanma ve sürdürülebilirlik • Trafik ve otomobil kullanımını yönlendiren önlemler • Yeni bağlantıların yaratılması	• Kirlilik ve gümbük ortamı • Çerresel tehditlerin azaltılması • Yenidenleme potansiyeli	• Ekonomik canlanma ve sürdürülebilirlik • Mekan kalitesinin artırılması • Tarihi ve kültürel değerleri koruması • Yeterli teknik ve sosyal altyapıya sahip kentsel kamusal mekanlar

Tablo 4.1. Aktörlerin Kısa-Orta-Uzun Vadeli Değerleri

sunulması yoluyla sosyal ve çevresel açıdan değer yaratımına yönelik değerlere sahiptirler. Yerel yönetim ise bölgede prestij artışına bağlı ekonomik gelişmeye, kamu harcamalarının azaltılmasına ve daha sürdürülebilir çevreler oluşturulmasına yönelik değerlere sahip olduğu tablodan görülmektedir.

4.2.2.2. PAYDAŞLARIN SOSYAL AÇIDAN DEĞER YARATMA PARAMETRELERİNE YAKLAŞIMLARININ TESPİTİ

Tasarım değerlendirmesi kapsamında bölgede yer alan aktörlerin (yerel yönetim temsilcileri, stk'lar, yerel girişimci, yerel halk) sosyal açıdan değer yaratma parametrelerine yaklaşımları ve memnuniyet düzeyleri tespit edilmiş, bu bağlamda çevreyi değerlendirmeleri sağlanmıştır. Çevresel değerlendirme tekniği bölgenin toplumsal yaşam kalitesini artırmaya yönelik olarak tanımlanan toplumsal değer yaratma parametreleri ve alt başlıklarının değerlendirilmesini içerir. Bu çalışma aktörlerin bireysel bakış açılarıyla bölgenin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konmasını sağlar.

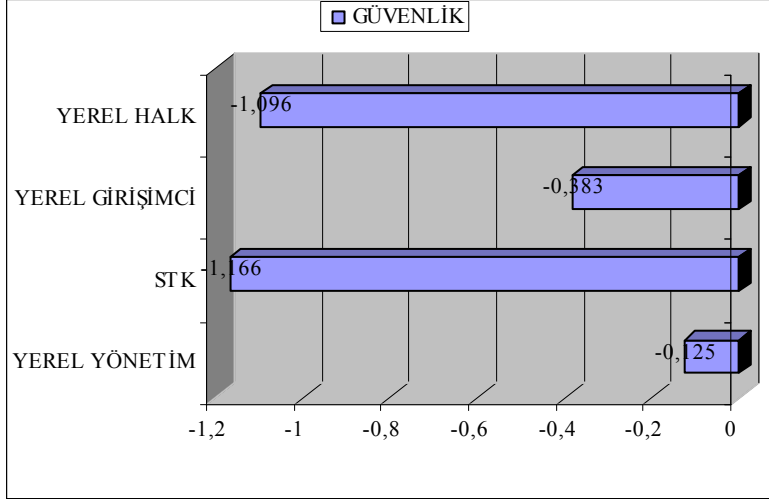
Elde edilen veriler ışığında aktörlerin toplumsal değer yaratma parametrelerine yaklaşımlarını ortaya koymaya yönelik olarak tasarım değerlendirme tabloları oluşturulmuştur (Tablo 4.2., 4.3.,4.4., 4.5., 4.6., 4.7.).

Tablodan elde edilen verilerle her bir parametre için ortalama ortalama değere ulaşarak ve aktörlerin her bir parametreyi değerlendirme sonuçları grafiklerle ortaya konulmuştur (Şekil 4.3., 4.4., 4.5., 4.6., 4.7., 4.8.).

Tablo ve grafiklerden görüldüğü gibi; yerel yönetim temsilcilerinin bölgede güvenliği oluşturan sosyal değer yaratma kriterlerinden trafik ve gürültüye ilişkin olumsuz değerlendirmelerde bulunduğu, bu kriterler dışında bölgenin sosyal açıdan genel olarak olumlu değerlendirildiği, ancak ortalama değerler incelendiğinde, erişilebilirlik ve çok fonksiyonluluk dışındaki parametrelerin 0 ve +1 arasında değişen değerler aldığı bu anlamda sosyal açıdan çok olumlu sonuçlar yaratılmadığı görülmektedir.

GÜVENLİK	ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	-0,125
STK	-1,166
YEREL GİRİŞİMCİ	-0,383
YEREL HALK	-1,096

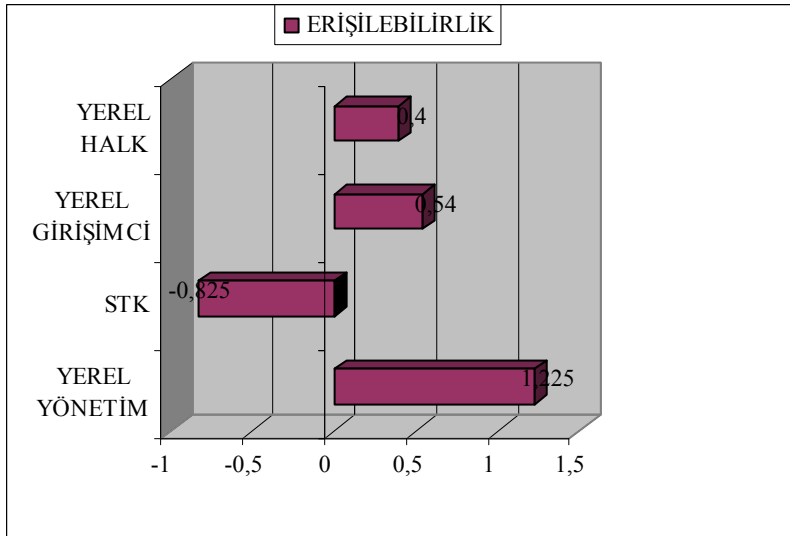
Tablo 4.2. Aktörlerin Bölgede Güvenliği Değerlendirmesi

Şekil 4.3. Aktörlerin Bölgede Güvenliği Değerlendirmesi

ERİŞİLEBİLİRLİK	Ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	1,225
STK	-0,825
YEREL GİRİŞİMCİ	0,54
YEREL HALK	0,4

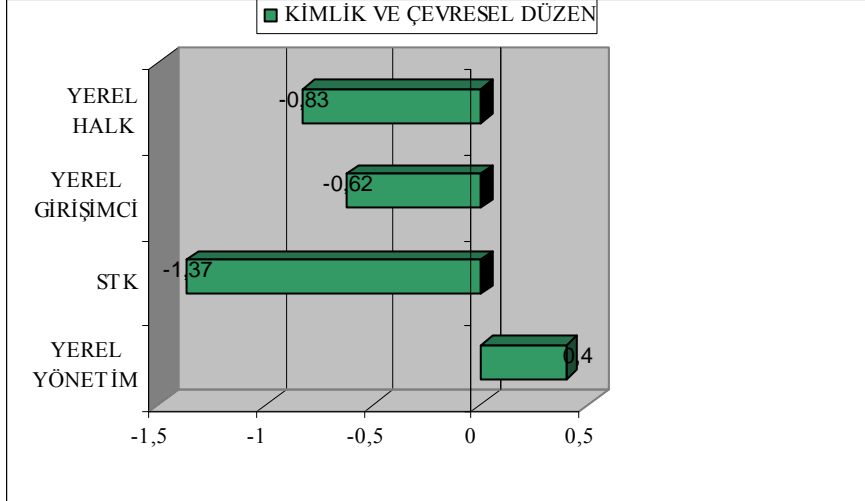
Tablo 4.3. Aktörlerin Bölgede Erişilebilirliği Değerlendirmesi

Şekil 4.4. Aktörlerin Bölgede Erişilebilirliği Değerlendirmesi

KİMLİK VE ÇEVRESEL DÜZEN	ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	0,4
STK	-1,37
YEREL GİRİŞİMCİ	-0,62
YEREL HALK	-0,83

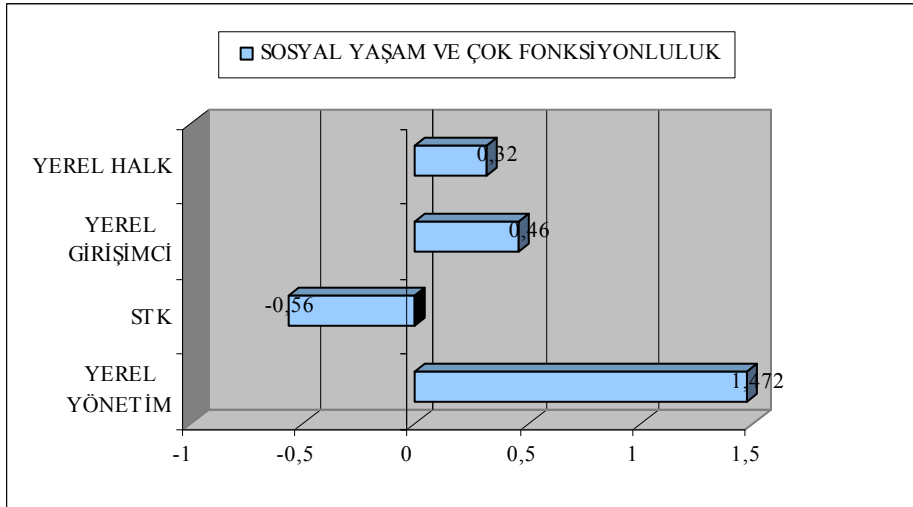
Tablo 4.4. Aktörlerin Bölgede Kimlik ve Çevresel Düzeni Değerlendirmesi

Şekil 4.5. Aktörlerin Bölgede Kimlik ve Çevresel Düzeni Değerlendirmesi

SOSYAL YAŞAM VE ÇOK FONK. FONK.	Ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	1,472
STK	-0,56
YEREL GİRİŞİMCİ	0,46
YEREL HALK	0,32

Tablo 4.5. Aktörlerin Bölgede Sosyal Yaşam ve Çok Fonk. Değerlendirmesi

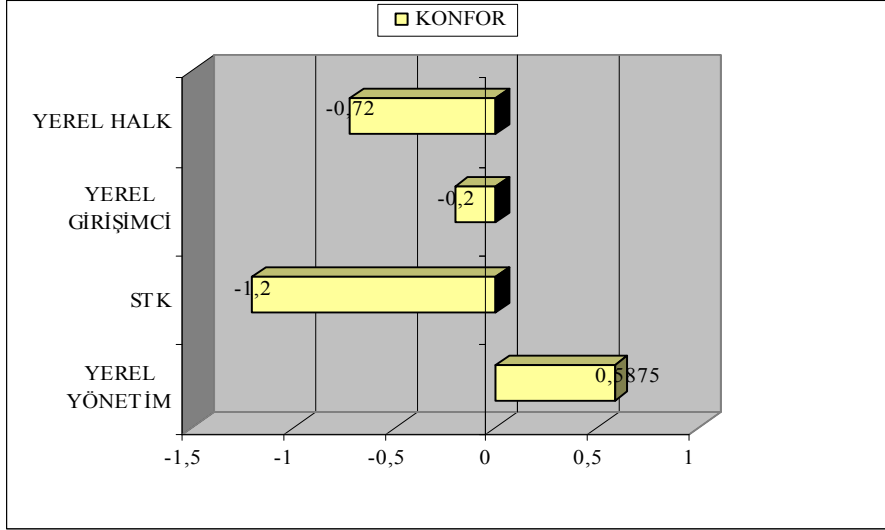

Şekil 4.6. Aktörlerin Bölgede Sosyal Yaşam ve Çok Fonk. Değerlendirmesi

KONFOR	Ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	0,5875
STK	-1,2
YEREL GİRİŞİMCİ	-0,2
YEREL HALK	-0,72

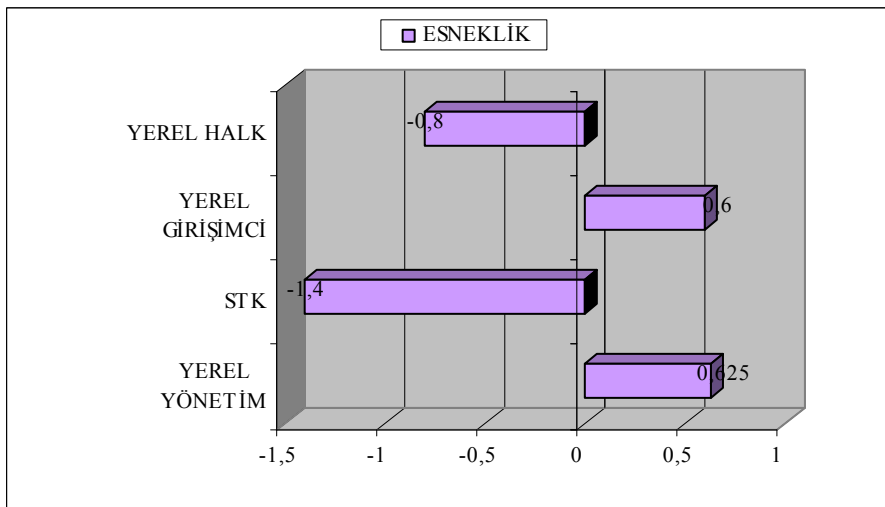
Tablo 4.6. Aktörlerin Bölgede Konforu Değerlendirmesi

Şekil 4.7. Aktörlerin Bölgede Konforu Değerlendirmesi

ESNEKLİK	Ortalama Değer
YEREL YÖNETİM	0,625
STK	-1,4
YEREL GİRİŞİMCİ	0,6
YEREL HALK	-0,8

Tablo 4.7. Aktörlerin Bölgenin Esnekliğini Değerlendirmesi

Şekil.4.8. Aktörlerin Bölgenin Esnekliğini Değerlendirmesi

Sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin değerlendirmeleri incelendiğinde; bölgede sosyal açıdan değer yaratımına yönelik tüm parametrelerin olumsuz olarak değerlendirildiği görülmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde toplumun istek ve beklentilerine kapalı olarak ve toplum içinde farklı grupların ihtiyaçlarını temel almayan bir yapılanmanın sonucunda değer yaratılamayacağı açık olduğu belirtilmiş, bu bağlamda tasarım değerlendirme kriterleri olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Yerel girişimciler bölgenin çok fonksiyonluluğunu, erişilebilirliğini, sosyal canlılığını ve esnekliğini test etmeye yönelik kriterlerini olumlu yönde değerlendirirken, özellikle konumunu, tarihten gelen prestijini ve bölge halkının sosyo ekonomik yapısını yatırımlar için olumlu etkenler olarak belirtmişler, ancak buna karşılık bölgede güvenlik, konfor ve kimlik öğelerini olumsuz yönde değerlendirmişlerdir.

Bölgede yaşayan ve çalışan halk ise, bölgenin kent genelinde önemli bir iş ve ticaret merkezi olması ve çok fonksiyonluluğu nedeniyle sosyal açıdan canlı olduğunu ve kolay erişilebilir olduğunu belirtmiş ancak bunun dışında yer alan güvenlik, kimlik, konfor ve esneklikle ilişkili parametreleri olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Genel olarak değerlendirildiğinde yerel yönetimin bölgenin estetik açıdan iyileştirilmesi adına birtakım kararlar aldığı, uygulamaya koyduğu, dolaylı olarak sosyal açıdan değer yaratımını hedeflediği ancak bölgede yer alan diğer paydaşların bakış açılarıyla incelendiğinde ise kentsel kamusal mekanlarda istek ve beklentilerine cevap bulamadıkları bunun da ekonomik, çevresel ve sosyal canlanmaya yönelik esneklik ve çok boyutluluğa sahip bir anlamda toplumsal geliştirmeye açık bir atölye ortamı yaratılamamasından kaynaklandığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.3. BÖLÜM SONUCU

Alan çalışması kapsamında katılımcı tasarım süreci bileşenlerinin Taksim – Şişli örneğinde irdelenmesi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda katılımcı süreç,

aktörler, ve değer yaratma kriterlerine yaklaşımları tespit edilmiştir. Proje geliştirme sürecinde paydaşlarla görüş alışverişinde bulunulması öngörülmüşse de bunun aktif katılımlı ve çok aktörlü bir yapıya dönüştürülemediği gözlenmektedir. Bu bağlamda proje geliştirme boyutunda toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasının ve toplumsal girişimi teşvik etmenin nasıl ve hangi politikalarla sağlanması gerektiğine yönelik öneriler ortaya konmalıdır.

Sonuç olarak, etkin bir yönetim gerektiren geniş kapsamlı toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak program ve projelerin hayata geçirilmesinde dikkate alınması gereken süreçler;

Toplumun Tanımlanması: yerel deneyim ve algıların zengin çeşitliliğine dayanan yaklaşım, farklı toplumların tanımlanmasını sağlar ve bu yolla toplumsal kimlik ve davranış biçimi oluşturulur.

Toplumsal çeşitlilik kapsamında dar teknik tanımlamalardan öte çok yönlü toplumsal analiz gerekir. Bölgenin ve toplumun doğru analizi ile sosyal kimlik ve birliktelik hissinden kaynaklanan güç oluşturulduğunda toplumlar çok yönlü değer yaratır. Bireyler arasında aidiyet ve ortaklık hissi yaratan toplumlar güven uyandırır, birliktelik hissi yaratan destekleyici ilişkiler kurar, toplumsal birliktelikler formülize eder ve yerel kaliteyi artırır.

Bu bağlamda proje alanının kullanımına ilişkin analizler incelendiğinde; bölgede eğitim alanlarının toplam zemin kullanım alanları içindeki oranı %1,67, otellerin %0,48, kültür alanlarının %0,72, dini merkezlerin %0,48, radyo evi %0,24, müzeler %0,48, hastane %0,24, orduevi %0,24, alışveriş alanları %43,56, seyahat acenteleri %8,57, bankalar %16,83, restoran, cafe, barlar %12,61, pasajlar ve işhanları %1,9, kamu binaları %6,67, araba kiralama servisi ve galerileri %0,95 ve inşaat alanları %1,43'tür. Kent bütününe hizmet eden bölgede ticaretin toplam kullanımının %90,71'ini oluşturduğu gözlenmektedir.

Bölge, Cumhuriyetin erken dönemlerinde sermayenin, önemli işyerlerinin ve evlerin bulunduğu kendine özgü dekoru yansıtan, elit bir İstanbul kimliği ortaya koymaktadır. Ancak 1970’li yılların sonlarına doğru tüm kent merkezlerinde yaşanan değişim bölgede de gözlenmiş sektörel değişimle birlikte yaşanan göçle insan profillerinde de değişiklikler söz konusu olmuştur.

Geçmişten günümüze kent bütününde prestij aksı olarak nitelendirilen bölgede zamanla sektörel değişim gözlenirse de ekonomik canlılığın arttığı, bunda da Taksim ve Mecidiyeköy gibi iki ana merkezi bağlaması nedeniyle stratejik konumunun, bölgeye metronun gelmesiyle ulaşım olanaklarının artmasının ve çevrede yer alan sosyo kültürel merkezlerin etkili olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda kent bütününde bölge halkı yüksek sosyo ekonomik yapıya sahiptir.

Geçmişten gelen prestijine bağlı olarak bölge zengin toplumsal, tarihsel ve kültürel mirasa sahiptir.

Toplumun Beklentilerinin Tanımlanması: Ülkenin gelişmişlik düzeyine, sosyo kültürel ve ekonomik yapısına bağlı olarak toplumların ihtiyaçları farklılık göstermesine rağmen, genel olarak halkın beklentisi yaşam kalitesinin yükseltilmesidir, bu da farklı beklentilerin karşılanması ile mümkündür. Finanse edilmiş ve koordine edilmiş eylemleri gerektirir, ancak bu yolla toplumun sosyal ve ekonomik gelişiminde etkinlik sağlanır.

Alan çalışması kapsamında proje bölgesinde yer alan aktörlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda çok yönlü değerlendirmeler yapılmış ve geniş kapsamlı istek ve beklentiler ortaya konmuştur. Buna göre; bölgede yerel girişimcilerin daha çok bölgenin ekonomik gelişimini sağlamaya yönelik girişimlerle ilgilendiği, ekonomik birtakım belirsizliklerin ve harcamaların azaltılması, yatırım güvenliğinin artırılmasına yönelik beklentilere sahip olduğu, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın aktif katılımlı bir yapıyla bölgenin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve tüm toplum kesimlerine eşit olanaklar sunulması yoluyla sosyal ve çevresel açıdan değer yaratımına yönelik değerlere sahip olduğu, yerel yönetimin ise bölgede prestij

artışına bağlı ekonomik gelişmeye, kamu harcamalarının azaltılmasına ve daha sürdürülebilir çevreler oluşturulmasına yönelik değerlere sahip olduğu ortaya konmaktadır.

Toplumda farklı etkenlere bağlı olarak oluşan özel grupların dezavantajlarının ortadan kaldırılması, toplumla bütünleşmesi ve aidiyet hissi kazanması adına değerlerinin, istek ve beklentilerinin dikkate alınması önem kazanmaktadır. Bu organizasyonların sürece birebir katılımına yönelik olarak ortaklık şeması içerisinde bir konferans ya da toplantı organize edilerek projelerin gruplara tanıtılması önerilmektedir. Süreç içerisinde ortaklıkla birlikte çalışmalar gerçekleştirilir, workshop çalışmaları organize edilir, öneriler tartışılır, projeler değerlendirilir. Ortaklık şeması içerisinde finansal kaynak geliştirme grubunda da bu tür organizasyon temsilcileri yer almalıdır.

Bu anlamda proje alanında bedensel engelliler derneği ve afete hazırlık derneği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bedensel engellilerin kentsel mekanda erişilebilirliğini ve hareketliliğini kolaylaştırmaya yönelik ihtiyaç, beklenti ve önerilerinin dikkate alınmasına yönelik ve kentsel mekanların afete hazırlanmasına ve afet sonrası kentsel kamusal mekanların teknik ve sosyal altyapıyla etkin kullanılabilirliğinin (esnekliğinin) sağlanmasına yönelik ihtiyaç ve öneriler proje geliştirme boyutunda ortaklık çalışmalarıyla çok yönlü ele alınmalıdır.

Paylaşılan Vizyon: Toplumda tüm gruplar toplumsal yenilemeye ilişkin farklı ilgilere ve beklentilere sahiptir. Bu farklılıkların oluşturduğu tartışma ortamı ve bir uzlaşmaya ulaşılması öncelikli eylemleri tanımlayan ve tüm toplum tarafından paylaşılan toplumsal vizyona ulaşmada önemlidir.

Yerel halkın kamu ve özel sektör ile birlikteliği, alınan kararların kalitesini, güvenilirliğini ve yerel programın etkin uygulanabilirliğini artırmaktadır. Bu anlamda yerel girişimciler, kamu çalışanları ve kullanıcılar toplumsal girişimleri destekleyerek ve grupları biraraya getirerek çevreye karşı farkındalık yaratmak ve sorunlara çözüm önerileri sunabilmek konusunda yöntemler geliştirmelidirler.

Toplumun bütünlüştürülmüştürtüsü farklı ilgilerin birleştürilmesini ve paylaşılan toplumsal vizyon gelişimini sağlar. Toplumlar ortak amaçlarını, birlikte eyleme geçirmeyi ve güveni sağlayabilir ve bunları kararlarına dolayısıyla toplumsal vizyona yansıtırlar. Toplumların başarısı amaç ve hedeflere yönelik bütünlüştürme derecesine bağılıdır.

Bu bağlamda paylaşılan vizyon oluşturma adına bölgede yer alan tüm paydaşlar proje geliştirme boyutunda ortaklık şemasında aktif rol almalıdır. Yerel yönetim ve merkezi yönetim temsilcileri, yerel girişimciler, bölgede yer alan iş sahipleri, sivil toplum kuruluşları, yerel halk temsilcileri paylaşılan vizyon oluşturma adına istek, beklenti ve önerilerini tartışarak konsensusa ulaşmalıdır. Ancak bu yöntemle herkes tarafından sahiplenilen toplumsal gelişim sağlanabilecektir.

Toplumun Temsiliyeti ve Güçlendirilmiş Toplumsal Yapı: Gönüllü organizasyonlar, bireysel olarak kendini ifade etme fırsatı bulamayan grupları temsil eder, süreç içerisinde profesyonel yardım ve öneriler sunar. Yerel ihtiyaçlarını tanımlamak ve toplumsal projelerin yönetim kalitesini geliştirmek amacıyla yerel halk ile birlikte çalışırlar. Süreç içerisinde bir ya da birkaç grup daha etkin rol alırsa toplumsal temsiliyet ve toplumun yerel otoriteye ve ortaklığa erişimi daha güç olacaktır. Tanımlanan amaçların kabul edilebilme olasılığını artırmak amacıyla toplumsal girişimlerde temsil edilme, girişimlerin toplum tarafından sahiplenilmesi olgusunu sağlamalıdır.

Güçlendirilmiş toplumsal yapı, toplumun program ve projeleri sahiplenmesini ve karar alma sürecinde yerel halkın etkin rol almasını sağlar. Güçlendirilmiş yapının bir diğer mekanizması kamu-özel sektör birlikteliği yaratılarak toplumsal yenilemede yerel ekonomik girişimlerin etkinliğini artırmaktır. Güçlendirilmiş toplumsal yapı, kullanıcıların kentsel servislere erişimini ve toplumsal kaynakların etkin kullanımını artırmayı hedefleyen politikalar geliştirilmesini gerektirir. Bu anlamda yerel otorite ve özel sektör, toplumun kendini güçlendirmesinde ve geleceğine ilişkin seçenekler hakkında bilgilendirilmesinde etkin rol oynamalıdır.

Ülkemiz koşullarına özgü yapılacak yasal yönetsel düzenlemelerle kentsel yenileme politikalarının özel girişimleri, kamu-özel sektör ortaklıklarını, küçük ölçekli toplumsal girişimleri desteklemesi ile güçlendirilmiş toplumsal yapı oluşturularak çok yönlü dönüşüm sağlanabilecektir.

Etkin Toplumsal Ortaklık: Ortaklıklar kentsel yenilemede toplumun kaynaklarının ve yeteneklerinin etkin kullanımını sağlayan organizasyonel araçlardır. Ortaklıklar, yerel yönetim, merkezi yönetim departmanları, bireysel gelişim ve yönetim ofisleri ve diğer kamu kurumlarından oluşan kamu organizasyonlarının, yerel girişimciler, şirketler ve finansal enstitülerden oluşan kar amaçlı özel sektör organizasyonlarının ve gönüllü organizasyonlarla derneklerden oluşan kar amaçlı olmayan organizasyonların güçlerini birleştirir.

Ortaklıklar farklı programlar arasında bağlantı oluşturmalıdır. Merkezi yönetimden gelen kaynakların etkin kullanım programı, yerel yönetimden gelen kaynakların etkin kullanım programı, yerel kaynakların ve özel girişimlerin etkin kullanımına ilişkin programlar arasında bütüncül bir stratejik plan dahilinde entegrasyon sağlanmalıdır.

Toplumda çok yönlü gelişme fırsatlarının yaratılması amacıyla ortaklıklarda sağlık, eğitim, ulaşım konularında kamu otoriteleri, kent konseyleri ve gönüllü organizasyonlar yerel halkı bilgilendirmeli, servislere erişimi artırmalı ve yeni fırsatlar sağlayabilmelidir.

Taksim – Şişli aksı için geliştirilecek ortaklık şemasının çok yönlü değer kazanımı ve yenileme gerçekleştirmeye yönelik ana hedefleri:

- Bölgenin avantaj ve dezavantajlarının tanımlanması,
- Geniş kapsamlı toplumsal katılımın sağlanması,
- Koordinasyon sağlanması,
- Finansman sağlanması ve programlar arası bütünlük oluşturulması,
- Proje yönetimi ve
- Sürdürülebilirlik olmalıdır.

Ortaklık Şemasının ana aktiviteleri ise:

- Bölgede eğitim ve katılımıla yerel iş olanaklarına erişimin geliştirilmesi
- Yeni girişimlerin teşvik edilmesi ve ekonomik değerlerin yeniden kazanımı
- Bölgede yaşam kalitesinin artırılması adına güvenliğin ve toplumsal sağliğin artırılması
- Bölgede çevresel değerlerin yeniden kazanımı
- Mekansal duyarlılığın sağlanması
- Kamu bilincinin artırılması
- Toplumsal değerlerin yeniden kazanımı
- Bölgenin imajının, kimliğinin ve çevre kalitesinin geliştirilmesi
- Kentsel kamusal mekanlar sistematığı oluşturularak toplumsal yaşamın yeniden canlandırılması ve kentsel kamusal mekanların değişen koşullara adapte edilebilirliğinin (esnekliğinin) sağlanması
- Bölgenin erişilebilirliğinin artırılması
- Bölgede fiziksel, görsel ve psikolojik konforun sağlanması
- Paylaşılan vizyon oluşturulması olmalıdır.

Paylaşılan vizyon oluşturmak amacıyla bölgede gerçekleştirilecek projelerde çok başlılığı engellemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmeli, toplumsal konsensusa ulaşılmalıdır. Bu bağlamda yerel yönetim temsilcileri olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projeler Daire Başkanlığı Yatırım Planlama Müdürlüğü, İBB Kentsel Tasarım Müdürlüğü, Şişli Belediyesi, Beyoğlu Belediyesi, bölgede gerçekleştirilen ulaşım ve altyapı çalışmaları kapsamında Ulaşım Planlama Müdürlüğü, Altyapı Müdürlüğü, metronun bölgeye etkilerini inceleme çalışmaları kapsamında İBB Raylı Sistemler Müdürlüğü, bölgeden minibüs hattının kaldırılması ve metronun kullanımını teşvik amacıyla otobüs seferlerinin azaltılması konularına ilişkin olarak İETT ve Minibüscüler Derneği'nin proje geliştirme boyutunda etkin rol alması bütüncül bir yaklaşımla uzun vadeli değer kazanımında önemlidir.

Bölgenin çok yönlü değer kazanımına ve finansmanın etkin kullanımına yönelik yalnız yönetim temsilcilerinin değil, bölgede yer alan Afete Hazırlık Derneği, Bedensel Engelliler Derneği, Fiziksel Engelliler Derneği gibi çeşitli toplumsal

organizasyonların atama ya da seçimle görevlendirilen temsilcilerinin, bölgede yer alan askeriyenin, sosyo kültürel merkezlerin, okul, cami ya da kilise gibi birtakım sosyal donatı kullanımlarına ait derneklerin, yerel girişimcilerin, bölgede iş sahibi olan çevrelerin, mülk sahiplerinin, yerel halk temsilcilerinin ve diğer tüm toplumsal kesim ve güçlerin fikir üreten, karar veren, iş üreten olarak katılımcı olması sağlanmalıdır. Bu yolla farklı ilgi ve beklentilere sahip paydaşların süreç içerisindeki rolü tanımlanacak ve paylaşılan vizyon oluşturulabilecektir.

Ortaklıklarda yönetimden-topluma ve toplumdans-yönetime yaklaşımı, toplumun geniş kapsamlı olarak ortaklık şemasında günden güne aktif olmasını içerir. Ancak toplumdans-yönetime yapılanmasında yer alan birçok yerel grubun kentsel yenileme girişimlerinde etkin rol alabilecek kapasiteye sahip olamaması nedeniyle böyle bir yaklaşımın gerçekleştirilmesi güçtür. Toplumun devamlılığı dikkate alınarak, kentsel yenileme sürecine toplumun hazırlanmasıyla bölgenin yenileme çalışmalarına sorumlu, temsiliyetçi, yetenekli, bilgili, farkındalığa sahip bireyler olarak yardım ve katılımı sağlanabilmelidir. Bu bağlamda eylem grubu toplumda kapasite yapılandırılmasına yönelik çalışmalarda bulunulmalıdır.

Kapasite Yapılandırması: Stratejik kararlar alınması sürecinde ve programların yönetiminde başarıya ulaşmak amacıyla süreç içerisinde etkin rol oynayan toplumun kapasite yapılandırılmasının gerçekleştirilmesi gerekir. Sonuç ürününün uzun ömürlülüğü, kalitesi ve karakteri açısından toplumun sürece hazırlanmasına yönelik yatırımlar oldukça önemlidir. Kapasite yapılandırması; planlama, bütçe, fon, yönetim, organizasyon, gelişim konularında beceriler kazanılmasını, yenileme programları, öncelikleri ve eylemlerine ilişkin bilgi edinilmesini, planlar, öncelikler ve eylemleri gerçekleştirmede kaynakların ve gücün etkin kullanılabilmesini amaçlamalıdır. Bu amaçlarla toplumsal organizasyonlar kapasite yapılandırılmasında önemli rol oynar, bireylerin güçlendirilmesini ve katılımını teşvik eder.

Kapasite yapılandırması kapsamında Taksim – Şişli aksında gerçekleştirilecek yenileme çalışmaları kapsamında halka eğitimler verilmesi, halka açık bilgilendirme toplantıları organize edilmesi, okullara ziyaretler yapılarak interaktif yöntemlerle

bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilmesi, çevrenin iyileştirilmesine yönelik pratik uygulama yöntemlerine ilişkin eğitimler verilmesi, gösteri, eğlence, festival ve spor organizasyonları gibi aktivite programları yoluyla gücün ve kaynakların bütünleştirilmesi çalışmaları için toplumun bilinçlendirilmesi ve aktif katılımının sağlanmasına yönelik yatırımlar yapılmalıdır.

Kapasite yapılandırılması güçlendirilmiş toplumsal yapı oluşturulmasını, süreci asiste edecek yapılar ve ağlar oluşturulmasını sağlar ve yerel halka kendi geleceğine ilişkin karar ve sorumluluk alabilme becerisi kazandırır.

Taksim-Şişli aksının katılımcı süreç ve toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde irdelenmesi çalışmaları sürecin yeni bir örgütlenme modeli gerektirdiği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, geniş kapsamlı toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla çok yönlü program ve projelerin hayata geçirilmesinde tanımlanan süreçleri içeren etkin bir proje yönetimi ve kurumsal/yasal düzenlemeler gerektiren ülkemiz koşullarında uygulanabilme yeteneğine sahip kentsel kamusal mekanlarda çok yönlü değer yaratma amaçlı öneri bir model tanımlanmalıdır.

BÖLÜM 5. DEĞER YARATMA AMAÇLI ÖNERİ ÖRGÜTLENME MODELİ

Bu bölümde, global ve yerel ölçeklerde yaşanan değişimlere paralel olarak kentsel kamusal mekanlarda yaşanan değişimin ve ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik olarak bu mekanların yeniden canlandırılması ve çok yönlü değer kazanımında yenilikçi yaklaşım olarak katılımcı tasarım süreci ve toplumsal tasarım olgusu çerçevesinde sürecin aşamalarını ve uygulama yöntemlerini tanımlayan değer yaratma amaçlı öneri örgütlenme modeli tanımlanmaktadır. Katılımcı süreç ve sürecin aşamalarının uygulanabilirliğinde önemli oranda bağlayıcılığı sağlayan kurumsal/yasal araç ve düzenlemeler modelin önemli bileşenleri olarak ortaya konmaktadır.

5.1. ORGANİZASYONEL KATILIM

Katılım süreci, bilgi değişimini, mekansal çelişkilerin çözümünü, planlama ve tasarım bütünlüğünü içerir. Kullanıcı katılımı ile; yaşanabilir fiziksel çevre, gelişmiş kamusal hissi, daha fazla kullanıcı memnuniyeti ve önemli finansal getiriler sağlanmaktadır.

Katılım planlaması;

- Planlanan katılım faaliyeti ile hedeflenen kişi ve kurumların tanımlanması
- Katılımcıların sürecin hangi aşamasında sürece dahil olacağı (gelişim, uygulama ve değerlendirme gibi)
- Katılım hedeflerinin tüm paydaşlar için anlaşılabilir olması
- Alternatif katılım metodlarının tanımlanması
- Hedeflere ulaşmada uygun metodun seçimi
- Seçilen katılım metodlarının uygulanması
- Uygulanan metodların ulaşılması hedeflenen amaçlara cevap verebilirliğinin değerlendirilmesi aşamalarından oluşur.

Katılım sürecinde, profesyoneller bilgi ve deneyimleri ile süreç içerisinde kullanıcıların çevreye karşı farkındalıklarını, duyarlılıklarını artırmaya yönelik karşılıklı görüş ve tartışma ortamı yaratarak farklı düşüncelerin ve alternatiflerin ortaya koyulmasında etkin rol oynar. Farklı düşünce ve yaklaşımlar sürecin 'şeffaf' olmasını ve tüm paydaşlar tarafından anlaşılabilir olmasını sağlar. Toplumun tüm kesimlerine düşüncelerini açıklama, tartışma ve kabul edilebilir sonuçlara ulaşma fırsatları sunmaya yönelik halk açık forumlar katılımcı ortamın oluşturulmasının en önemli aracıdır.

Kentsel kamusal mekan, farklı motivasyonlara sahip güçlerin zaman zaman muhalif veya destekleyici konumda olan zaman zaman da işbirliği ve çıkar ilişkisi içinde olan örgütlü çelişme, çatışma ve uzlaşma süreçlerinin bir ara kesiti olarak biçimlenir.

Katılım aynı zamanda teknik konularda işbirliğini gerektirir. Teknik konulara ilişkin topluma yönelik eğitim programları katılım sürecinin etkinliğini sağlar.

Kullanıcı düşünce ve yorumlarının sürece etkisi sürdürülebilir olmalıdır. Süreç yönetilebilir, değerlendirilebilir ve değişen koşullara adapte edilebilir olmalıdır. Etkin toplumsal katılım değişimleri yönlendirebilmeli, bu bağlamda toplumu temsil yeteneği yüksek sonuçlar elde edilmelidir.

Ortaklık çalışmaları kapsamında yüz yüze iletişim, etkili bilgi akışı ve entegrasyonun sağlanmasında, konsensusa dayalı düşünce, fikir ve strateji gelişiminde önemli bir araçtır. Aktörlerin çevrelerini algılamaları, değerlendirmeleri, isteklerini ortaya koymaları ve değişen çevrenin ürettiği olgulara ve çelişkilere ilişkin bir anlamda açık öğrenme sistemi ortamı yaratılması açısından organizasyon şemasının oluşturulması önem taşımaktadır. Organizasyonların etkinliği, çevre ile iletişimi ve organizasyonel yapı içinde çeşitli düzenlemeleri gerektirmektedir.

Organizasyonel şemada topluma açık forumlar tanımlanan mekansal sorunların çözümüne yönelik sinerji yaratılmasında önemli bir katılımcı yönetim aracıdır.

Etkin tasarım sürecinin oluşturulmasında profesyoneller organizasyonun nasıl karar alması, alınan kararların temeli ve fiziksel çevrede rollerini tanımlamalıdır. Organizasyonların değişen çevresel koşullara yaklaşımında kültürel değerler, davranış biçimleri önemli saptayıcıdır.

Farklı paydaşların süreç içerisindeki farklı davranış ve beklentileri ve bu yaklaşımın özü bireylerin ve grupların organizasyonları nasıl etkilediği ve organizasyonların operasyonlarından nasıl etkilendiğinin ortaya konmasını gerektirmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda bireysel olarak incelendiğinde sorumluluk, işbirliği duygusunun ve bireysel motivasyonun, organizasyon içinde performans ve tecrübenin artırılmasını sağlar.

Tasarım sürecine paydaşların çeşitli yollarla katılımı sağlanabilmektedir. Anket çalışmaları, gruplarla tasarım önerileri geliştirilmesi gibi. Kararlara paydaşların katılımı düşüncelerin sonuç kararlar üzerindeki katkılarının gösterilmesi açısından önem taşımaktadır.

Literatür araştırmalarının yapıldığı, hipotezin ortaya konduğu ve metodun test edilmesi için hedef organizasyonunun oluşturulduğu geleneksel yöntem yerine, katılımcı süreç organizasyon içinde yer alan paydaşların organizasyonu ve sorunları tanımlamaları ile başlar, süreç içinde organizasyonel katılımın devamlılığı söz konusudur. Gustavsen, Eldin ve Levin organizasyonel yapı içerisindeki davranışların ‘demokratik diyalog’ kavramı çerçevesinde geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Gustavsen, “organizasyonel yapı içerisinde demokrasinin değerlendirilmesinde yedi kriter tanımlamıştır.”⁷⁰ Bunlar;

- Tüm katılımcılar düşünce ve ilgilerini ifade edebilmelidir.
- Tüm katılımcılar tartışmalarda aktif rol almalıdır.
- Tüm katılımcılar süreç içerisinde eşit olmalıdır.
- Deneyimler katılımın temelini oluşturmalıdır.

---

⁷⁰ Gustavsen, B., (1985)., “Workplace Reform and Democratic Dialogue”, *Economic and Industrial Democracy* 6:461-479.

- Tartışılan konu ve sorunların tüm katılımcılar tarafından anlaşılabilirliği sağlanmalıdır.
- Konuya ilişkin tüm aktivitelerin yasal dayanağı olmalıdır.
- Diyalog, anlaşma ve eyleme dayalı sürdürülebilir anlaşma sağlamalıdır.

5.2. ÖRGÜTLENME MODELİ / YENİ KATILIMCI ORTAM

Kentsel kamusal mekanlarda ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan yeniden değer yaratılmasında ülkenin özgün şartlarına uygulanabilme yeteneğine sahip örgütlenme modeli oluşturulmalıdır (Tablo 5.1.).

Kentsel tasarımın disiplinler arası kompozisyonu, kentin formulasyonu konularının geniş kapsamlı olarak ele alınmasını, kamusal bilincin kalitesini küçük ölçekte ve kent bütününde etkileri kapsamaktadır. Disiplinler arası işbirliği ve ortak çalışma alanları oluşturulmalıdır.

Model kapsamında organizasyon komitesi, merkezi ve yerel yönetimin kontrolü altında çalışan, belediye ve merkezi yönetim temsilcilerinin oluşturduğu üst kurul, proje yönetimini ve kontrolünü sağlar, üst ölçek politika, strateji ve planların tanımlanmasında önemli rol oynar. Komite bir anlamda projenin gelişimi asiste eder.

Organizasyonel yapıda amaç ve hedeflerin tanımlanması, avantaj / dezavantajların ve sınırların/kaynakların tanımlanması, geniş toplumsal katılım sağlanması, koordinasyonun sağlanması, finansman sağlanması, proje yönetimi ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yerel organizasyonlar oluşturulur. Vakıf statüsünde, vergiden muaf, şirketler hukuku esasına dayalı olarak oluşturulan kurumlardır. Bu bağlamda kurumsal yapılaşmada; şirket yapısının tanımlanması, şirket üyelerinin tanımlanması, ofisin oluşturulması, çalışanların görevlerinin onaylanması, yönetimin atanması, bütçe ve prosedürlerin onaylanması, teknik ve finansal yeterliliklerin sağlanması konularında tüm hukuki gereklilikler sağlanmalıdır. Yerel yönetim tarafından örgütlenen ve halk tarafından oluşturulan bu kurumlarda çalışanlar tanımlanan hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yerel bilgi

ve becerileri, yerel toplumsal organizasyonları, yatırımcıları, zaman ve finansal kaynakları sağlamaktadır. Tüm aktörleri bir araya getiren yapı sözkonusudur. Organizasyonların ana kriterleri; elde edilen yararın toplumda eşit paylaşımının sağlanması, yerel halk için fırsatlar yaratılması, finansal açıdan kendine yeterliliğin sağlanması ve toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar sunulmasıdır. Bu oluşumlar aynı zamanda merkezi yönetimden gelen finansal kaynakların kullanımına yönelik iş programını hazırlar. Organizasyonlar toplumsal katılımı sağlamaya yönelik stk ortaklıkları ya da kentsel forumları organize etmelidir. Bu forumlar kurum bünyesinde çalışan bir koordinatör tarafından organize edilir. Bu toplantılar proje bölgesinde uygun bir kamusal açık mekanda belli periyodlarla tekrarlanan toplantılar niteliğinde olmalıdır. Aynı zamanda proje tanıtımına yönelik festivaller, eğlenceler ve gösterilerle desteklenmelidir.

Benzer oluşumlar İngiltere’de Crossriver Partnership örneğinde görülmektedir. Oniki partnerin ortaklığıyla kurulan Cross River Partnership merkezi Londra’da zengin ve gelişme potansiyeline sahip bölgeler arasında bütünlük sağlamak, nehrin fiziksel ve sosyal açıdan engel olarak algılanmasını önlemek amacıyla kurulmuştur. CRP’nin rolü, projeleri finanse etmek, koordinasyonu sağlamak ve proje yönetimidir. CRP’nin amacı, merkezi Londra’nın sunduğu fırsatlardan yerel halkın, bölgede yaşayanların, çalışanların, gönüllülerin yararlanmasını sağlamaktır. CRP kentsel yenilemeye bütüncül yaklaşımda bulunarak sosyal ve ekonomik program oluşturmuştur. “CRP sosyal ve ekonomik açıdan şu öncelikleri ele almıştır;

- 1- Bölgede yaşayanlara iş imkanı sağlanması: nehir boyunca yer alacak çalışmalarla iş fırsatlarının artırılması.
- 2- İş alanlarının ve şirket gelişimlerinin sağlanması: iş alanlarının kalite ve kapasitesinin artırılması ve sürdürülebilir gelişimin, büyümenin teşvik edilmesi.
- 3- Çalışanlar, gönüllüler ve bölgede yaşayanlar arasında iletişimin kurulması: çalışanlar, gönüllüler ve bölgede yaşayanlar arasında yerel ortaklıkların kurulması, çeşitli aktivitelerle paylaşımın artırılması.

- 4- Yenileme çalışmalarında ortaklar arasında iletişimin kurulması: CRP'nin çalışmalarından max. fayda sağlamak amacıyla bir ortaklık olarak çalışılması, iletişimin ve bütünleşmenin sağlanması. ”⁷¹

Ülkemiz koşullarına özgü oluşumlar yerel ve merkezi yönetimler, bu yönetimlerin yasama, yürütme, planlama, denetleme, uygulama erkleri, üniversitelerden uzmanlar, girişimciler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve yerel halk temsilcilerinin örgütlenerek oluşturduğu şirketler niteliğinde olmalıdır. Bu çok aktörlü yapıda farklı gruplar, departmanlar, katılımcılar ve kurumlar arasında yatayda ve düşeyde koordinasyon sağlanmalıdır.

Katılımcı süreçte yerel yönetim ve merkezi yönetimden gelen istek ve değerlendirmelere yönelik baskıların yanı sıra, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın istek ve değerlendirmeleri de dikkate alınmalıdır. Bu entegrasyon tüm ölçeklerde yenilemenin gerçekleştirilmesini, ortaklıklar arası bağ kurulmasını ve böylece sürdürülebilir gelişim zincirinin oluşturulmasını sağlar.

Kurumların amacı, yeniden değer yaratım süreci sonucunda ortaya çıkan değerden tüm paydaşların en rasyonel biçimde pay almasını sağlamaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmektir. Kurumlar yoluyla projelerin oluşumu, gelişimi, karar üretim süreci, aktörlerin katılımı, planlama, uygulama ve yönetimi ortaya konmalıdır.

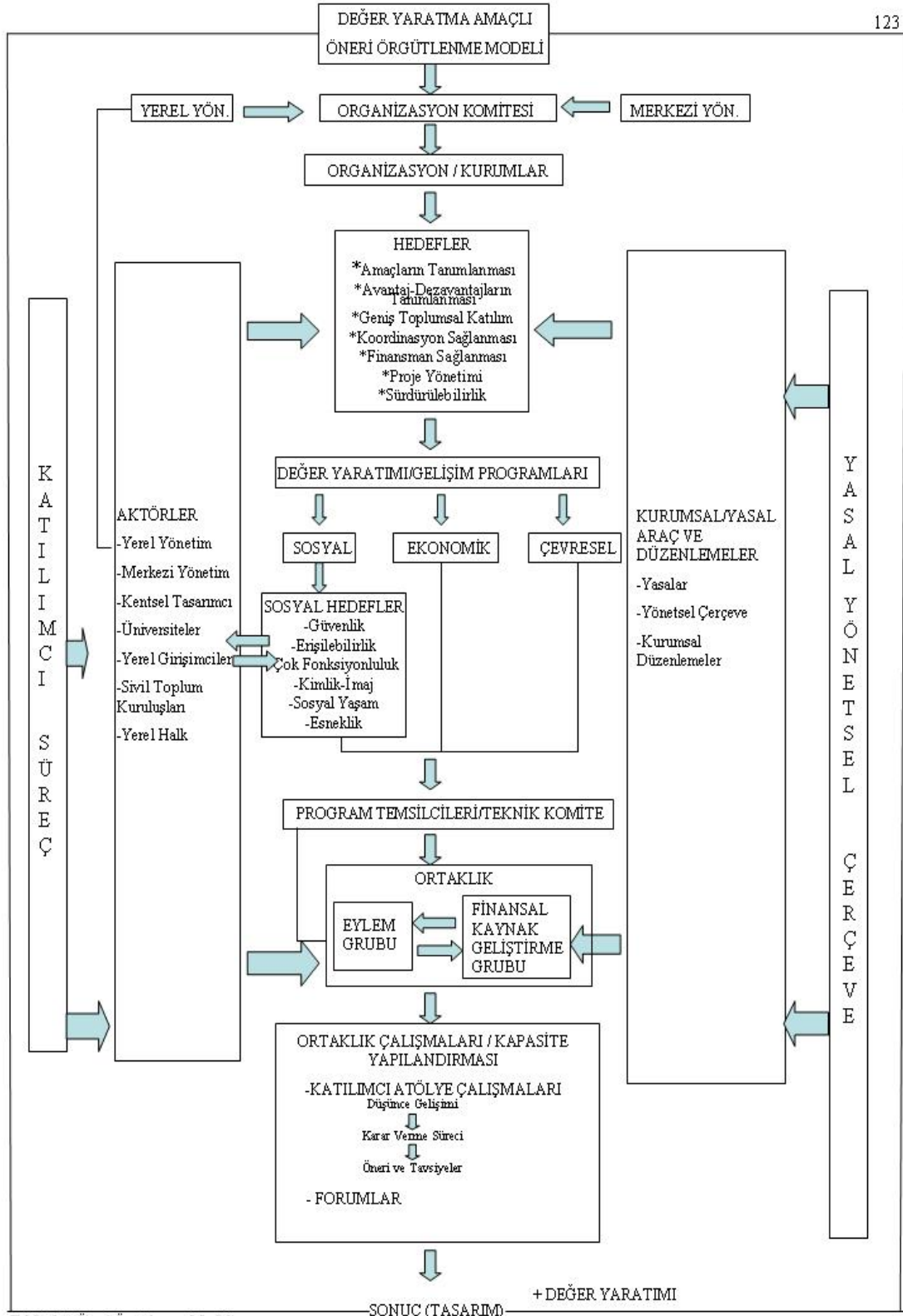
Aynı zamanda hükümetin proje için ayırdığı bütçenin kontrolü de bu organizasyonun denetiminde olmalıdır. Organizasyonel yapı, fonun kullanımına yönelik zamanlama, program ve uygulama aşamalarını tanımlar, fonun etap etap kullanımını organize eder.

Çok aktörlü yapı tanımlanan hedefleri gerçekleştirmek amacıyla çok yönlü gelişim programları organize eder. Gelişim programlarında alt komisyonlarla ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan hedefler, bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik

---

⁷¹ www.crossriverpartnership.org

Tablo 5.1. Öneri Örgütlenme Modeli

eylemler ve zamanlama (timing) tanımlanmaktadır. Araştırmamız kapsamında sosyal açıdan değer artışına yönelik parametreler ortaya konmaktadır. Ekonomik ve çevresel değer artışlarının da farklı parametreleri sözkonusu olmalıdır. Sosyal, çevresel ve ekonomik programların koordinatörleri, program temsilcileri olarak ortaklık şemasında yer almaktadırlar. Öneri model kapsamında sosyal açıdan değer yaratımını hedefleyen sosyal program çerçevesinde tanımlanan sosyal değer yaratma parametreleri, aktörlerin bu parametrelere yaklaşımları ve sosyal hedeflerin gerçekleşme oranları ortaya konmalıdır.

Tanımlanan ortaklık şemasında sivil toplum kuruluşları ve toplumsal organizasyonlar toplumun temsiliyeti ve güçlendirilmiş toplumsal yapının oluşturulması adına toplumun beklentilerinin tanımlanması ve paylaşılan vizyon oluşturulmasını sağlar. Sivil toplum örgütleri ve birlikler en geniş anlamıyla ulusal, bölgesel ya da yerel ölçekte spesifik bir konu etrafında bir araya gelen kişi ve kurumların oluşturduğu gruplar olarak tanımlanabilir. En önemli kaynakları bireylerin kolektif bilgi ve becerileridir. STK'ların en önemli karakteristikleri değişimin ideal ajandasını oluşturmalarıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişim adına sorunların çözümüne yönelik yenilikçi yaklaşımlarda bulunabilmektedir. Yerel ölçekte sorunlara cevap verebilmesi, yerel ölçeğe adapte edilebilirliği ve aynı zamanda bütünleştirici rolü yapının esnekliğinden kaynaklanmaktadır. Yüksek motivasyona sahip bireyler ile halktan en üst düzeyde bulunan yönetim elemanlarına kadar tüm katmanlarla iletişim içinde bulunması aktif katılımı sağlamaktadır. STK'lar bireylerin ve toplumların daha etkin olmalarını sağlamaktadır.

STK'ların çalışmaları yerel girişimlerde ve yerel sorunlara çözüm üretilmesinde düşüncelerin harekete geçirilmesi ve doğru uygulamaların gerçekleştirilmesinde büyük önem taşır. İnsan merkezli yaklaşımların ortaya konmasında STK'ların uygulamalarını şekillendiren süreçler birtakım özellikler içerir. Bunlar;

- Yerel organizasyonların yenilikçi kapasite oluşumu
- Deneyimsel destek
- Yenilikçi yaklaşımların tanımlanması
- Hedef bölgelerde yenilikçi yaklaşımların uygulanması

- Uluslar arası ölçekte girişimlerin tanıtılması
- Bireysel etkileşim için fırsat yaratılması
- Girişimlerin ortaya konmasına ve bütüncül yaklaşım sağlanmasına yönelik politikaların tanımlanması
- Çoklu sektörel grupların bütünleştirici işbirliği oluşturmak amacıyla bir araya gelmesi.

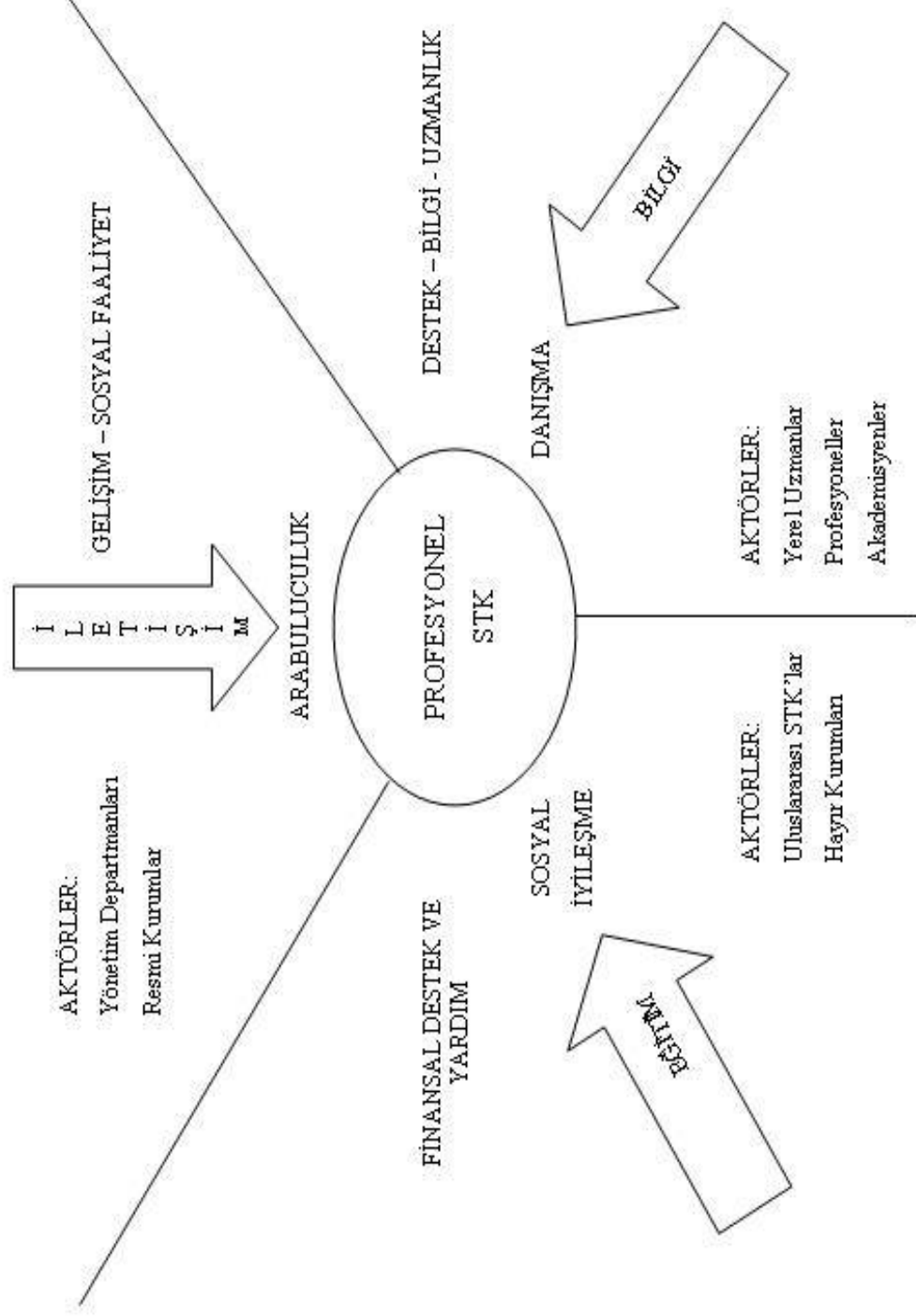
STK'lar somut uygulama ve aktiviteler kapsamında destek programları, kampanyalar, posterler, ilanlar, bültenler, medyanın kullanımı, cadde gösterileri vb. ile yayın ve reklam yapar. İletişim sağlamak amacıyla toplantılar, forumlar, workshoplar, görüşmeler, alan gezileri düzenler. Organizasyonel ve operasyonel eğitimler, analizler, araştırmalar ve bilgi toplama yöntemleri konularında destek sağlar. Toplum- tasarım süreci ilişkisi incelendiğinde; geleneksel yaklaşımda sürece sadece yardım ve destek sağlanması söz konusu iken, günümüzde bu reaktif rolden interaktif ve proaktif role doğru bir yönelim gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Şemada yardım ve destekle tanımlanan reaktif rolden, arabuluculuk için bir araç niteliğinde olan interaktif role yönelim açıklanmaktadır. Rollerin daha gelişmiş biçimi danışmaya dayalı proaktif rollerdir. Bilginin ana kaynak olduğu destek ve girişim süreci toplumun bilinçlenmesiyle başlar. "STK'ların rollerini tanımlama bağlamında sosyal iyileşme, arabuluculuk ve danışma toplumsal gelişime yönelik aynı yaklaşımın üç farklı ayağını oluşturur (Şekil 5.1.)."⁷²

STK'ların organizasyonel bağımsızlıkları ve operasyonel yeterlilikleri arabuluculuk ve danışma rollerinin ağırlıklı olarak ele alınmasıyla, ancak sosyal iyileşme rolünün de gözardı edilmemesi ile mümkündür.

Sosyal iyileşme rolü kapsamında bağış, yardım ve finansal destek ana eylemlerdir. STK'lar girişimci program ve projeleri içerirler. Önemli aktörler uluslar arası bağış ve hayır kurumlarıdır.

---

⁷² www.gdrc.org/ngo-partnership.html

Şekil 5.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Rollerini

Arabuluculuk rolü bağlamında gelişim ve sosyal faaliyet ortamı oluşturmada iletişim olgusu önem kazanmaktadır. Bu anlamda STK'lar katılımcı ve girişimci bir role sahiptir, yönetim departmanları ve diğer resmi kurumlar önemli aktörler olarak tanımlanmaktadır.

Danışma rolü kapsamında desteğin, bilginin ve uzmanlığın dağılımı kritik öneme sahiptir. Bütüncül bir program dahilinde çalışan STK'larda yerel uzmanlar, profesyoneller, kaynaklar ve bireyler önemli rol oynarlar.

STK'ların oluşumu ve gelişimi, bilgi, girişim ve etkileşim ağlarının oluşumuna dayanır. Etkileşim, bireylerin iletişimine, paylaşımına, uzun vadede sosyal değişimi yönlendirmesine olanak tanır. Bu tür bilgi ve iletişim ağları;

- Ana konuya dikkat çekmek, tartışma ortamı yaratmak ve konsensusa ulaşmak amacıyla yerel ve global ölçekte bireyleri bir araya getirir,
- Toplumsal ihtiyaçlara yönelik gerekli bilgiyi ve iletişimi organize eder,
- Geniş kapsamlı olarak girişim, destek ve katılım gerektirir,
- Toplumda düşünce ve isteklerini ifade etme zorluğu olan grupların ilgilerini, fonksiyonları kapsamında dikkate alır.

Bu anlamda bilgi ve iletişim ağları, elde edilen veriler üzerine kurulan, değişen dünyaya ve toplumsal isteklere hızla ayak uydurabilen canlı yapılar olacaktır. Güçlü ve etkin ağ, güçlü ve etkin katılımı sağlanabilir. Bu ağlar yoluyla toplumlar ve STK'lar ilgilerini ortaya koyabilmekte, bilgi paylaşımı sağlanabilmekte, yorum ve değerlendirmeler alınarak, karar ve politikalar tartışılarak kolektif karar verme ortamı oluşturulabilmektedir.

Öneri model çerçevesinde ortaklık boyutunda eylem grubu yapılanmasında tüm toplumsal kesimler kendi temsilcilerini görevlendirme amaçlı mekanizma ortaya koymalı, karar, politika ve strateji gelişimi, planlama, uygulama ve yönetim konularında ilişkileri sağlayan bir platform oluşturulmalıdır. Bu yolla, çeşitli toplumsal organizasyonların ortaklık çalışmaları ve forumlarla görüş, beklenti, alternatif ve kararlarını ortaya koymalarına ortam yaratılacaktır. Eylem grubu

alışmaları kapsamında kentsel kamusal mekanlar ve yeniden değer kazanımı konularında tüm toplumsal grup ve organizasyonları bilinçlendirmek ve etkin kılmak adına kapasite artırımına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Ortaklık şemasında finansal kaynak geliştirme grubu tüm toplumsal grup temsilcilerinin yer aldığı eylem grubu ile birlikte ve teknik komitenin hazırlayacağı raporların yönlendiriciliğinde merkezi ve yerel yönetimlerden gelen kaynakların ve kurumsal yasal düzenlemelerin bağlayıcılığıyla elde edilecek yerel vergi gelirleri gibi tüm artı finansal kaynakların oluşturduğu toplumsal fon programının işletilmesinden ve yönetiminden sorumlu olmalıdır. Finansal kaynak geliştirme grubu çalışmaları ile, kentsel kamusal mekanların yeniden değer kazanımında yenileme programı ile finansal programın eşgüdüm içerisinde yürütülmesine yönelik denetim sağlanır. Bu bağlamda yenileme ve finans programlarının denetiminde eylem grubu etkin rol oynar.

Organizasyonel yapı içerisinde teknik komitenin hazırladığı raporla kurumsal ve yasal düzenlemeler çerçevesinde merkezi ve yerel yönetimden projeye aktarılacak fonun etap etap kullanımı ve zamanlamaya dair program ortaya konmalıdır. Bu raporla bir anlamda gelişim planına fon aktarılması ve süreç içerisinde yaşanan gecikmelerin minimuma indirilmesi amaçlanmaktadır. Süreçte yaşanan gecikme timing programına yansımakta, finansal desteği sekteye uğratmakta sonuçta sürecin uzamasına neden olmaktadır. Organizasyonel yapı bu yolla sürecin kontrolünü sağlamalıdır.

Ortaklık çalışmalarında katılımcı atölye çalışmaları ilgili grupların interaktif katılımını, forumları ve toplantıları içeren katılımcı süreçtir. Tanımlanmış u mekanizmaya sahiptir; ilki düşünce gelişimi, ilgili tüm gruplar arasında bilgi akışının sağlanması, ikinci mekanizma, bu veriler işığında karar verme süreci ve unc mekanizma, sürecin ıktıları olarak problem çözümüne yönelik öneri ve tavsiyelerdir.

Katılımcı atölye çalışmaları süreci (Charette), başarılı amaç tanımlama tekniği, bütüncül yaklaşım ve disiplinler arası problem çözme yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Problem çözümünde, spesifik hedeflere yönelik başarılı katılımcı tasarım stratejisi üretim süreci olarak değerlendirilmektedir. Bir program dahilinde farklı katılım metodlarının birarada kullanıldığı bütüncül planlama sürecidir.

Sürecin iki ana hedefi; öneri ve uygulamaların karar vericileri olan paydaşlar arası etkileşimden destek kazanmak ve değişimi etkilemek adına gerekli kaynakları güvende tutarak güçlü yapının karar almasını sağlamaktır.

Ana stratejileri ise; çok yönlü katılımı toplumun tüm kesimlerinin bilinçlendirilerek kısa ve uzun vadeli amaçların algılanmasının sağlanması, sürece bireysel katkıların sağlanması ve çelişkilerin toplumsal yarar adına sonuca ulaştırılmasıdır.

Tüm paydaşların katıldığı forumlar yerel sorunların ve öncelikli konuların tanımlanmasında ve alternatif stratejilerin test edilmesinde önemli bir araçtır. Sürdürülebilir gelişim, kamu politikaları ve yönetimi, kamu ve özel fonların sağlanması, kentsel mekanda ekonomik, ekolojik ve toplumsal değer yaratılmasına yönelik tüm paydaşların sürecin başından sonuna kadar katılımını temel alarak toplumsal konulara bütüncül yaklaşımda bulunan disiplinler arası takım çalışması sürecidir. Disiplinler arası problem çözme teknikleri aynı zamanda insanlar arasında, toplumlar arasında, mahalleler, kentler ve bölgeler arasında ve yönetim programları arasında kaybolmuş olan ilişkilerin yeniden kurulmasına yardımcıdır. İnsani ölçek, çeşitlilik ve denge, sürdürülebilirlik bu kapsamda öneri organizasyon prensipleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcı atölye çalışmalarında bireysel ilgiler gözardı edilmemekte ancak tüm bireysel ve toplumsal ilgiler dikkate alınarak değerlendirilmekte, bu yolla modifiye edilmekte ve sonuçta bir yerel konsensusa ulaşılmaktadır.

Süreç sonucunda aktörlerin farklı istek ve beklentileri arasında en rasyonel çözümü bulmak hedeflenmelidir.

Tüm aktörlerin yer aldığı ortaklık şemaları kamunun bilgilendirilmesi ve sürdürülebilir kentsel gelişimin sağlanabilmesi adına ortaklık çalışmalarını ve forumları organize eder. Bu aşamada yenileme çalışmalarını destekleyici kurumsal ve yasal çerçevenin etkin olması ve bu bağlamda bütüncül bir kentsel gelişim planının bağlayıcılığında bölgeye ilişkin kararlar alınması gerçekleştirilen çalışmaların mekana yansımada ve bu inançla halkın sürece katılımında etkin rol oynayacaktır.

Belli dönemlerde geri besleme ile sürecin kontrolü başarısızlığın engellenmesi adına değerlendirme yapılmasına olanak tanır. Ortaklık yapılanması içinde eylem grupları sürdürülebilir kentsel gelişim adına toplumsal katılımı sağlamaya yönelik mahalle ölçeğinde forumlar organize eder.

Kentsel forum, kentsel ve bölgesel politikalarla ve özellikle yenileme ile ilgili merkezi ve yerel yönetimi, toplumu ve gönüllü grupları bir araya getiren yapıdır. Üyeler ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte gönüllü kuruluşlar ve toplumsal organizasyonlardır, aynı zamanda yerel yönetimle, akademik kurumlarla ve danışmanlarla sıkı ilişki içindedir.

Kentsel forumun amacı, kentsel ve bölgesel politikaların gelişiminde halkın ve gönüllü kuruluşların etkinliğini artırmak ve sürdürülebilir yenileme girişimleri oluşturmaktır. Organizasyonel yapı içinde toplumun tüm kesimlerine eşit olanaklar tanınmasına ve danışmanlık yöntemiyle gelişimlerin yönlendirilmesine özel önem verilmektedir. Yapının başarılı olmasında etkili olan öğeler;

- Kaliteli ve güncellenen bilgi servisleri,
- Araştırma ve danışma servisleri,
- Yenileme çalışmaları kapsamında başarılı uygulamaların model oluşturması,
- Gönüllü kuruluşların temsil edilmesi,
- Ulusal ve bölgesel yayımlarla gönüllü kuruluşlar arasında ağ programının gelişiminin desteklenmesidir.

Süreçte vizyon gelişimini sağlamaya yönelik sosyal açıdan değer yaratma parametreleri kapsamında spesifik hedefler ve stratejiler geliştirilmelidir (Sosyal açıdan yaşanabilirliği artırmak, erişilebilirliği, güvenliği, çevre kalitesini, bölgenin canlılığını, toplumsal kimlik öğelerini geliştirmek, katılımı sağlamak vb.).

Toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesinde fon sağlayan, kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve kullanıcıların program dahilinde koordinasyon içinde çalışması çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Katılımcı süreçte aktörler arası koordinasyonun sağlanması, iletişim, işbirliği ve konsensus sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

Vancouver kentsel tasarım paneli, kentsel gelişim izinlerine, zonlama uygulamalarına, sivil toplum çalışmalarına ve tasarım politikası formülasyonlarına yönelik önerilerin ortaya konduğu, kentin bütün fiziksel girdileri arasında ilişki kuran kentsel tasarıma yönelik çok yönlü bir çalışmadır. Panelin sonuçları incelendiğinde; uzmanlar ile farklı gruplardan oluşan halkın bakış açıları ve değerlendirmeleri arasında boşluklar bulunduğu görülmektedir. Genel olarak kamusal girdisinin tasarım sürecinde önemli bir eksiklik olduğu belirtilmektedir. “Richard Lai, tasarım rehberi gelişiminde halkın bakış açılarının dikkate alınması, planlama ve zonlamanın entegrasyonunun sağlanması, bütüncül tasarım müdahalelerinin gerçekleştirilmesi ve sürecin bu anlamda iyileştirilmesi konularına işaret etmektedir. Tasarım rehberlerinin gelişiminde çok yönlü analiz yapılmalıdır.”⁷³

Uzmanların bakış açıları ve halkın istek, değerlendirmeleri arasındaki uçurumu minimuma indirmek amacıyla planlama, zonlama ve tasarım rehberleri yoğun kamu katılımı ile gerçekleştirilmelidir. Bu sayede tasarım kalitesinin değeri de artırılabilecektir. Günümüzde tasarım değerlendirme sistemi politik bir tartışma konusu

---

⁷³ PUNTER, J. 2003. “From Urban Design Advice to Peer Review: The Role of Urban Design in Vancouver”, *Journal of Urban Design*, Vol. 11, 113-135.

olmaktan çok planlama sürecinin kabul edilebilir bir gerçeği ve aynı zamanda kaliteli tasarım da bir pazarlama normu haline gelmiştir.

Organizasyon içinde yer alan tüm aktörlerin yeniden değer yaratma olgusuna yaklaşımları, motivasyonları, ilgileri, süreçten kısa ve uzun vadeli beklentileri farklılıklar göstermekte, gerçekleştirilen toplantılarla aktörler arasında uzlaşma sağlanması amaçlanmaktadır.

“İngiltere’de yenileme çalışmalarında Single Regeneration Budget programı bütüncül yaklaşım, stratejik yaklaşım, kullanıcı, kamu ve özel sektör arasında ortaklık şemaları ile tanımlanmaktadır. Sosyal, fiziksel ve ekonomik yenilemenin her ölçekte esnek bir fon mekanizması ile gerçekleştirilmesi söz konusudur. Yenileme çalışmalarına bütüncül yaklaşımın üç önemli boyutu;

- 1- Yeni politikalar, hedefler, fonlar: fiziksel ve sosyal çevrenin iyileştirilmesine yönelik spesifik karar ve politikalar.
- 2- Çok aktörlü yapı ve bölgesel koordinasyonun sağlanması: alınan kararları uygulamak ve hedefe ulaşmak için ortaklık kurulmalıdır. Bölgesel stratejik ortaklıklar kamu, özel sektör, stk ve halkın bir araya gelmesini sağlar, daha küçük ölçekte, mahalle ve semt ölçeğinde halk katılımı ile etkin uygulamalar, çok yönlü değişim dönüşüm gerçekleşir.
- 3- Ülkesel ve bölgesel desteğin sağlanması: yönetimin ülkesel ve bölgesel ölçekte strateji belirleme ve finans sağlanması açısından desteğidir.”⁷⁴

Ulusal eylem planı ile ülke ölçeğinde, bölge ölçeğinde ve yerel ölçekte stratejilerin tanımlanmasının önemi vurgulanmaktadır.

Kentsel kamusal mekanlar sistemi oluşturulması amacıyla birarada olmaları ile gelişme sinerjisi sağlayacak kullanımlara dayalı çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Kentsel mekanda kentsel kamusal alanlarda yer alan gelişme potansiyellerinin

---

⁷⁴ NATIONAL STRATEGY ACTION PLAN. 2001. A New Comiitment to Neighbourhood Renewal, Report by the Social Exclusion Unit., London.

harekete geçirilmesi için farklı ölçek ve süreçlerin farklı boyutlarının içiçeliği olgusu çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımın zorunluluğu söz konusudur.

Kentsel kamusal mekanların, metropoliten gelişme ve kent planlama sistematığının ve aynı zamanda kent bütününde açık alan sistematığının parçası olarak ele alınması gerekir.

Günümüzde kentlerde yaşanan sorunları parçacı yaklaşım yerine koordine edilmiş eylemler bütünlüğü içinde incelemek gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kentlerde tasarım kalitesini geliştirmek, ekonomik, çevresel ve sosyal iyileşmeyi sağlamak için bu tür bir yaklaşım zorunludur.

Plan / proje diyalektiğini sağlamaya yönelik düzenlemeler, projenin çevresine uyum sağlamasını, projelerin entegrasyonunu, bütünlüğünü, gelecekteki sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik hedefler ile ilişkilendirmeyi, sosyal gücün etkinliğini artırmayı ve çeşitli fonları harekete geçirmeyi sağlar.

Kentsel kamusal mekanın alansal çözülmeye bütünlleştiriciliği sağlamasında en önemli araç plan/proje diyalektiğidir. Üst ölçek politika, strateji ve projeler bütünlüğünün sağlanması kentsel kamusal mekan tasarımında etkileyici ve yönlendirici olmakta aynı zamanda süreç içerisinde doğru kararlar alınmasında önemli rol oynamaktadır.

Öneri model kapsamında gelecekte bölgede paylaşılan vizyon oluşturmak amacıyla organizasyonel yapı içerisinde yer alan tüm aktörlerle mekan performans değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Geniş kapsamlı toplumsal katılımı sağlamak amacıyla çeşitli katılım metodları kullanılmaktadır. Bunlar; çevresel değerlendirme metodları, toplumsal eylem planı, workshop çalışmaları, bilinçlendirme metodları, dolaylı metodlar, grup etkileşim metodları, açık-uçlu metodlar, beyin fırtınası metodları, dijital teknoloji kullanımı ve toplumsal tasarım değerlendirme rehberi kullanımıdır.

ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME: Fiziksel çevre mekan anlayışımızı, hayat standardımızı ve mekana aidiyet hissimizi etkileyen önemli fiziksel elemanlar (settings), psikolojik ve sosyal boyutlar bütünüdür. Çevre performans ölçümü, birtakım tanımlanmış objektiflere ve ihtiyaçlara bağlı olarak çevrenin sistematik biçimde değerlendirilmesi çalışmalarıdır.

Çevresel değerlendirme süreci çevrede yer alan temel olumlu ve olumsuz özelliklerin tanımlanmasına dayanır. Çevre performansı, alansal yeterlilik ve imajla ilgili veri elde etmeye yönelik anket çalışmaları, proje alanında yapılan geziler, gözlemler, analizler, görüşmeler, çeşitli organizasyon temsilcilerinin oluşturduğu komite ile çalışmalar bu süreçte bilgi toplama metodlarıdır. Süreç içerisinde çok yönlü literatür araştırmaları sonucu değerlendirme ve karşılaştırma kriterleri ortaya konulur. Proje bölgesinde yapılan geziler daha çok direkt gözlem ve anket çalışmalarının desteklenmesi amaçlıdır. Görüşmeler ve bulguların özetleri süreci sonlandırır.

Çevresel değerlendirme sürecinde verilerin toplanması, analiz edilmesi ve zamanlama önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetilebilir değerlendirme süreci, gruplar arasında koordinasyonun sağlanmasını, görev dağılımını ve sürecin hızlandırılmasını sağlayacaktır.

Veri toplama ve analiz çalışmalarını elde edilen bulguların sonuçlarının yorumlanması çalışmaları takip eder. Çevre değerlendirme bulguları yapı ve çevre performansını tanımlar, yorumlar ve açıklar. Katılımcıların sonuçlara yaklaşımları farklılıklar gösterir, bulgulara ilişkin yoğun tartışma süreci sonucunda öneriler geliştirilir.

Çevresel Değerlendirme Metodları: Friedman, Zimring ve Zube, dört kategoride veri elde etme ve analiz metodu geliştirmişlerdir. “Bunlar; gözlem, görüşme, simulasyon ve çeşitli yazılı testlerdir.”⁷⁵

---

⁷⁵ FRIEDMAN, J. 1973. “The Public Interest and Community Interest” *Journal of American Institute of Planners*, Vol. 39, 1:2-7.

Gözlem: gerçek yaşam ve davranışlarla direkt ilişki kurularak bilgi elde etme metodudur. Gözlemci hiç müdahale etmeden çevredeki aktiviteleri, faaliyetleri, işleyişi ve davranışları inceler.

Görüşme: belli bir konu hakkında bireylerin ilgisini ölçme ya da değerlendirme yapmalarına olanak tanıma amaçlı, insanların reaksiyonlarını ve çevreye ilişkin değerlendirmelerini öğrenmeye yönelik bilgi alma metodudur.

Simulasyon: çevresel elemanların temsili ile bireylerin yorumlarının yansıtıldığı metottur.

Testler: anket ya da diğer yazılı araçların kullanımı bilgi toplama ve analiz aşamalarında yararlı ve etkili metodlardır. Açık uçlu ya da seçmeli sorular kullanıcıların davranışlarının ve tercihlerinin ortaya konmasında önemli araçlardır.

Değerlendirme sürecinde girişimler, planlama, uygulama ve kullanım açıklıkla tanımlanmalı, sürecin başlangıcında değerlendirme sürecine girişimde bulunanlar, değerlendirme ve motivasyon düşüncesini ortaya koyanlar tanımlanmalı, konular ve sorunlar ortaya konmalıdır. Ne tür bilgiler gerektiği, değerlendirme sürecini kimin yöneteceği, sürece kimin katılacağı konularında doğru kararlar alınması açısından bu tür bir yaklaşım zorunludur. Bir sonraki aşama istenen bilgilerin elde edilmesine yönelik uygun araçların seçimini içerir. Sonuç olarak, çıktıların tartışılması değerlendirme çalışmalarının faydaları konusunda kamu bilincini artıracaktır. Değerlendirme sürecini doğru sonuçlarla tamamlamak için, eylemler, katılımcı süreç içerisinde geliştirilen yorumlar en rasyonel biçimde dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir.

TOPLUMSAL EYLEM PLANI: Topluma kendi toplumsal plan ve programlarını tasarlama, uygulama ve yönetme imkanı tanıyan bu yaklaşımın temel karakteristikleri toplum odaklı, katılımcı, problem çözümüne yönelik ve hızlı olmasıdır. Geleneksel planlama metodları çok uzun süreç gerektirmekte, uygulama

için gerekli kaynakları ve fonları sağlayamamakta ve en önemlisi önceliğe sahip kent nüfusunun katılımını gözardı etmektedir.

Toplumsal eylem planının odak noktası yönetimden gelen ve yönetici olmayan gruplar arasında, yönetim departmanları arasında ve toplumsal gruplar arasında ortak çalışma alanı oluşturmaktır. “Eylem planı sürecinde yer alan teknikler;

- Gözlem (Observation): Planlama ekibine çevrenin mevcut durumunun incelenmesi olanağı sağlar.
- Görüşme (Interviews): görüşmeler ve gruplarla yapılan tartışmalar gözlem yoluyla tanımlanamayan toplumsal yapının karakteristiklerinin ortaya konmasını sağlar.
- Ölçümleme (Measuring): çevresel koşulların niceliksel olarak incelenmesini sağlar.
- Araştırma (Surveying): araştırma kaynakları program için önemli olan yerel toplumu ve mekanları tanımlar.
- Önceliklendirme (Prioritizing): tüm paydaşların isteklerini ortaya koydukları ve uygulama projelerinin fizibilitesinin tartışıldığı süreçtir.
- Beyin Fırtınası (Brainstorming): grup çalışmalarıyla problem çözümüne yönelik alternatif düşüncelerin ve alternatif sorun çözme yollarının ortaya konmasını sağlar.
- Grafik Anlatım (Diagramming): kolay anlaşılabilir grafik formatla zamanlama ve nüfusa ait bilgilerin sunumunu sağlar.
- Haritalandırma – Modelleme (Mapping-Modeling): bireylerin düşüncelerini, algılarını kaydetmelerine, sosyal ağın tanımlanmasına, mevcut durumun analiz edilmesine, gelişim önerilerinin değerlendirilmesine olanak sağlar.
- Oyun ve Rol (Gaming and Role Playing): planlama süreci bilincini oluşturmak, potansiyel fırsatları ve sınırlayıcıları tanımlamak ve paydaşlar arasında ortak karar alma, uzlaşma sürecini oluşturmak amacıyla kullanılan yöntemdir.”⁷⁶

---

⁷⁶ SANOFF, H. 2000. Community Participaton Methods in Design and Planning, USA., John Wiley & Sons. Inc.

Planlama yardım alışmaları MIT tarafından geliştirilen ve fiziksel planlama, uygulama ve yönetim konularında toplumsal organizasyonlara rehberlik etmek amacıyla oluşturulmuş katılımcı karar verme sürecini ve yapısını içeren çalışmalardır. Sorunların ve hedeflerin tanımlanmasında yol göstericidir. Ana girdileri; hedeflerin ortaya konması ve programın oluşturulmasıdır. Hedeflerin tanımlanması dört aşamadan oluşur;

- 1- Bölgeye ilişkin planlama konularının, bu konulardan etkilenenlerin ortaya konması
- 2- Öncelikli konuların belirlenmesi, anlaşmazlıkların ortaya konması
- 3- Hedeflerin belirlenmesi
- 4- Hedeflerin ncelik sıralamasının yapılması

Programın tanımlanması girdisi ise stratejilerin ve alternatiflerin ortaya konması çalışmalarını içerir. Alternatiflerin değerlendirilmesinde ve öncelik sıralamasında paydaşlar arası anlaşmazlıkların çözümlenmesi ve fırsatların değerlendirilmesi önemlidir. Bu aşama uygulamaya yönelik kararları, kaynakların değerlendirilmesini, neyin, ne zaman ne için gerektiğinin tanımlanmasını içerir.

Disiplinlerarası, bütüncül ve toplum temelli bir yapıya sahip olan eylem planı, yerel bilgi ve beceriye dayanan, katılımcı küçük ölçekli çalışmaları içerir. Srec mevcut organizasyonel yapıya, yerel bilgi ve beceriye dayanmakta ve görülür, hissedilir çıktılarla başarıya ulaşmaya odaklanmaktadır. Eylem planı çalışmaları, paylaşılan bir vizyon oluşturması, uygulamaları hızlandırması, kompleks problemlere çözüm sunması, farklı bakış açıları arasında konsensus sağlaması, kamu bilincini artırması, kentsel tasarım çalışmalarının uygulanabilirliğini artırması açısından, eylem planı uygulamalarının etkilerinin değerlendirilmesi de sürecin geliştirilmesi ve uzun vadeli hedeflerin oluşturulması açısından önemli etkilere sahiptir.

WORKSHOP: Workshop, birçok katılımcı tekniğin bir arada kullanıldığı, insan ilişkilerine dayalı yöntemlerle öğrenmeye ve problem çözmeye fırsat tanıyan çalışmalardır. Problem çözümüne yönelik yeni fikirlerin ve yaklaşımların

yansıtıldığı, geliştirildiği ortamlarda öğrenme olgusu fonksiyonel boyut kazanmaktadır. Amaca ulaşmada katılımcıların yaklaşımları arasındaki farklılıkların ve katılımcıların kolektif yaratıcılık potansiyellerinin ortaya konması sürecin daha okunabilir olmasını sağlayacaktır.

Paylaşılan bir amaca ulaşma bireyler arasında yüksek seviyede iletişim gerektirir. Workshop çalışmaları bireylerarası iletişim, grup problem çözme, bilinçlenme, farkındalık, geribesleme ve takım çalışması metodlarını içerir. Bilinçlenme ve direkt öğrenme teknikleri; tartışmalar, oyunlar, görüşmeler, roller, analiz çalışmaları ve değerlendirme kriterlerinin oluşturulmasıdır.

Workshop çalışmaları amaca, zamanlamaya ve konuya bağlı olarak farklılıklar göstermekte, zaman, mekan, kullanılan materyallerin grafik kalitesi sürece katkıda bulunan önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çevresel workshop çalışmalarında temel aktiviteler; çalışmanın konusunun, amacının ve plan programının net biçimde tanımlanması ve katılımcılardan beklenenlerin açıklıkla ortaya konmasıdır. Bu anlamda bilgilenme toplantısı, sunuş ya da slayt gösterileri katılımcıların bilinçlenmesi açısından temel konsepti ortaya koymada kullanılabilecek yaklaşımlardır.

Workshop çalışmasında iletişimin artırılması, birtakım sınırlayıcıların etkilerinin azaltılması, kaosun önlenmesi amacıyla bireylerin rollerini tanımlayan ve grup hedeflerini ortaya koyan bir koordinatör olmalıdır.

Süreç içerisinde belli periyodlarla gruplara çalışmalarını sunma fırsatı tanınması, geliştirilen çalışmaların bilinmesi ve sürecin yönlendirilmesi açısından önemli bir yaklaşımdır. Kolay anlaşılabilir çizimler ve modellerle bilgiler desteklenmelidir.

Süreç içerisinde temel objektiflerin ortaya konmasının ardından birtakım plan alternatifleri oluşturulur. Alternatifler grup çalışmaları ve toplantılarla tartışılır ve topluma sunulur. Amaç tüm katılımcıların bakış açılarını dikkate alarak en rasyonel

sonuca ve anlaşmaya ulaşmaktır. Final workshop'u projenin uygulanmasına yönelik ana kararların alındığı aşamadır. Workshop katılımcıların yüz yüze iletişimi ile kararların paylaşılmasını, yaşamlarının yönlendirilmesini ve yaşam kalitelerine yönelik önemli kararların alınmasını sağlayan etkin yöntemdir.

BİLİNÇLENDİRME METODLARI:

Sergiler: Katılımın sürecinde bireylerin farkındalığının sağlanması, bilgilendirilmesi ve kamu bilincinin oluşturulmasında kentsel kamusal mekanlarda (alışveriş merkezleri, caddeler vb.) konuya ilişkin sergiler düzenlenir.

Medya: Bilgilendirmenin bir diğer yöntemi gazete, dergi, radyo ya da tv gibi medyanın kullanımınıdır.

Proje Bölgesine Yapılan Geziler: çevresel bilincin kazanılmasında bir diğer yaklaşım proje alanının bölgeye yapılan gezilerle katılımcılara tanıtılmasıdır. Bu gezi katılımcılara çevreyi yeniden keşfetme ve farklı bir gözle izleme fırsatları sunar.

Planlama sürecinin başlangıcında grup olarak proje bölgesine bilinçlendirme gezilerinin düzenlenmesi eğitici, eğlenceli, planlama ve bölgenin gelişimi açısından ilgi çekici olmakta aynı zamanda amaca ilişkin net düşüncelerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bilinçlendirme gezilerinin amacı; bireylerin ilgilerini uyandırmak, kentsel çevreyi şekillendiren süreçleri keşfetmek, kentsel çevrenin görsel kalitesini değerlendirmek, kentsel çevrenin analizine yönelik gerekli becerileri geliştirmektir.

Görsel tercih ve değerlendirme çalışmaları kapsamında, Goodey, "sensory walk"⁷⁷ (duyumsal gezi) yöntemini tanımlamıştır. Kentsel çevrenin duyum ve hislere dayalı olarak yeniden analizine ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalardır. Ses, koku, görme, hissetme duyuları ile bireylerin çevrelerini algılama ve değerlendirme süreçlerini içerir. Sensory walk ile yüzeyler, sınırlar, dokular ve renkler gözlemlenir.

---

⁷⁷ GOODEY, B. 1974. Urban Walks and Town Trails, University of Birmingham, UK., Centre for Urban and Regional Studies.

Bölgesel geziler görsel deneyimleri kaydetme metodudur. Amacı, katılımcıların günlük çevrelerine farklı gözle bakmalarını, ondan bir duyum almalarını, duygusal ve estetik açıdan çevresel etkileri değerlendirmelerini sağlamaktır. Görsel tercihlerin tespitinde fotoğrafların kullanımı da kullanıcıların mekansal tercihlerinin saptanmasında önemli bir yöntemdir.

Görsel değerlendirme dört ana başlık altında yapılmaktadır. Bunlar; kapsam (context), kütle (massing), arayüz (interface) ve yönlenme (wayfinding)'dir. Bu konulara ilişkin katılımcıların sayısal değerlendirme yapmalarına olanak tanıyan checklist oluşturulur. Listede yer alan çevresel faktörleri desteklemek ya da tanımlamak amacıyla çizim, fotoğraf vb. görsel araç kullanılmaktadır. Sonuçta değerlendirme raporu tanımlayıcı görsel malzemeleri, her soru için sayısal değerleri, bu değerlere bağlı olarak her faktör için başarı ya da başarısızlık oranlarını, yapı çevresine ait her faktörün ve tüm faktörlerin analizini, konulara ilişkin yorumları ve önerileri içerir.

DOLAYLI METODLAR: Dolaylı metodlar anket, gözlem, mapping survey ve görüşme metodlarını içerir. Analiz yöntemleri ve anket kullanıcıların davranış ve düşüncelerini değerlendirmek amacıyla bilgi toplama yöntemleridir. Mapping survey kullanıcılara harita üzerinde algıladıkları çevreye ilişkin birtakım sınırların ve sorunlu bölgelerin tanımlanması fırsatını sunar. Birebir görüşmeler ise daha fazla, kaliteli ve detaylı bilgi elde edilmesini sağlar.

GRUP ETKİLEŞİM METODLARI: Yüzyüze etkileşim bütün grup çalışma metodlarını karakterize eder. Grup etkileşim metodu olarak katılımcı atölye çalışmaları bir sorunun çözümüne yönelik olarak ilgili grupların bakış açılarını tartıştığı interaktif toplantılardan oluşan yoğun katılımcı bir süreçtir. Workshop çalışmalarını, katılımcı düşünce, tavsiye ve karar üretimi çalışmalarını kapsar. Bu yaklaşımda profesyoneller ve kullanıcılar birlikte planlar, fotoğraflar ve modellerle çalışarak alternatifleri ortaya koyarlar.

AÇIK UÇLU METODLAR: Süreç içerisinde herhangi bir aşamada topluma açık forum ve toplantılarla (public meeting) tüm halkın bilgilendirilmesi çalışmaları gerçekleştirilir. Bu tür toplantılar tartışma ortamı oluşturmaz, bilgilendirme amaçlıdır.

Düşünce ve önerilerini public meeting yoluyla açıklama fırsatı bulamayan birçok katılımcı öneri planların oylanması yoluyla katılım sağlayabilirler. Mail yoluyla ya da proje alanında yer alan oy sandıklarına oyların atılması yoluyla çoklu katılım sağlanabilmektedir.

BEYİN FIRTINASI METODLARI: Katılım sürecinde klasik beyin fırtınası metodunun yanı sıra daha büyük gruplarla düşüncelerini yazıya dökerek düşünce ve fikirlerin listelenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla uzlaşma sağlanması metodları sözkonusudur. Aynı zamanda mekanda bulunamayan katılımcılar bu yöntemlerle fikirlerini ortaya koyabilmektedirler. Bir diğer yöntem bilgisayar aracılığıyla düşüncelerin ortaya konması, listelenmesi ve her katılımcının değerlendirmelerinin alınması yoluyla katılımın sağlanmasıdır.

DIGITAL TEKNOLOJİ KULLANIMI: Birebir katılımın güç olduğu durumlarda iletişim servisleri etkili bir arayüz oluşturarak önemli ve stratejik bir role sahip olmaktadır. Video konferanslarla katılımcılar birbirlerini görebilmekte, birbirleriyle konuşabilmekte, konuya ilişkin dökümanları paylaşabilmektedirler.

Benzer biçimde katılım pratiğinde video, bilgisayar, CD-ROM'lar, simulasyon, modelleme vb. teknolojiler kullanılabilmektedir. Bölgenin mevcut durumu ve öneri projelerine ilişkin simulasyonlar üç boyutlu modelleme ile elde edilmekte ve her açıdan incelenebilmektedir. Digital ortamda bilgi alışverişi ile öneriler değerlendirilebilmektedir. Çeşitli bilgisayar oyunları ile katılımcılara kendi düşünce ve önerilerini mekana yansıtma fırsatları sunulmaktadır.

Alan modelleme çalışmalarında niteliksel, niceliksel ve görsel veriler (alanın haritaları, hava fotoğrafları, açıklayıcı diagramlar, fotoğraflar, filmler, GIS temelli ve

uygun arazi kullanımı modelleri) kullanılmaktadır. Alan çalışmaları, hava fotoğrafları, filmler, ölçekli haritalar ve tasarım alternatifleriyle örneklendirilir. Bu çalışmalar planlama, tasarım, çevre, enerji ve maliyet açısından değerlendirilir.

TOPLUMSAL TASARIM DEĞERLENDİRME REHBERİ: Toplumsal tasarım konularına ilişkin iletişim ve değerlendirme şeması Greene tarafından geliştirilmiştir. “Bu şema ile dört ana karakteristik test edilmektedir. Bunlar çoklu kaynakların senteziyle ortaya çıkmıştır ve tüm çevrelere uygulanabilme yeteneğine sahiptir. Bunlar;

- 1- Fonksiyon. Çevrenin kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilme yeteneğidir.
- 2- Düzen. Kullanıcıların bakış açısıyla çevrenin net olarak algılanabilmesidir.
- 3- Kimlik. Çevrenin özel görsel imajlara sahip olma ve bunları yansıtmaya yeteneğidir.
- 4- Çekicilik. Çevrenin kullanıcılarına memnuniyet sunabilme yeteneğidir.”⁷⁸

Mevcut çevrenin ya da öneri planların değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme sürecinde katılımcılar toplumun çeşitliliğini yansıtır. Tanımlanan dört faktör çerçevesinde proje değerlendirilmekte aynı zamanda kapsama ilişkin değerlendirme yapılmakta, sonuç olarak tüm faktörlerin dikkate alındığı bir süreç oluşturulmaktadır. Çevre performans değerlendirme çalışmaları kapsamında katılımcı süreçte farklı bakış açılarıyla yapılan analiz ve değerlendirme çalışmaları sonucunda farklı plan alternatif önerileri ortaya konmalıdır. Tüm stratejik amaçların bir arada tanımlandığı geniş kapsamlı kentsel tasarım plan şema alternatifleri oluşturulmalıdır. Öneri gelişim alternatifleri organizasyon komitesi tarafından çok yönlü olarak değerlendirilmeli ve bölge için en uygun çözüm seçilmelidir.

Bölgeye ve öneri plana özgü kentsel tasarım stratejileri tanımlanması çalışmaları kapsamında çevresel performans değerlendirme çalışmalarının sonuçları, bölgeye

---

⁷⁸ GRENE, S. 1992. “Cirtshape: Communicating and Evaluating Community Design”, *Journal of the American Planning Association* 58,2: 177-189

özgü karakteristikler, bölgenin kaynakları, sınırları, potansiyelleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak ortaya konan vizyon gelişimini sağlamaya yönelik kentsel tasarım kriterleri tanımlanmalıdır. Tasarımın ana prensiplerinin tanımlanması ve yerelliğe dayalı tasarım kriterlerinin geliştirilmesi amacıyla tasarım rehberi oluşumu sağlanmalıdır. Öneri gelişim planında tanımlanan hedeflere ulaşmayı sağlayan kentsel tasarım stratejileri ve uygulamaya yönelik birebir operasyonel hedefler ve tüm bunların yasal dayanağını oluşturacak kurumsal ve hukuki düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

Projenin başarısı büyük oranda süreç içerisinde organizasyonel yapıda programın, koordinasyonun ve yönetimin sürdürülebilirliğine bağlıdır.

Organizasyonlar / kurumlar finansal açıdan bağımsız, kendine yeterli ve kar amacı güdmeyen organizasyonlar olmalıdır. Organizasyonun sürdürülebilirliği için finansal açıdan kendine yeterliliği sağlanmalıdır. Gerçekleştirilen çalışmalar özel kazanç amaçlı değil sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Etkin projeler finans sağlanması konusunda entegre bir yaklaşımı gerektirmektedir. Yönetim sürecinin modernizasyonu, yerel demokrasinin gelişimi ve stratejik yenileme amacıyla merkezi ve yerel yönetim koordineli, girişimci ve anlaşmaya dayalı bir yaklaşım içinde olmalıdır. Kaynakların etkin kullanımı politikaları doğrultusunda gerekli finansman sağlanabilecektir. Bunun yanı sıra vakıf statüsünde, kar amacı güdmeyen kuruluş biçimi olarak tesis edilen ortaklıklarda yardım ve bağışlar önemli finansal kaynak oluşturmaktadır. Yerel yönetimin örgütlediği ve halkın oluşturduğu vakıf statüsündeki bu kuruluşlar vergiden muaftır.

Finansman sağlanmasında, Avrupa Birliği'ne giriş süreci çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen hukuki, kurumsal ve organizasyonel düzenlemeler sonucu elde edilecek Avrupa Bölgesel Fonu ya da Dünya Bankası Fonu gibi yurtdışı kaynaklı gelirler projelerin finansmanı açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra düzenleme yapılacak bölgede sponsorluk yoluyla özel sektör temsilcilerinden finansal kaynak elde edilebilmektedir.

Örgütlenme modeli içerisinde iş programının oluşturulması, finans programının hazırlanması, kaynakların amaca yönelik doğru kullanımı, sürecin zaman açısından programlanması, ortaklık şemalarının oluşturulması, sorumlulukların net biçimde tanımlanması, işbirliği ve sürecin kontrolü konularında proje yönetimi sürecin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

Organizasyonel yapı içinde bölgenin yeniden değer kazanımıyla elde edilecek finansal kaynaklarla (bölgede yaşayan, çalışan ve yatırımcılardan elde edilecek vergi gibi) vakıf statüsünde oluşturulan kurumların etkin politikaları ve çalışmaları sonucu bölgede sosyal değerlerin ve kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Sosyal değerlerin gelişimi organizasyonel yapının devamlılığına bu da kurumsal organizasyonun ve finansal yapının uzun vadeli sürdürülebilirliğine bağlıdır.

5.3. KURUMSAL / YASAL ARAÇ VE DÜZENLEMELER

Ülke, bölge stratejileri ile ve stratejik planlama ile eylem planlarının bütünlük içinde olması mekansal çözümlerde yaşanan sorunlara en sağlıklı çözümü sunacaktır. Konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşları bağlayan ve karar, güç ve kaynakların entegrasyonunu sağlayan stratejik plan üst ölçekte bir iletişim aracıdır. Kurumsal ve yasal düzenlemeler, ülke genelinde dengeli, eşitlik temeline dayanan gelişme kararlarını içeren ulusal stratejik plan doğrultusunda gerçekleştirilmelidir.

Aktörler arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında, finans kaynaklarının etkin kullanımı politikalarının oluşumunda yasal ve kurumsal düzenlemeler önem kazanır.

Proje bölgesinde oluşturulan örgütlenme modeline finansal destek sağlanmasına ve bölgeye aktarılma koşullarına ilişkin politikaların oluşturulmasına, bütçe ayrılmasına ya da bölgede yaratılan değer karşılığı yerel vergi alım koşullarının tespitine yönelik yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin Londra'da Paddington bölgesinde yapılan yenileme çalışmaları kapsamında bölgede ve çevresinde yaşayan yerel halktan değer karşılığı 106 vergisi alınmaktadır.

Yeniden değer yaratma çalışmaları kapsamında, yerel yönetimin örgütlediği ve halkın oluşturduğu kurumların kurulması ve etkinlik kazandırılmasına yönelik yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kentsel kamusal mekanların planlama, tasarım, uygulama, denetim, yönetim ve koordinasyon konularında yerel halk, girişimci, yatırımcı, iş ve meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri, niversiteler, bilim ve kültür kurumları, sanatçılar, işsizler, evsizler gibi tüm toplumsal kesim ve glerin fikir üreten, karar veren ve iş üreten olarak katılımcı olması sağlanmalıdır. Bu amaçla, toplumsal katılım, işbirliği, kamu-özel sektör-sivil toplum örgütleri arasında ortaklıklar geliştirilmesi konularında kurumsal uygulama araç ve platformlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

İngiltere’de yer alan Development Trust’lar tüm paydaşlarla toplum için ekonomik, çevresel ve sosyal yenileme çalışmaları gerçekleştiren organizasyonlardır. Toplum yalnızca mekanla değil o mekanda yaşayan toplumsal grupla anlam kazanır. Bu tip organizasyonlar toplumun tüm kesimlerinin paylaşılan vizyon oluşturmak adına katılımını hedefler. Finansal açıdan kendine yeterliliği sağlanan bağımsız organizasyonlardır. Toplum temelli, toplum tarafından sahiplenilen ve yönetilen bu organizasyonlarda toplumsal gruplar, yerel yönetim, yatırımcılar ve diğer ilgili gruplar yer alır. Kurumsal düzenlemeler kapsamında uygulama ve uygulama sonrası aşamalarda da katılımı teşvik eden bir yapılanma oluşturulur. Bu yapı içinde yenileme çalışmalarından en çok etkilenen yerel halk toplumsal değişimde kendilerini ifade etme fırsatı bulmakta bunun yanı sıra toplum temelli girişim kültürü toplumun aktif olarak süreç içerisinde yer almasını, güveni sağlamakta ve finansal bağımlılığı azaltmaktadır.

Katılımcı süreç yasalar ve yönetim şeması ile tanımlanmalı ve bu politikaları uygulamaya yönelik kurumsal düzenleme hayata geçirilmelidir. Kentsel dnşimde ortaya çıkan yarardan aktörlerin eşit pay alabilmesini sağlayacak bu yapılaşmalar yerel halkın dönüşüm olgusunu sahiplenmesini, kentle ve birbiri ile bütünleşmesini

sağlayacaktır. İngiltere’de yer alan Development Trust ve Amerika’da yer alan Community Development Corporations bu tür yapılaşmaların önemli örnekleridir.

Oluşturulacak ortaklık şemalarında tüm aktörlere eşit olanaklar tanınmasına, bireysel çıkarlar gözetilerek karar alımının önlenmesine, sürecin şeffaf ve herkes tarafından izlenebilir olmasına yönelik yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

Kentle ilgili stratejilerin geliştirilmesi, önceliklerin belirlenmesi, çözüm önerileri geliştirilmesi ve kentin demokratik yollarla yönetilmesi adına profesyonel planlama işlevine ve bağımsız uzmanlık kurumlarının oluşturulmasına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.

Çevre ve sürdürülebilir gelişim konularına ilişkin Avrupa Konseyi forumunda ortaya konan “Avrupa Mekansal Gelişim Perspektifi’nde”⁷⁹ tanımlanan mekansal gelişimin genel prensipleri;

- Özellikle ekonomik alanda mekansal gelişimin uygulamalarına yönelik insan yerleşimleri, tarım, ulaşım, enerji, turizm ve sanayi konularında politika ve kararların sürdürülebilir gelişim ve onun hedefleri üzerinde olumsuz etkileri olmamalıdır.
- Mekansal uygulamalara yönelik kararlarda uzun vadeli ekolojik etkiler bağlamında Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılmalı ve uygun göstergelerle çevresel değişimler ortaya konmalıdır.
- Mekan planlama, bir taraftan sosyal hedefler ve sürdürülebilirlik hedeflerini dikkate alarak, diğer taraftan yarışmacı ortamın ve market ekonomisinin zorunluluklarını dikkate alarak toplumsal ilgi ve ihtiyaçlara cevap verebilmelidir.
- Avrupa’nın jeomorfolojik, biyolojik, peyzaj, kültürel ve sosyal açıdan zengin çeşitliliğinin korunması ana hedef olmalıdır.

---

⁷⁹ EUROPEAN SPATIAL DEVELOPMENT PERSPECTIVE (E.S.D.P.). 1999. The European Consultative Forum on Environment and Sustainable Development, Brussel.

- Sosyal boyut özellikle kentsel sistemlerde büyük önem taşır. Kullanıcılara kaliteli yaşam ortamı sunulduğunda, kentsel organizasyon, enerji yönetimi, kentsel ulaşım planlaması ve sürdürülebilir mobilite, gürültü ve kirlilik yönetimi (kontrolü), kentsel yenileme, kentsel ekolojik ağlar, telematikler, sektörel politikalar arasında koordinasyon ve sosyal entegrasyon konularında sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

Avrupa Birliği'ne uyum süreci çalışmaları kapsamında kent yönetimine ilişkin olarak bilgi paylaşım yöntemleri, paydaşların sürece katılım yöntemleri, kent yönetiminin politika geliştirme yöntemleri konularında reformlar gerçekleştirmesi beklenmektedir. Dolayısıyla kent yönetiminin profesyoneller ve tüm diğer aktörlerin, proje ve uzmanlık gruplarının sürece dahil edilmesini sağlayacak, katılım metodlarını tanımlayacak stratejiler geliştirmesi ve bunun kurumsal ve yasal dayanağının ortaya konması gerekmektedir.

Örgütlenme modelinde katılımcı süreçte uygulanacak katılım metodları ve aktivitelere her türlü desteğin sağlanması, program ve organizasyon yapılması amacıyla kurumsal ve yasal yenilikler getirilmelidir.

5.4. BÖLÜM SONUCU

Kentsel kamusal mekan tasarımına yönelik geleneksel yöntemde katılımın, ortaklık şemalarının yer almadığı, belli bir grubun bir bölgede yer alan tüm yaşayanlar, paydaşlar adına kararlar geliştirdiği, kent halkının projelerde ortak çalışmalar gerçekleştirmesi gereken gruplar olarak görülmesi yerine ihtiyaçları karşılanması gereken 'tüketici' olarak görülmesi, sorun / çözüm ikilemli karar geliştirme mantığı sonucunda geliştirilen projelerle sosyal, ekonomik ve ekolojik hedeflere ulaşamamaktadır. Katılımdan ve şeffaflıktan uzak, profesyonelliği ve bilgi paylaşımını dışlayan ve kamu işlevini özelleştiren geleneksel tasarım süreci sonucunda sonuç ürün olarak projeler, kent halkının istek ve beklentilerine cevap verememekte ve bunun sonucunda da bölgede değer kazanımı sağlanamamaktadır.

Lefebvre'ye göre "ütopyanın özünde, hem toplumsallığı, kamuyu hem de bireyi ön plana taşıyan insancıl bir stratejinin yer alması gerekmektedir."⁸⁰ Burada sözü edilen insancıl planlama / tasarımın başarısı, gündelik hayat ve ona bağlı sosyal aktörlerin anlaşılabilirliğini de gerekli kılmaktadır.

Kentsel kamusal mekanlarda toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar ancak toplumsal tasarım süreci ile gerçekleştirilebilir. Tanımlanan yeni yöntem toplumsal tasarımın gerçekleştirilmesine yönelik ortaklık şemalarının, koordinasyonun, katılımın, yasal çerçevelerin tanımlandığı örgütlenme modelini içerir. Toplumsal açıdan değer yaratımı bağlamında toplumsal hedeflere ulaşmada tanımlanan vizyon stratejilerini gerçekleştirmeye yönelik örgütlenme modelinde; aktörlerin, yeni katılımcı ortamın, ortaklık şemalarının (stk ortaklıklarının, kentsel forumların), kurumların ortaya konması, projede kullanılacak katılım metodlarının tanımlanması ve tüm sürecin yasal yönetsel dayanağının oluşturulması ile toplumsal tasarımın gerçekleştirilebileceği, süreç sonucunda kamusal olgusunun artı değer kazanacağı ortaya konmaktadır. Toplumsal tasarım süreci ile kentsel kamusal mekanlarda tüm aktörler tarafından paylaşılan vizyon oluşturulmakta, kullanılan, yaşayan, canlı mekanlar olarak bölge yeniden kente kazandırılmakta ve bu yolla toplumsal, ekonomik ve ekolojik açıdan yeniden değer yaratımı sözkonusu olmaktadır.

---

⁸⁰ LEFEBVRE, H. 1996. Writings on Cities/ Henri Lefebvre; selected, translated and introduced by Eleanor Koffman and Elizabeth Lebas, Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts.

BÖLÜM 6. SONUÇ

6.1. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sanayi devrimiyle tüm dünyada hakim olmaya başlayan ekonomik gelişme ve faaliyetlere yönelik yaklaşımlar ve bilgi teknolojilerinin gelişimiyle ortaya çıkan yeni dünya düzeni ve eğilimler, günümüz kentlerinde yaşam ortamlarının geleceğini tehdit eder durumdadır. Kentsel kamusal mekanlar hızlı değişim sürecine adapte olamamakta, giderek parçalanmakta, tüketilmekte ve ticarileşmektedir. Bu koşullar altında, kentsel kamusal mekanların geleceğine öncelik veren çok yönlü bakış açısıyla “kentsel kamusal mekanların yeniden kazanım süreci” ve “kentsel kamusal mekanda değer yaratma yaklaşımı” olguları önem kazanmaktadır. Bu bakış açısı öncelikle katılımcı tasarım sürecini gündeme getirmekte ve bununla birlikte sürecin bileşenleri olarak paydaşlar ve ekonomik, ekolojik, sosyal açıdan değer yaratma yaklaşımları önem kazanmaktadır. Bu bağlamda kentsel kamusal mekanın sosyal açıdan değer kazanımında yenilikçi yaklaşım olarak toplumsal tasarım olgusu tanımlanmış ve toplumsal tasarım hedefleri olarak da sosyal açıdan değerlendirme parametreleri ortaya konmuştur. Kentsel kamusal mekanların yeniden değer kazanımında katılımcı tasarım sürecini ve süreci destekleyici yasal yönetsel çerçeveyi içeren öneri örgütlenme modeli geliştirilmiştir. Çok yönlü değişim programları ve katılım metodlarını içeren ortaklık çalışmaları yaşam ve mekan kalitesinin ölçütleri olarak sürdürülebilir ve uygulanabilir kentsel gelişim ve tüm toplum tarafından sahiplenilen, paylaşılan vizyon gelişimi hedeflerini temel almaktadır. Ortaklık çalışmalarıyla tasarım süreci aktörlerinin istek, beklenti, öneri, bilgi, deneyim ve güçleri bir araya getirilerek katılımcı atölye çalışmaları ile düşünce gelişimi, karar verme süreci, problem çözümüne yönelik öneri ve tavsiyelerin alınması amacıyla sinerji ortamı yaratılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda kentsel güç birliği olgusu önem kazanmaktadır.

Kentsel güç birliği, kentlerde yaşam kalitesini yükseltmek ve kentsel mekanda yaşanan sorunları tanımlamak, bireyleri bir araya getirerek çözüm önerileri sunmak ve yasal çerçeve ile desteklenmiş tasarım kalitesi, sosyal iyileşme, çevresel

sorumluluk ve ekonomik canlılık prensiplerini içeren bir kentsel yenileme vizyonu oluşturmak amacıyla çok yönlü bilgi, deneyim ve güçleri bir araya getirmek hedeflenmektedir. Kent toplumunun isteklerini karşılamaya yönelik olarak yönetim departmanları ve kurumlar politikalarını, güçlerini ve kaynaklarını birleştirerek bütüncül bir yaklaşıma ulaşırlar. Kentsel güç birliği, somut sonuçlarla ortaya konan tartışma ya da anlaşmaların önemini vurgulayarak isteklerin ortaya konma yöntemi olarak da tanımlanabilir. Güç birliğinin temel aktiviteleri; finansal ve yönetsel desteklerin sağlanmasıyla ekonomik gelişmelerin teşvik edilmesi, iş becerilerinin bugünkü ve gelecekteki iş fırsatlarıyla örtüştürülmesi ve halkın üretkenliğini geliştirmek amacıyla eğitim programları sağlanmasıdır.

Büyük ölçekte sorunlar her zaman yerel kaynaklıdır, bu bağlamda kentsel mekanlarda ortaya çıkan ulusal hatta global ölçekli sorunlar ancak yerel kaynak ve potansiyeller harekete geçirilerek çözüme ulaştırılabilir. Yerellik boyutunda ise güç birliğinin tüm üyelerinin süreç içerisinde tüm sorumlulukları alması, güçlendirilmiş demokratik yerel temsilciler ile artırılmış toplumsal katılım yoluyla ortak çalışmalar gerçekleştirilmesi söz konusudur.

Çok aktörlü yapı kentsel değişimin sosyal kabul edilebilirliğini sağlar, güçlü yönetim ve katılımcı demokrasiyi içerir. Topluma açıklığı, güç birliğinin tüm üyeleri tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış önerilerin açık ve net bir biçimde ortaya konmasını sağlar.

Kentsel güç birliği ile tasarım sürecinde yönetimden gelen iç dinamiklerle, toplumdan gelen dış dinamiklerin baskısı ile çatışarak, tartışarak, anlaşarak ve bütünleşerek ortak karar alma sürecine girmesi, planlama için stratejik önerileri içeren sürdürülebilir kentsel gelişim prensipleri üretmesi ve sonuçta paylaşılan vizyon oluşturulması kentsel mekanda dengelerin net biçimde kurulmasını sağlar.

Kentsel güç, planlama, yönetim, koordinasyon, konut, ulaşım, sağlık, eğitim, iş, güvenlik, kamu harcama programları ve finansal girişimler konularını bütünlük içinde ele alan kentsel politikaların devriminin önemli bir yapı taşıdır. Bu anlamda

kentsel güç birliğinin etkin olması, kent yönetiminin kalitesinin artırılmasını, kentsel çevrede yerel yönetim yapısının, paydaşların, rollerin ve sorumlulukların yeniden tanımlanmasını gerektirir. Yerel değerleri tekrar kazanmak adına yerel demokrasi yeniden formüle edilmelidir. Planlama sisteminin modernizasyonu ile kentsel mekanların iyileştirilmesine ve sosyal iyileşmeye yönelik bütüncül program oluşturulmalıdır. Kent yönetimlerinin güçlendirilmesi ve tüm kent halkının erişebileceği ve katılımında bulunacağı demokratik yapıyla geleceğe yönelik politikaların şekillenmesinde ve kentsel kamusal mekanda yeniden değer kazanımında ortak güç birliğinin geliştirilmesi önem kazanacaktır.

6.2. ÖNERİLER

Kentsel yenileme çalışmalarını destekleyici yasal/kurumsal çerçevenin hazır olması gerçekleştirilen çalışmaların mekana yansımada ve halkın bu inançla ve bilinçle sürece katılmasında büyük önem taşımaktadır. Yenileme çalışmalarına halkın yaklaşımı toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla doğrudan ilişkilidir, sürecin uzayıp kısılmasında doğrudan etkilidir. Tanımlanan faktörlere bağlı olarak, ortaklıkların işleyiş biçimleri, paydaşların uzlaşma süreçleri farklılıklar gösterebilmektedir.

Bu bölümde öneri örgütlenme modeli çerçevesindeki önermelerin hayata geçirilmesinde gerekli olan bilgi ve araçların geliştirilmesi amacıyla yapılması gerekli olan çalışmalara ilişkin öneriler yer almaktadır. Bu konular disiplinlerarası ve çok yönlü araştırmaları gerektirmektedir.

- Merkezi ve yerel yönetimin sorumluluğunda bölgede üst ölçek politika ve stratejilerle uyumlu yerel gelişme stratejileri geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır. Üst ölçek iletişim aracı olarak ulusal stratejik plan bağlayıcılığında, bütüncül yaklaşım gözetilerek, bölge için gelişme karar ve stratejileri oluşturulmalıdır.

- Merkezi ve yerel yönetimler, gelişme dinamiklerinin ve kaynaklarının etkin ve verimli değerlendirilebilmesi için planlama, tasarım, yönetim uygulama ve işletme politikalarının koordinasyonunu sağlamalıdır.
- Kentsel kamusal mekanların değer kazanımına yönelik karar ve stratejilerin sağlıklı temellerde geliştirilebilmesi için, bölgede yaşayanların ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini, kentsel ekonomileri oluşturan sektörlerin nitelikleri ve kullanım kalıplarını ayrıntılarıyla ortaya koyan çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Toplumsal yapının ve toplumun beklentilerinin tesbitine yönelik çok yönlü saha araştırmaları, anketler, görüşmeler gerçekleştirilmelidir.
- Toplumun temsiliyeti ve güçlendirilmiş toplumsal yapının oluşturulması ve paylaşılan vizyona ulaşılabilmesi amacıyla ülkemiz koşullarına özgü yapılacak yasal/yönetimsel düzenlemelerle kentsel yenileme politikalarının kamu – özel sektör ortaklıklarını, küçük ölçekli toplumsal girişimleri desteklemesi sağlanmalıdır.
- Öneri model çerçevesinde yer alan, yerel yönetimin örgütlediği ve halkın oluşturduğu, yaygın kamusal katılımı sağlayacak kurumsal yapılaşmanın oluşturulması ve etkinlik kazandırılmasına yönelik organizasyonel ve hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Kurumsal yapılaşma çerçevesinde bölgede çok yönlü değer kazanımına yönelik gelişim programları oluşturulmalıdır.
- Yerel yönetim üst kurul kararlarına bağlı olarak, geniş toplumsal katılım sağlanması, koordinasyon sağlanması, finansman sağlanması, proje gelişimi ve yönetimi amacıyla ortaklık kurumu örgütlemelidir. Ortaklık kurumunda eylem grubu ve finansal kaynak geliştirme grubu yer almalıdır.
- Yerel yönetim temsilcileri, stk temsilcileri, vakıf, dernek, program temsilcileri, yerel girişimciler ve yerel halkın yer alacağı eylem grubunun oluşturulması ve işleyiş biçiminin tanımlanmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Tüm toplumun kentsel kamusal yenileme olgusunu benimsemesi ve ortaya çıkan yarardan eşit pay alabilmesi adına eylem grubu forumları organize etmeli, daha küçük gruplarla workshop ve charrette çalışmaları gerçekleştirmelidir.

- Tasarımların tüm aktörlerinden oluşan ve eylem grubu ile sürekli etkileşim içinde çalışan finansal kaynak geliştirme grubunun oluşturulması ve etkinlik kazandırılmasına, finansal destek sağlanması ve bölgeye aktarılma koşullarına ilişkin politika oluşturulmasına, fonun etap etap kullanımına ve bölgede yaratılan değer karşılığı yerel vergi alım koşullarının tespitine yönelik yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Bölgede paylaşılan vizyon oluşturmak amacıyla, kentsel güç birliği yaratma adına kaynak, bilgi, deneyim ve güçlerin bir araya getirilmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.
- Süreç içerisinde planlama, bütçe, fon, yönetim, organizasyon konularında beceriler kazanılması, yenileme programları öncelikleri ve eylemlerine ilişkin eğitimler verilmesi ve tanımlanan eylemleri gerçekleştirmede kaynakların ve gücün etkin kullanımı konusunda kapasite yapılandırmasında toplumsal organizasyonların etkinliğini artırmaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- AKKAR, M. 2003. “İngiltere’de Kamusal Mekanların Kamusalılığı Sorunu: Newcastle Upon Tyne Örneği”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.
- AKTÜRK, D. 2003. “Kent içi Dönüşüm Alanlarının Benimsenmesinde Geçmişle Kurulan Bağın Önemi”, *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.
- ALEXANDER, C., ISHİKAWA, S., SILVERSTEIN, M. 1977. *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, Oxford University Press, Oxford.
- ALEXANDER, C. 2002. *The Gradual Transformation of Public Space in Establishing Thessaloniki as a Major Regional Center*, Patternlanguage.com.
- ARENDT, H. 1958. *The Human Condition*, University of Chicago Press, Chicago.
- BENTLEY, I. 1993. *Community Development and Urban Design*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 72-79, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.
- BRODY, R. 1982. *Problem Solving: Concepts and Methods for Community Organisations.*, New York: Human Sciences Pres.
- BROWN, D.L. 1983. *Managing Conflict at Organizational Interfaces*. Reading, MA: Addison Wesley.
- BRYSON, J.M. 1988. *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations.*, San Francisco: Jossey-Bass.
- BUCHANAN, P. 1988. “What City? A plea for place in the public realm”, *Architectural Review*, Vol. 1101, 31-41.
- BUTİNA, W.G. 1991. “Construction of Local and Regional Identity”, *Paper presented at AESOP Conference*, July 1991, Oxford.
- BUTİNA, W.G. 1993. *The Art of Building Cities: Urban Structuring and Re structuring*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 64-72, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.
- BUTİNA, W.G. 1999. *The Art of Building Cities*, *Urban Design Quarterly*, 70, April 1999, Oxford.

- CANTACUZİNO, S. 1994. What makes a good building? An inquiry by the Royal Fine Arts Commission, RFAC, London.
- CARR, S. 1981. "Open Space: Freedom and Control", *In Public Space and Public Life*, Urban Open Spaces, Chapter 8., Making Public Spaces, 298-342., L. Taylor (Ed.), New York.
- CARR, S., FRANCİS, M., RİVLİN, L.G., STONE, A.M. 1992. Public Space, Cambridge University Press, Cambridge.
- CARMONA, M., MAGALHAES, C.D., EDWARDS, M. 2002. "Stakeholder Views on Value and Urban Design", *Journal of Urban Design*, Vol. 7, 145-169.
- CARMONA, M., HEATH, T., OC, T., TİESDELI, S. 2003. Public Places & Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design, Architectural Press, Oxford.
- CARP, J. 1999. The Peopling of Public Space: Interpreting Lefebvre's Ooduction of Space Theory for Planning Practice, PhD Thesis, University of Illinois at Chicago, Illinois.
- CASTEİS, M. 1983. The City and the Grassroots., Berkeley, University of California Pres.
- CASTELS, M. 1994. "European Cities, The Informational Society and Global Economy", *New Left Review*, Vol. 204, 18-32.
- CREİGHTON, J.L. 1994. Involving Citizens in Community Decision Making : A Quidebook. Washington DC, Program for Community Problem Solving.
- CROSS RIVER PARTNERSHIP. 1999. Soutwark Regeneration, Bankside, London.
- ÇAMKERTEN, P. 2001. "Özel / Kamu Alanlarının Yeniden Tanımlanması ve Kamusal Alanların Kentsel Mekandaki Değişim ve Dönüşümü", *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.
- DEPARTMENT OF THE ENVİRONMENT ENGLAND. 1994. Summary of Planning Research Programme.
- DEPARTMENT OF ENVIRONMENT, TRANSPORT and REGIONS. June 1999. Towards an Urban Renaissance, The Report of the Urban Task Force Chaired by Lord Rogers of Riverside, LGA Briefing, London.

- DUANY, A., PLATER-ZYBERK, E., SPECK, J. 2000. *Suburban Nation: The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream*, North Point Press, New York.
- EUROPEAN SPATIAL DEVELOPMENT PERSPECTIVE (E.S.D.P.). 1999. *The European Consultative Forum on Environment and Sustainable Development*, Brussel.
- FRIEDMAN, J. 1973. "The Public Interest and Community Interest" *Journal of American Institute of Planners*, Vol. 39, 1:2-7.
- GELH, J. 1987. *Life Between Buildings: Using Public Space*, Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- GIBSON, T. 1988. *Planning for Real: User's Guide*. Telford, UK., Neighbourhood Initiatives Foundation.
- GIBSON, M., KOCABAS, A. November 2001. *London Sustainable Regeneration Challenge and Response*, London.
- GIBSON, M. 2001. *Sustainable Urban Regeneration Recent Developments in UK and European Practice.*, London.
- GOODEY, B. 1974. *Urban Walks and Town Trails*, University of Birmingham, UK., Centre for Urban and Regional Studies.
- GOODEY, B. 1993. *Urban Design of Central Areas and Beyond*, in *Making Better Places – Urban Design Now*, 53-58, eds. R. Hayward, S. McGlynn, Butterworth Architecture, Oxford.
- GRENE, S. 1992. "Cirtshape: Communicating and Evaluating Community Design", *Journal of the American Planning Association* 58,2: 177-189
- GUSTAVSEN, B. 1985. "Workplace Reform and Democratic Dialogue", *Economic and Industrial Democracy* 6:461-479.
- GÜLERSOY, N., ESİN, N., ÖZSOY, A. 2003. *Quality of Urban Life*, Istanbul Technical University, Urban and Environmental Planning and Research Center, İstanbul.
- HILLIER, B. 1996a. *Space Is The Machine*, Cambridge University Press, New York.
- HILLIER, B. 1996b. "Cities as Movement Systems", *Urban Design International*, Vol. 1, 47-60.

- HILLIER, B. 1984. *The Social Logic of Space*, Cambridge University Press, New York.
- ITTELSON, W.H. 1978. "Environmental Perception and Urban Experience", *Journal of Environment&Behaviour*, Vol. 10, 193-213.
- JACOBS, J. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, New York.
- JACOBS, B. and DUTTON, C. December 1999. *Urban Regeneration (A Handbook)*, " Social and Community Issues", 109-128, Sage Publications, London.
- KAPLAN, R. 1987. "Simulation Models and Participation", *Designers&Clients, Proceedings of the 18 th. Environmental Design Research Associaton Conference*, edited by J.R. Hravey and D. Henning, Ottawa, Canada.
- KARAMAN, A. 2001. "The Role of Urban Design in Creating Local Identity in the Globalisation Process", *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.
- KARAMAN, A. 2001. "Kentsel Tasarımda Kuramsal Yapı", *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.
- KONUK, G. 2001. "Kent / Kentsel Tasarım ve Kente Yeniden Bakmak", *1. Uluslar arası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.
- KONUK, G. 2003. "Kentlerimizi Yeniden Biçimlendirmede Bir Kentsel Tasarım Aracı Olarak Kentsel Yenileşme", *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.
- KRETZMAN, J.P. and MCKNIGT,J.L. 1993. *Building Communities from th Inside Out: A Path Towards Finding and Mobilizing Community Assets*, Evanston IL: Center for Urban Affairs and Policy Research, Northwestern University.
- KRIER, R. *Urban Space*, Academy Editions: London.
- KRIER, L. 1992. *Architecture and Urban Design: 1967-1992*, Academy Editions, London.
- KOULIS, S. 2005. *Organisation of Planning and Environmental Protection of Athens*, Athens.

- LANG, J. 1994. *Urban Design: The American Experience*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- LANGTON, S. 1978. *Citizen Participation in America*, Lexington M.A., Lexington Books.
- LEFEBVRE, H. 1991. *The Production of Space*, translated by D. Nicholson-Smith, Blackwell Publishers, London.
- LEFEBVRE, H. 1996. *Writings on Cities/ Henri Lefebvre*; selected, translated and introduced by Eleanor Koffman and Elizabeth Lebas, Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts.
- LIVENARCH. 2003. *Livable Environments and Architecture Second International Congress*, Karadeniz Technical University, Faculty of Engineering and Architecture, Department of Architecture, Trabzon.
- LONDON: HMSO, DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT. 1990. *Development Control Study, Time for Design Monitoring the Initiative*, London.
- LYNCH, K. 1960. *The Image of the City*, M.I.T. Press, Massachusetts
- LYNCH, K. 1972a. "Openness of Open Space", *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, in Banerjee, T. And Southworth, M. (1990) (eds), M.I.T. Press, Cambridge, Mass, 396-412.
- LYNCH, K. 1972b. *What Time is This Place?*, M.I.T. Press, Cambridge, Mass.
- MADANIPOUR, A. 2003. "Public and Private Spaces of The City", *Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul.
- MIDGLEY, J. 1986. *Community Participation, Social Development and the State*, New York, Methuen.
- MITCHELL, D. 1995. *The End of Public Space; People's Park*, *Definitions of the Public and Democracy*, *Annals of the Association of American Geographers*, Vol.85, 108-133.
- NATIONAL STRATEGY ACTION PLAN. 2001. *A New Commitment to Neighbourhood Renewal*, Report by the Social Exclusion Unit., London.
- NATIONAL STRATEGY FOR NEIGHBOURHOOD RENEWAL. 1998. *Bringing Britain Together*.

- NORBERG-SCHULZ, C. 1988. *Intentions in Architecture*, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.
- NORBERG-SCHULZ, C. 1980. *Genious Loci Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizolli, New York.
- ORGANISATION FOR PLANNING AND ENVIRONMENTAL PROTECTION OF ATHENS. 1999. *Urban Pilot Projects; The Queen's Tower Park in Athens*, Athens.
- OKUBO, D. 1997. *The Community Visioning and Strategic Planning Handbook*, National Civic League Pres, Denver CO.
- OTANER (KUMCU), F. 2003. *Uygulanabilir ve Sürdürülebilir Kentsel Geliştirme İçin Kamusal Alanların Kullanımı ve Türkiye için bir Çerçeve Önerisi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- OXFORD BROOKES UNIVERSITY. 2000. *Design Criterias of Urban Design Studies*, The School of Architecture. (www.rudi.net)
- ÖZAYDIN, G., FİRİDİN, E. 2001. "Local Specificities and Global Tendencies in Bosphorus Settlements", *1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması*, İstanbul.
- PAIS, W. 1995. "The Challenge of Creating Multicultural Communities", *CoHousing* 8, 1:6-8
- PARFECT, M., POWER, G. 1997. *Planning for Urban Quality, Urban Design in Towns and Cities*, Routledge, New York.
- PUNTER, J. 2003. "From Urban Design Advice to Peer Review: The Role of Urban Design in Vancouver", *Journal of Urban Design*, Vol. 11, 113-135.
- ROBERTS, P. and SYKES, H. December 1999. *Urban Regeneration (A Handbook)*, Sage Publications, London.
- RAPOPORT, A. 1977. *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*, Pergamon Press, Oxford.
- RAPOPORT, A. 1982. *The Meaning of the Built Environment*, Beverly Hills, Sage Publications.
- ROSSI, A. 1982. *The Architecture of the City*, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.

- SANOFF, H. 2000. *Community Participaton Methods in Design and Planning*, USA., John Wiley & Sons. Inc.
- SENNETT, R. 1970. *The Uses of Disorder: Personal Identity and City Life*, Vintage, New York.
- SENNETT, R. 1990. *The Conscience of Eye: The Design and Social Life of Cities*, Faber and Faber, London.
- SHEARER, D. 1984. "Citizen Participation in Local Government: The Case of Santa Monica, California", *International Journal of Urban and Regional Research* 8:573-586.
- SIRCUS, J. 2001. "Invented Places", *Prospect*, Vol.81, Sept/Oct.,5-30.
- SMITH, P.F. 1980. "Urban Aesthetics", *Architecture and People*, in Mikellides, B.(1980) (ed.), Studio Vista, London, 74-86.
- SITTE, C. 1889. *City Planning According to Artistic Principles* (translated by Collins, G.R. and Collins, C.C., 1965), Phaidon Pres, London.
- SOMMER, R. 1979. 'Participating Design', *Ideas*, Herman Miller, Ann Arbor, MI., 3,4.
- SOUTHWARK COUNCIL TOURISM UNIT. 2000-2003. *Southwark Tourism Plan*, London.
- SOUTHWORTH, M. 1987. *Theory and Practice of Contemporary Urban Design: A Look at Recent Urban Design Plans*, University of California at Berkeley Press.
- ŞİŞLİ BELEDİYESİ, BAŞBAKANLIK ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRME KURULU. 2003. *Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması*, İstanbul.
- TAKSİM-MECİDİYEKÖY-MASLAK ANA ARTER İLE YAKIN ÇEVRESİ DÜZENLEME VE REHABİLİTASYON PROJESİ RAPORU. 2000. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Projeler Daire Başkanlığı, Yatırım Planlama Müdürlüğü, İstanbul.
- TRANCIK, R. 1986. *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- URBED (THE URBAN AND ECONOMIC DEVELOPMENT GROUP) AND JON ROWLAND URBAN DESIGN. 1998. *Bracknell Town Centre Urban Design Framework*, Braknell Forest Council.

- URRY, J. 1995. Consuming Places, Lancaster University, Routledge Press., Bailrigg, Lancaster, U.K.
- VENTURI, R. 1977. Complexity and Contradiction in Architecture, Museum of Modern Art, New York.
- WATES, N., and KNEVIT, C. 1987. Community Architecture: How People are Creating Their Own Environment, Penguin, London.
- WHITE, S.A., NAIR, K.S. and ASCROFT, J. 1994. Participatory Communication: Working for Challenge and Development, Thousand Oaks CA., Sage Publications.
- WHYTE, W.H. 1980. The Social Life of Small Urban Spaces, Conservation Foundation, Washington D.C.
- www.changebracknell.com
- www.crossriverpartnership.org
- www.communityplanning.net
- www.dta.org.uk
- www.europa.eu.int
- www.jtp.co.uk
- www.ouopenspaces.org
- www.partnership.org.uk
- www.pps.org
- www.p-r-p.co.uk
- www.regeneration.detr.gov.uk
- www.stanhopeplc.com
- www.urbanforum.org.uk

-2 -1 0 +1 +2

GÜVENLİK	1. Suç (safety) 2. Aydınlatma 3. Trafik 4. Gürültü 5. Boş (kullanılmayan) alanlar 6. Vandalizm
	Güvenliğin Genel Değerlendirmesi
ERİŞİLEBİLİRLİK	7. Yaya Hareketliliği 8. Araç Hareketliliği 9. Yeterli Toplu Ulaşım Alternatifleri 10. Yönlendirme
	Erişilebilirliğin Genel Değerlendirmesi
KİMLİK VE ÇEVRESEL DÜZEN	11. Tarihi Değerler 12. Görünüş (appearance) 13. Estetik 14. Çekicilik 15. Harmoni 16. Kent mobilyaları 17. Bütünlük 18. Netlik 19. Süreklilik 20. Denge
	Kimliğin ve Çevresel Düzenin Genel Değerlendirmesi

	-2	-1	0	+1	+2
SOSYAL YAŞAM VE ÇOK FONK.	21.Çevre Cıvırlığı				
	22.Sosyal İletişim				
	23.Kültürel Aktiviteler				
	24.Yeşil Alanlar				
	25.Kentsel Kamusal Alanlar				
	Sos. Yaşam ve Fonk. Genel Değerlendirmesi				
KONFOR	26.Fiziksel Konfor				
	27.Görsel Konfor				
	28.Psikolojik Konfor				
	29.Bakım				
	Konforun Genel Değerlendirmesi				
ESNEKLİK	30.Değişen İhtiyaçlara Cevap Verebilirliği				
	Esnekliğin Genel Değerlendirmesi				

ÖZGEÇMİŞ

Y. Şehir Plancısı Elif KORKMAZ, lisans eğitimini Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde (Haziran, 1998), yüksek lisans eğitimini ise İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehircilik Tasarım Yüksek Lisans Programında (Şubat, 2001) tamamlamıştır. 2002 yılından itibaren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehircilik Doktora Programında doktora eğitimine devam etmektedir.

Elif Korkmaz 2002 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSTON A.Ş. Kentsel Tasarım biriminde çalışmaya başlamıştır. Halen aynı kurumda mesleki çalışmalarını sürdürmektedir.

ÜYE OLDUĞU KURULUŞLAR

TMMOB, Şehir Plancıları Odası

YAYINLARI

Makale: Urban Design and Urban Furniture in the Context of Urban Planning, İTÜ A/Z Mimarlık Fakültesi Dergisi (Baskıda), 2006. (Doç. Dr. Seçil ŞATIR, Elif KORKMAZ)

Makale: Kent Planlama ve Kentsel Tasarım Bağlamında Kentsel Mekanlarda Kimlik Olgusu, Yapı Dergisi, Nisan 2005. (Doç. Dr. Seçil ŞATIR, Elif KORKMAZ)

Makale: Beşiktaş Merkez Bölgesi'nde yer alan Kamusal Açık Alanların Değerlendirilmesi, Yapı Dergisi, Kasım 2003. (Elif KORKMAZ, Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU)

Makale: Beşiktaş Merkez Bölgesi'nde Kamusal Açık Alanlar, Beşiktaş Gazetesi, Mayıs 2003. (Elif KORKMAZ, Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU)

Bildiri: Tarihi Mekanlardaki Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kimliği ve Kent Mobilyaları, İSTON A.Ş., Nisan 2003. (Elif KORKMAZ)

Bildiri: Kent Yoksulluğunun Azaltılması Amacıyla Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kuştepe Örneği, Gazi Üniversitesi, Kasım 2002. (Elif KORKMAZ, Seda BOSTANCI)

